

מפתח מאמר והלכה.

הקדמה.....	6-8
כותרות השיעורים שמהם הודפסו.....	9-10
מאמר והלכה א.....	11-14
"ברכת המצוות", צריכות כוונה, שומע כעונה, שינוי בנוסח הברכות, נוסח "על נטילת ידיים", חינוך הילדים בברכת הנהנין, פטור המשקין בברכת "בורא פרי הגפן".	
מאמר והלכה ב.....	15-19
לפטור המשקין בברכת הגפן, הכרת הטוב בברכה, ברכות המצות, השבח והודאה, אילנות מלבלבין בניסן, "ברכות השחר", "ברכת החמה", "שהחיינו" על חבר חביב.	
מאמר והלכה ג.....	19-24
ברכת "שככה לו בעולמו", ברכה על הרואה הימים, ודין הכנרת, "ברכת הלבנה", ברכה הנעשית על ידי חברו, ברכה על מצוה חיובית, הנוסח הארוך בברכת האירוסין.	
מאמר והלכה ד.....	25-28
אם בירך על עץ אדמה או הפוך, ברכה בלשון של "בורא", הקדימה של פירות העץ, האוכל ביום התענית, אופן ההכנה של העיסה, "אם על תודה יקריבנו".	
מאמר והלכה ה.....	29-33
אפייה בסיר פלא, הסופגנין והדובשנין וכולי, פת הבאה בכיסנין, "כדי אכילת פרס", מלאווח, בורקס, ופיצה, ומה הדין של הפנקייק.	
מאמר והלכה ו.....	34-38
סוגי לחם מזונות המצויים כיום, אכילת חביתה עם לחם, ברכת המזון על פת עכו"ם, דין הסופגניות כמו תבשיל או כפת?, המאכיל לחולה, חשיבות הפת והאורז.	
מאמר והלכה ז.....	39-41
ברכת מעין שלוש, תערובות מאכלים בארוחה, וברכת אורז, קוסקוס, ובורגול, ברכה על גלידה, ופריכיות אורז, ברכה על יין מפוסטר, וקוניאק, ברכה על אבטיח, סוגי אגוזים.	
מאמר והלכה ח.....	42-45

ברכות בלשון "על הפרשת חלה", "על נטילת ידיים", "על הטבילה", מופלטה, ג'חנון וקובנה, לברך על שתיה שהיא כמה פעמים ביום, תה וקפה חמים, אכילת חלבי תוך שש שעות, פירות שבעת המינים, היין, היין והפת.

מאמר והלכה ט. 46-48.....

מסופק אם בירך על הפרי? ברכת מעין שלוש, ודין שינוי מקום, נוסח ברכת "על המחיה", לחם שקדים, קמח ופתית תירס, ופופקורן.

מאמר והלכה י. 49-52.....

איך לתקן ברכה שאינה צריכה, לפטור כמה הנאות או מצוות בברכה אחת, הרעיון של האיסור על פי הסוד בברכה לבטלה, נוסח "שבע הברכות" ולברך באולם.

מאמר והלכה יא. 52-56.....

חבורה שנחלקה בחופה, שתי כוסות של יין, ממתי התחלת שבעת ימי המשתה?, הישגים רוחניים, תיקון הסיגים בתוך האוכל, ברית מילה על הגרים.

מאמר והלכה יב. 57-61.....

ברכה על הפרשת תרומות ומעשרות, לברך כנגד ערוה מגולה, ברכת הריח, היסח דעת, ברכה על עישון טבק, "הנותן ריח טוב בפירות", סוד מאה הברכות, ברכת גוי על מאכל.

מאמר והלכה יג. 62-67.....

ברכה על הרואה מלך או חכם, מלכות בית דוד בברכת המזון, שבע ברכות, טלית החתן, בית חתנים, ברכת חתנים בעשרה, "לכל חי רצון", זימון שני גדולים עם קטן.

מאמר והלכה יד. 67-70.....

"ברית ותורה", שכח לומר יעלה ויבוא בברכת המזון ביום טוב, ברכת על "עשיית מעקה", ברכה על טבילה לגיור.

מאמר והלכה טו. 71-78.....

ברכה על גלידה, קרמבו, שוקולד, שקדי מרק, ומציצה של פרי, "ברכת המפיל", "ברכת הגומל", תפילת הדרך, רעידת אדמה, ברק ורעם, הכותל המערבי.

מאמר והלכה טז. 79-85.....

"שעשה לי נס", הרואה עבודה זרה, קשת בענן, ברכת הראייה על בית החיים, ברכת "אשר יצר", שהחיינו במצות המילה, פדיון הבן, על מצות תפילין, "הטוב והמטיב".

- מאמר והלכה יז**.....86-89
 "שהחיינו" על פירות מורכבים, מיץ רימונים, על בשמים, ברכת הבדלה, "מאורי האש",
 הבדלה על כוס של ברכת המזון ושבע ברכות.
- מאמר והלכה יח**.....90-92
 טעם קודם שהבדיל, ברכת הפרשת חלה, לחוח, כמות העיסה שהיא חייבת בברכה,
 ירידת השפע שמברך על המצווה, תפילה בזמן שנכנס לבית המדרש.
- מאמר והלכה יט**.....93-94
 הסיבה לאריכות הגלות, הסוד של "מי אלה", "לעולם יצעק אדם על העתיד".
- נוסח "ברכת המזון"**.....95-101
- פרק של "שירת הבריא"**.....102-109

הקדמה ישתבח המלך ויתעלה החון לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה. "הללויה אודה

ה" בכל לבב, בסוד ישרים ועדה", על כל הטוב והחסד שעשית עמדי הרועה אותי מעודי עד היום הזה", על שזיכני להוציא לאור עוד כמה מהשיעורים מתוך ספריית הקלטות שלנו "גיבור כאריאב", גם על אורח חיים "הלכות ברכות". כתוב בתורה {ויקרא פרק י"א פסוק מ"ד}, "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני", ולמדנו בגמרא מסכת ברכות [דף נג עמוד ב], תניא "והתקדשתם", אלו מים ראשונים, "והייתם קדושים", אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן, "אני ה" אלוקיכם", זו ברכה. מכאן גם נלמד שאדם צריך להיזהר היות וסתם ידיים נחשבות כטמאות, ודרך טהרתן היא על ידי נטילת ידיים. לכן גם אדם צריך לקדש את עצמו בזמן שמתכוון לברך לפני האכילה, וגם באכילה עצמה. אומרת הגמרא במסכת ברכות [דף נ עמוד א], "מברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם אם לאו", רבי אומר "ובטובו", הרי זה תלמיד חכם, "ומטובו", הרי זה בור. צריך להבין את הרעיון, בזמן שאדם אומר "מטובו", הוא מצמצם את מידת הטוב, ויש בזה כביכול חוסר הכרת הטוב, וכשאומר "ובטובו", הוא מודה ומשבח לה", שמשפיע עלינו ללא הגבלה את כל טובו, באופן הרחב ביותר. לכן על אותו רעיון גם בזמן שאומרים בזימון, "ובטובו חיינו", המשמעות היא, שאנחנו מרגישים ממש "ובטובו חיינו" את ההנאה של הטוב האלוקי שחג מעלינו, ומודים לקדוש ברוך הוא על כך, ועל ידי זה זוכים לקבל "חן וחסד ורחמים". מכאן נלמד שיש חשיבות בברכה, בזמן שאדם מברך כשהוא נהנה מהאכילה, כי רק בדרך הזו יהיה ניתן לשבור את הקליפה, ולהעלות את הניצוצות אל השורשים שלהם במקום בקדושה. וכל זה בזכות המצווה שיש בברכה. כשאדם מודה לקדוש ברוך הוא בגוף ראשון, על ידי זה הוא מתעלה ומתחזק בדרגת הביטחון בה", ומתברך, וגם זוכה לראות השגחה פרטית בכל מה שהוא עושה. לכן צריך להתפלל לסייעתא דשמיא מיוחדת, כדי שיוכל לתקן בברכותיו, את הנשמות של שורש נשמתו שהם מגולגלות במאכלים שהוא אוכל. ויהי רצון שמן השמים, יצילו אותנו מכל תקלה ומכשול, ויתקבלו דברי תורתנו, וגם יהיו לתועלת מרובה, להגדיל תורה ולהאדירה. "אבוא שערי בתודה חצרותיו בתהילה" "כי גבר חסדו עלי", על שזיכני שדברי התורה שאנו אומרים בעל פה, יהיו לזיכרון לפני השומעים והלומדים, שיוכלו ללמוד ולהעמיק בהם מתוך הכתב. ברוך ה" שזכינו שהשיעורים שאנו מוסרים בעל פה, במשך שנים רבות, רבים מאוד נהנים מדברי התורה היקרים הללו, ועכשיו הם עולים על הכתב, מעשה ידי אומן, בידי חבר תלמידי חכמים, בקיאים וחכמים. נודה לה", ויתן לנו כוח ויכולת להוציא לאור עוד שיעורים נוספים, בהלכות שבת, הלכות אישות, הלכות איסור והיתר, הלכות חושן משפט, הלכות ברכות, וכן בענייני מועדי השנה, ועוד כמה נושאים חשובים. בספר הרוקח כתב, כי יש לאדם לרמוז את שמו בחיבור שיכתוב, ואכן "גיבור כאריאב", יעלה בגימטריה עם הכולל, שווה לשם שלי "אריאל אריאב". וגם, "מאמר והלכה גיבור כאריאב", עולה בגימטריה, "משיח בן דוד חשמל", שמזכיר את היחס שלנו למלכות בית דוד, וגם למדנו בתיאור של מרכבת

יחזקאל, על סוד החשמל, "כעין החשמל מתוך האש" {יחזקאל פרק א פסוק ד}, שזה כותנות העור שהלביש הקב"ה את אדם וחוה, שהיו מבחינת לבוש החשמל, שהוא למעלה מעולם האצילות, שמתחתיו נמצאים שאר העולמות, שהחלק המסתנין שהוא החלק המשובח נשאר למעלה, וזה הרעיון של בירורי ניצוצות הקדושה. חשוב לדעת, שהחשמל הוא סוד מבנה בתיקון הנפש, שזה בעצם הלבוש של התורה, שדרכה של קליפת נוגה להסתיר את האלוקות, ואילו דרך החשמל מתגלית האלוקות, לכן מובן למה צריך הרב להיות כמו "מלאך", שזה אותיות כאלם, שכל מילה צריכה להיות נשקלת בכובד ראש, ורק אז יכולים ללמוד ממנו תורה. למדנו שזה עדיין מהדברים שאפשר ללמוד ולהבין אותם, כמו שהסברנו במעשה של אותו ינוקא, {חגיגה דף יג עמוד א}. מכל מקום למדנו, שהמילה "חשמל" נגזרת מהמילים "חש, מל" שפעמים המלאכים "חשות", ופעמים "ממללות".

מלמד אותנו על הכוח העצום שיש בשתיקה, ולאחריה הדיבור, שצריך לשקול ולחשוב טוב, לפני שמדברים, כמו שלמדנו בהרחבה, שאת התיקון הזה של הפה שהוא מבחינת המלכות, עושים בפסח, שהוא חג הגאולה, והוא מבחינת "המדבר". עוד עולה בגימטריה "מאמר והלכה גיבור כארי"אב", לפסוק בתהילים {פרק קיח פסוק כה}, שאנו אומרים בתוך ההלל, "אנא ה' הושיעה נא", "אנא ה' הצליחה נא". "ואילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו... אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקיננו ואלוקי אבותינו ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף... שעשית עמנו ועם אבותינו... עד הנה עזרנו רחמך ולא עזבנו חסדך". "כי אזכרה מקדם פלאך". "כל משברך וגליך עלי עברו". "אשר הראיתני צרות רבות ורעות, תשוב תחייני... תשוב תעלני... תרב גדולתי ותסב תנחמני".

"הפח נשבר ואנחנו נמלטנו". "ויהי לי לישועה". אני אברך ולי נאה לברך, "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", בהודאה וברכה מיוחדת לאשתי היקרה נות ביתי, מרת סיגלית תחיינה, "מנשים באוהל תבורך", שנזכה לראות נחת משני בנינו היקרים, ר' משה חיים הי"ו, ור' יוסף חיים הי"ו, החביבים ונוגה להם סביב, חיכם ממתקים וכולו מחמדים, בעזרת ה' שיהיו בחינת שני המאורות הגדולים, ויהי רצון שיעלו במעלות התורה והיראה, וגם בנותינו היקרות, אורטל, תהילה, שירה, ושרה, ומשפחותיהם שיחיו, אשר סייעו בעדי בהוצאת הספר, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו", ששים ושמחים בטוב ובנעימים, "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך". ובצאתי בשלום מן הקודש, אשא תפילה והודאה לה' יתברך, כשם שעזרתני להגיע עד הלום, כן תעזרני להמשיך לעסוק בתורתך הקדושה, שכל שעשועי ותענוגותי היא רק דרך עסק התורה הקדושה, שאם הייתי מתפתה לשעשועים אחרים אז הייתי אובד בעווני, כמו שכתוב בתהילים [פרק קי"ט פסוק צב], "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". למדנו במסכת פסחים [דף ג עמוד ב], "לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה". וכך פסק הרמב"ם בהלכות דעות [פרק ב הלכה ד], לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא בדבר חכמה וכולי. וישנה לתלמידיו בדרך קצרה. בעזרת ה' שנזכה ליותר עמל של תורה, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

"אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד". ואודה לרבנים החשובים שהם רבים, וביניהם

האדמו"ר מטשערקאס שליט"א, וגם לידידנו הרב אריה גמליאל זצ"ל שתהיה נשמתו צרורה בצרור החיים, על מכתבי ברכה החמים שנשלחו אלינו, ומעוד כמה רבנים חשובים, שהחלטנו לא לצרף אף מכתב. וגם ברכה לחברי קהילתנו היקרים "זכרון מנחם אב", שנזכה להוסיף ולהתעלות, ולקדש שם שמים ברבים, "ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק", ויתקיים עלינו הפסוק בדניאל [פרק יב פסוק ג], "ומצדיקי הרבים כוכבים לעולם ועד", כמו שיש כוכבים שנמצאים רחוק מאוד, שכלל שמתקרבים אליהם מתגלה האור יותר ויותר, כך בעז"ה שנזכה להאיר גם לאנשים רחוקים הנמצאים במקומות נידחים, ושיהיה להם סיעתא דשמיא כמו שכתוב [דברים פרק ל פסוק ד], "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך". שנזכה בעזרת ה' לברכת התורה [דברים פרק טז פסוק יז], "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך", שנזכה גם להתענג רוחנית מהמאכלים. ואחתום בזכותו של דוד המלך עליו השלום, יגן עלינו ובעדינו שתאריך אפך... ומאוצר מתנת חינם חננו, כמו שכתוב "וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם". "ותחזינה עינינו בשובך לציון בבנין ירושלים", אמן כן יהי רצון.

בברכה הרב אריאל אריאב מקייטן שליט"א
רב קהילת "זכרון מנחם אב"

כותרות השיעורים שמהם הודפסו

הלכות ברכות (אופן ההכנה של הבצק)
הלכות ברכות ("אשר ברא)
הלכות ברכות (בישול עכו"ם)
הלכות ברכות (ברכת המפיל)
הלכות ברכות (ברכת הרחמן)
הלכות ברכות (בשמים להבדלה)
הלכות ברכות (בשעת הגלגול וכלאיים)
הלכות ברכות (בת מצווה)
הלכות ברכות (בתנור אחד)
הלכות ברכות (גזרה אחת)
הלכות ברכות (דם הברית להכניסו בבריתו)
הלכות ברכות (דרך אכילה)
הלכות ברכות (האורז מזין ולשון של פרי)
הלכות ברכות (הודאה ושבח כעין הבדולח)
הלכות ברכות (הטעם ניכר לשבוע ממזונות)
הלכות ברכות (המראה והטעם)
הלכות ברכות (הנאה רוחנית)
הלכות ברכות (השתנה לשבח)
הלכות ברכות (וינטלם וינשאם)
הלכות ברכות (וסעדו לבכם)
הלכות ברכות (ואכלת ושבעת וברכת)
הלכות ברכות (ותבנה ירושלים)
הלכות ברכות (לכל חי רצון)
הלכות ברכות (יין מבושל ומפוסטר)
הלכות ברכות (יעלה ויבוא וכוס המזון)
הלכות ברכות (מאפה סיר ומחבת שמן)
הלכות ברכות (מים מרובים ומין ירק)
הלכות ברכות (מלחם הארץ מעין המאורע)

הלכות ברכות (מעין שלוש)
הלכות ברכות (מעשה מוכיחין)
הלכות ברכות (מצוות חלוקות)
הלכות ברכות (מתיקות ניכרת ועיסת ספוג)
הלכות ברכות (הנכסס בפה ופירורי לחם)
הלכות ברכות (סדר הקדימה)
הלכות ברכות (סופגניות פלא וסופו סופגנין)
הלכות ברכות (סעודת מצווה של סופגניות)
הלכות ברכות (על הארץ)
הלכות ברכות (על העץ ופול הלבן)
הלכות ברכות (פרושות למעלה)
הלכות ברכות (פרי האדמה ופרי החיטה)
הלכות ברכות (פת עכו"ם ופרי חדש)
הלכות ברכות (קול הנשמה וקפה חם)
הלכות ברכות (שהחיינו ושורשו חסד)
הלכות ברכות (ושישית דגן)
הלכות ברכות (שעשה לי ושעת אפייה)
הלכות ברכות (תורת לחם ותהליך הבריאה)
הלכות ברכות (תחת האור ותיקון המחשבה)
הלכות ברכות (ברכה חיובית בלי תנאי)
הלכות ברכות (ברכה חיובית עם תנאי)
הלכות ברכות (שתי חיוביים בברכה אחת)
הלכות ברכות (ברכות השבח וההודאה)
הלכות ברכות (ברכת הלבנה)
הלכות ברכות (ברכת "אשר יצר")
הלכות ברכות (ברכת שהחיינו על בשמים)
הלכות ברכות (יעלה ויבוא בברכת המזון)
הלכות ברכות (תפילת הדרך)
הלכות ברכות ("הגומלי", "שעשה לי נס")
הלכות ברכות (ברכת "הטוב והמטיב")

בעניין "ברכת המצות", וגם על כוונה במצווה ובברכה לפני האכילה.
 למדנו במסכת ברכות [דף טו עמוד א], שברכה דרבנן היא, שתקנו חכמים לברך לה" יתברך את "ברכת המצוה" לפני שעושה מצוה בין שהיא מן התורה, ובין שהיא מצוה מדרבנן, כמו שכתוב [שמות פרק כד פסוק יב], "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה" וכולי, הקיש תורה למצוה, ומה תורה טעונה ברכה, אף מצוות טעונות ברכה. וכבר הרחבנו על זה בגמרא במסכת פסחים [דף ז עמוד ב]. על כן אדם צריך לכוון, כדי להודיע ולפרסם שעושה את המצוה מחמת ציווי ה". **העולה מן המאמר להלכה**, בשעת הברכה צריך לאחוז את האוכל בצד ימין, ואין הבדל בזה בין איטר לאדם רגיל, ובדיעבד גם אם לא אחז באוכל כלל, יצא. בתנאי שכבר הובאו לפניו. צריך לברך במתינות ובקול, וגם צריך לבטא היטב ולכוון כשאומר "ברוך אתה ה'", יכוין בשם ה' שהוא אדון הכל, והוא היה הוה ויהיה. וראוי גם לכוון שילוב של שמות הוי"ה אדנות, "יאהדונהי". ובדיעבד אפילו שלא כיוון שום כוונה יצא ידי חובת הברכה. פסק הרמב"ם הלכות ברכות [פרק יא הלכות ב, ג], שכל המצוות שהן מדברי סופרים וכולי, מברך קודם לעשייתן "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעשות", והיכן ציוונו? ממה שכתוב בתורה [דברים פרק יז פסוק יא], "אשר יאמרו לך תעשה לא תסור" וכולי, שכך למדנו בגמרא מסכת שבת [דף כג עמוד א]. שה" יתברך ציווה אותנו לשמוע בקול חכמים שהם שתקנו לנו לברך לפני עשיית "מצוות עשה", כמו לשמוע קול שופר, או נטילת לולב, או הנחת תפילין, וגם במצוות דרבנן כמו "להדליק נר של חנוכה", או "לקרות את המגילה", ועוד משאר המצוות שהם מדברי סופרים, וגם צריך לזכור שישנם גם מצוות כמו מצות "קביעת מזוזה", "ובניית מעקה", שאינו חייב לעשותם רק אם הוא שוכן בבית החייב במזוזה, או שבנה בית, שרק אז מחויב במעקה.

בעניין "מצוות צריכות כוונה", וטעות בברכה, ודין של "שומע כעונה".
 למדנו את המקורות בגמרא ראש השנה [דף כח עמוד א], ונפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רי"ג סעיף ג], על כן אם לא כיוון על מצוה שעשה, ורק בירך קודם שעשה אותה, יצא ידי חובת המצווה, ומכל מקום צריך להיזהר מאוד לכוון בברכה, שעל כל פנים צריכה להיות הוכחה, שהוא כיוון לצאת ידי חובה. והרמב"ם פסק בהלכות חמץ ומצה [פרק ו הלכה ג], אם אנסוהו גויים לאכול מצה, ואכל בלי כוונה, יצא ידי חובתו. ומכאן נלמד על כל "אונס" שיכול לגרום לחסרון בכוונה, שיצא ידי חובת המצווה. ואם לא כיוון בדיעבד יצא, ואין צריך לחזור ולברך שוב. **מי שצריך לברך ברכה מסוימת**, וכשאמר "ברוך אתה ה'" אלוהינו מלך העולם, טעה וחשב על ברכה אחרת, וחתם את החתימה של אותה ברכה שחשב לומר, ותיקן תוך כדי דיבור, וחתם את הברכה הנכונה, אינו צריך לחזור ולברך, [מסכת ברכות דף מ עמוד א], [שולחן ערוך אורח חיים סימן קסז סעיף ו]. **נאמר בתהילים [פרק עא פסוק ח], "ימלא פי תהלתך".** מכאן למדה הגמרא במסכת ברכות [דף נא

עמוד א], בשם רבי יוחנן, שאסור לאדם לברך שום ברכה אם יש איזה דבר בפיו, שאם הכניס אוכל לתוך פיו לפני שיברך עליו, ונזכר קודם שבלע אותו, אז אם בזמן שיפלוט, האוכל הזה לא ימאס, צריך לפלוט אותו מפיו, ולברך עליו ואחר כך יכול לאוכלו, ואם הוא דבר שנמאס אם יוציא אותו, אז יסלק אותו באופן שיכול לברך עליו בעודו בפה, ויברך עליו ואחר כך יבלענו. ואם הוא נזכר לאחר שבלעו, ואינו רוצה עוד לאכול ממנו יותר, יברך רק את הברכה האחרונה רק אם אכל שיעור של כזית. צריך לדעת שחכמים תקנו ברכה רק על אוכל שהוא נבלע ונכנס לתוך מעיו, ולא על מי שרק טועם את האוכל ופולט. על כן אדם אם הוא שותה או אוכל, ואינו נהנה ממנו כלל, לא יברך לא לפניו ולא לאחריו, וכל שכן שלא יברך, אם הוא מזיק לבריאות.

למדנו את הדין של "שומע כעונה", שצריך לשמוע את כל הברכה, וגם צריך השומע להתכוון לצאת, והמברך יכול להוציאו ידי חובת הברכה. ואם לא התקיים אחד מהתנאים, יצא השומע ידי חובת הברכה. אדם ששמע ברכת הנהנין מחברו, וגם התכוון לצאת ידי חובת הברכה כדי ליהנות מאותו דבר, על פי התנאים שהזכרנו, יצא ידי חובת הברכה אפילו אם המברך הפסיק בדיבור שאינו מענין הברכה, שצריך לחזור ולברך שוב, מכל מקום השומע שלא הפסיק בדיבור יצא ידי חובת הברכה ורשאי ליהנות, וכל שכן שאם אותו שומע ענה, אמר: "וצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתו נראה נפלאות", ונתבשר בבניין ירושלים, אמר.

בעניין שינוי בנוסח הברכות, או המפסיק ביניהם.

נוסח כל הברכות והמטבע שלהם, תקנו עזרא ובית דינו. כמו ברכת הנהנין ורוב ברכות המצוות, וגם חלק מברכות השבח וההודאה, שאת הברכות האלה תקנו בנוסח ומטבע קצר. ויש ברכות הבקשה וחלק מברכות ההודאה, שתקנו אותם בנוסח ומטבע ארוך. זאת אומרת ברכה שהיא נוסח קצר צריך לפתוח בה ברוך, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם", אבל לא חותמים בברוך, שלא חותמים בה "ברוך אתה ה'". ועל ברכה שנתקנה בנוסח ארוך צריך לפתוח בה בברוך ולחתום בה בברוך. כלומר צריך לומר בפתיחתה "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם", וכן צריך לומר בחתימתה "ברוך אתה ה'". ואם הברכה הזאת נאמרת תמיד אחרי ברכה אחרת, אין פותחים בה בברוך משום שהפתיחה בברוך של הברכה שקדמה לה חוזרת גם עליה, אבל צריך לחתום בה בברוך. **ברכה שאינה פותחת בברוך, מפני שהיא סמוכה לאותה ברכה שפותחת בברוך, אסור לאומרה בלי שיאמר לפנייהם את הברכה שפותחת בברוך.** לכן אסור לומר את ברכת "ישתבח", אפילו אם אמר פסוקי דזמרה, כל זמן שלא אמר ברכת "ברוך שאמר", ואם שכח לומר "ברוך שאמר", ואמר את כל פסוקי דזמרה, בדיעבד יכול לומר את ברכת "ישתבח". ומכל מקום בשבע ברכות שאומרים בחופה, ואחרי כל סעודה בשבעת ימי

החתונה, אין לערער על המנהג לחלק את השבע ברכות לכמה אנשים. **המברך כל ברכה שהיא**, אם כבר פתח ואמר ברוך אתה ה', אסור לו להפסיק בדיבור אם הזכיר את שם ה', עד שיסיים את הברכה. מכל מקום שתיקה, ועשיית מעשה, אינה נחשבת הפסק אפילו אם שתק הרבה, כל זמן שלא יסיח את דעתו מאותה ברכה. ומותר גם לענות דבר שבקדושה באמצע ברכה ארוכה. ואילו בין ברכת המצוה, או ברכת הנהנין, לא יענה אמן או קדיש וקדושה, ואם ענה אינו חוזר לברך.

בעניין הרעיון של הנוסח בברכת "על נטילת ידיים".

כתוב בתורה שאברהם אבינו אמר למלך סדום, "הרימותי ידי אל לה" אל עליון קונה שמים וארץ", [בראשית פרק יד פסוק כב]. וגם דוד המלך אומר בתהילים [פרק כו פסוק ו], "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'". אדם שרוחץ בניקיון כפיו, כמו הכהן שהיה מקדש ידיו ורגליו בכל יום קודם עבודתו, רק אז הוא יכול לשרת בקודש, וללמוד תורה בטהרת הדעת, ולהיות קדוש. שעליו אומר דוד המלך בתהילים [פרק כד פסוק ד], "נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה". יש הבטחה לאדם ששומר את ידיו בטהרה, שהוא גם שומר את פיו, ומקבל סייעתא דשמיא לא להיכשל על ברכה שאינה צריכה. עוד צריך להזכיר שנטילה, זה לקחת, או להסיר דבר, או להגביה, איך זה באמת מתקשר לנטילת ידיים?, הרא"ש מסביר, שחכמים תקנו לברך בלשון של נטילה, משום שזה מדבר על הכלי עצמו, היות והברכה נקבעת על הנטילה שהיא דרך הכלי, ולכן היא נקראת על שם הכלי שנקרא בלשון חז"ל "נטלה". והאמת שנטילה זה גם מלשון הגבהה, שכך אדם עושה בזמן שהוא נוטל ידיים, הוא מגביה את ידיו, כמו שכתוב, "וינטלם וינשאים" [ישעיה פרק סג פסוק ט]. שנזכה בעזרת ה' להגשמת הפסוק הזה, ונתבשר בקרוב לראות את הכהנים נוטלים את ידיהם ורגליהם בעבודת בית המקדש במהרה בימינו. "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

חינוך הילדים "בברכות הנהנין", וכיסוי הסכין בשעת ברכת המזון.

למדנו בגמרא מסכת ברכות [דף כ עמוד א], נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע ומן התפילין, וחייבים בתפילה ובמזוזה ובברכת המזון, ומכל מקום מבואר בגמרא שם, שהקטן חייב בכל אלו מדרבנן מדין "מצוות חינוך". כך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קפו סעיף ב] על כן צריך להרגילו לומר מעט מעט, עד שידע לומר את כל הברכה, וכך הלאה, עד שיהיה מחונך לברך את כל ברכת המזון. וכמובן שחובה על האב לחנך את בנו, היא בכל מצווה ומצווה, כל ילד לפי דעתו, וגם לפי כמה שהוא מסוגל. [מסכת סוכה

דף מב עמוד א]. וכל שכן אם הילד כבר בן שנים עשרה שהוא לפני בר מצווה. **העולה מן המאמר להלכה**, שילד פחות מבר מצווה אינו חייב במצוות מן התורה, אבל חייבים לחנכו במצוות מדרבנן, לכן צריך לחנך את הילדים לברך ברכה ראשונה ואחרונה, לפני שאוכלים כל מאכל ומאכל, שאם אוכל עוגה, צריך לברך ברכה ראשונה "מזונות", וברכה אחרונה "על המחיה", ואם שותה מים, מברך ברכה ראשונה "שהכל", וגם ברכה אחרונה "בורא נפשות". ואפילו שכבר בירך ברכה אחרונה על המאכל, אם הוא עוד מעוניין לאכול, יברך שוב ברכה ראשונה ויאכל. **עלינו לדעת שכאשר רוצים לחבב את "התורה והמצוות" על ילדים** שהם מרדנים, כדי שלא לגרום להם לשנוא את התפילות ואת הברכות, מספיק שפעם אחת מסבירים להם את החשיבות והערכים שמצפים מהם, והם כבר ידעו לבד את האחריות והאמון שמצופה מהם, כי זה מה שבאמת הם רוצים, וגם צריך לזכור בזה שאנו משדרים להם רוגע וביטחון, הם לא יחשבו שאתם מוותרים או מתייאשים מהם, אדרבה הם ירגישו שאתם סומכים עליהם שהם יודעים לקחת אחריות, שאפילו אם נדמה לפעמים שהילדים עושים ממש הפוך, זה לא נכון, כי כל מטרתם זה לנסות למשוך כמה שיותר תשומת לב מסיבות כאלה ואחרות, שבסופו של דבר הדחף הפנימי של הילדים, הוא לרצות את ההורים ולשמח אותם שהם הולכים בדרכם. **צריך להיזהר שלא להשאיר סכינים מגולים** על גבי השולחן בשעת ברכת המזון, משום שהשולחן הוא כמו המזבח וכתוב [דברים פרק כז פסוק ה], "לא תניף עליהם ברזל", שאינו בדין שיונף המקצר על המאריך, [שולחן ערוך אורח חיים סימן קפ סעיף ה]. והובא הטעם שפעם אחת היה מברך ברכת המזון, וכשהגיע לברכת "בונה ירושלים", ונזכר בחורבן הבית לקח הסכין ותקעו בבטנו, ולכן נהגו לסלק את הסכין. וכמובן שיש עוד טעמים על פי הסוד שלא גילו לנו, על כן העיקר כמו שכתב הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת חוקת אות ו], שהמנהג להסיר את הסכין מעל השולחן אפילו בשבתות וימים טובים. וטוב להקפיד גם בכל סוגי הסכינים. צריך לזכור שאפילו שאסור לעשות אפילו תשמיש קל בשעת הברכה, כמו שלמדנו בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קפ"ג סעיף יב, וגם בסימן קצ"א סעיף ג], אבל אם נזכר באמצע ברכת המזון, שעדיין לא כיסה או סילק את הסכין מהשולחן, מותר לכסות את הסכין באמצע הברכה, משום שזה לצורך ולתועלת ברכת המזון. ברוך ה' אשרינו שזכינו לחנך את ילדינו הקטנים בדרך התורה והמצוות, שאנו זוכים בזה למה שאומר הזוהר, "וברכה לראש משביר", לאדם שמחנך את בנו לברך את הקדוש ברוך הוא, ומחנכו במצוות התורה". שנתבשר בביאת בן דוד ובניין ירושלים אמן.

בעניין פטור של משקים בברכת "בורא פרי הגפן", תערובת חמשת מיני דגן. אם אדם בירך על משקה ברכת "שהכל נהיה בדברו", והתחייב כבר בברכת "בורא נפשות רבות", ושתה לאחר מכן יין, מה נגיד הברכה האחרונה על היין שהיא, "על הגפן ועל פרי

הגפן", תפטור בברכה אחרונה גם את שאר המשקים ששתה? או שלא, ובכן התשובה היא כן, היות וברכת "בורא פרי הגפן", שהיא הברכה הראשונה, שהיא גם פוטרת את כל הברכות על המשקה ששותה לאחר מכן, כך גם לגבי ברכה אחרונה ברכת "על הגפן ועל פרי הגפן", היא גם תפטור בברכה את כל המשקין ששתה, ואין חילוק מה קודם למה, אם שתה את המשקין קודם, או את היין קודם. מכאן נלמד כמה חשיבות יש בברכה על היין, אפילו יותר מן הפת לעניין הזה, שאילו לגבי "פת", אם אכל יותר מכזית בתוך הסעודה, רק אז הברכה פוטרת את שאר המאכלים על השולחן, משאין כן יין, מספיק אם עושה רק לחיים שזה טעימה, זה כבר פוטר בברכה ראשונה את שאר המשקין שישתה לאחר מכן. ולגבי תערובת שיש בה מחמשת מיני דגן, אפילו שהם מיעוט ביחס לשאר המרכיבים בעוגה, שהם מכילים דברים שברכתם "שהכל נהיה בדברו", למרות זאת יש להם חשיבות גדולה לעניין ברכה ראשונה, ולכן צריך לברך עליהם "בורא מיני מזונות". ואילו לגבי ברכה אחרונה יש הסוברים שזה תלוי אם יש כזית בכדי אכילת פרס, שזה שיעור של שלוש ביצים, וכזית שיעורו הוא חצי ביצה. אז מספיק שיש בכזית שיטית מהשיעור, שזה יוצא שיעור של ארבע גרם, וחמישה חלקים של סוכר, שאז התערובת נקראת על שמו של הדגן, וממילא צריך לברך ברכה אחרונה "על המחיה". "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין הכרת הטוב בברכה על מה שהמציא לנו הבורא יתברך.

אדם צריך להודות לה" יתברך דרך הברכה, ולא להיות כפוי טובה, כי הכל שייך לבורא עולם, כמו שכתוב בתהילים [פרק כד פסוק א], "לה" הארץ ומלואה", שעל זה אומרים רבותינו, שהפסוק מדבר לפני הברכה שהכל שייך לבורא עולם, ואין רשות לאדם שהוא מגוף חומרי, להנות מזה בלי ברכה. וכמו שלמדנו שגם על הנאה בברכת הריח תקנו חכמים ברכה, שזה נלמד מהפסוק בתהילים [פרק קנ פסוק ו], "כל הנשמה תהלל יה הללויה". למדנו במסכת פסחים [דף כו עמוד א], אומרת הגמרא "קול מראה וריח אין בהם משום מעילה". שבזמן שהיה נוהג בית המקדש, אם אדם היה שומע את קול הנגינה שהיו הלויים משוררים בבית המקדש, או שהיה מריח את ריח הקטורת ונהנה ממנו, לא היה מתחייב משום מעילה, כי חיוב מעילה הוא רק על הנאה גופנית של הגוף החומרי. עוד דבר צריך לדעת, שאחד מהכללים המפורסמים של הלכות ברכות, "ספק ברכות להקל", שאם יש במקום ספק אם לברך או לא, הדין הוא שאסור להחמיר, ופוסקים אפילו נגד דעת מרן בזה, משום החשש של "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשווא", שכל העולם הזדעזע בזמן שה' אמר "לא תשא" וכולי.

בעניין "ברכת הנהנין", "המצוות", "השבח וההודאה", וגם על חיוב הנשים.

ברכות הנהנין אדם מברך קודם שיהנה מהדבר שמברך עליו. וברכת המצוות צריך לברך קודם שיתחיל לקיים את המצווה. ואילו ברכות השבח וההודאה, שצריך לכתחילה לברך רק לאחר שיראה או ישמע אותם, וגם שניכרת בהם גדולתו של ה' יתברך. אם זה ברכת הלבנה, או ברכת האילנות, שצריך לראות אותם ואחר כך לברך. וכן הרוצה לברך על האש במוצאי שבת, שצריך תחילה להדליק את האש, ולעמוד סמוך לה במרחק שהוא יכול ליהנות ממנה ולברך. הרואה את האוקיינוס שהוא הים שמקיף את כל העולם, וכן גם אם רואה את הים התיכון לאחר שלושים יום, שרק אז מתעוררת שמחה מיוחדת בקיומה, צריך לברך בראייתו "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה את הים הגדול", [שולחן ערוך אורח חיים סימן רכח סעיף א]. והוא לא צריך לעצום את עיניו לפני שיברך, אלא יראה אותו תחילה, ויתפעל מגדלותו של ה' יתברך, ולאחר מכן יברך עליו. ואפילו אם עבר זמן רב, רשאי לברך כל זמן שממשיך לראות ולשמוע. ואם הפסיק לראות או לשמוע, יכול לברך רק אם לא עבר זמן של אמירת "שלום עליך רבי". **העולה מן המאמר להלכה,** ברכות "השבח וההודאה", שהם, "ברכות השחר" "ברכת הלבנה", "וברכת החמה", "ברכת האילנות", "ברכת המפיל", צריך לדעת שהם חיוב גמור. יוצא דופן על "ברכת שהחיינו", שהיא רשות, תרצה תברך, לא תרצה אל תברך. וכיום נהגו לברך ברכת "שהחיינו" על פרי חדש. ויש עוד מברכות ההודאה שהותקנה על שמחה בראייה, כמו שהזכרנו על פרי חדש, או על חברו שחביב עליו, או על חכם מחכמי ישראל, ועל הרואה מקום שנעשה לו נס, ועל הרואה את הים, שצריך לברך עליהם רק לאחר שרואה אותם וגם שמח. צריך לזכור שמותר לברך עליהם, רק לאחר שלושים יום מהראייה הקודמת. ועוד צריך לדעת, שגם על ברכות "השבח וההודאה" שייך הכלל של "ספק ברכות להקל". ועל כן במקום שיש ספק טוב לאומרם בלי הזכרת שם ה', או שיהרהר שם ה' בליבו. יכול גם מי שכבר בירך אותם, לחזור ולברך כדי להוציא חובה את חברו שאינו יודע לברך, בתנאי שחברו ישמע את הברכה וגם התכוון לצאת ידי חובה. מכל מקום נשים חייבות לברך את כל הברכות הנ"ל בהזכרת שם ומלכות. חוץ מברכת הלבנה, מפני שעל פי הסוד הן גרמו לפגם הלבנה. כלים חדשים שנעשו על ידי גוי, או אם היו בבעלות של הגוי, הם צריכים טבילה במקווה, והנוסח של הברכה שהיא "ברכת המצות", "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלים", ואם זה רק כלי אחד יברך "על טבילת כלי", שולחן ערוך [יורה דעה סימן קכ].

הרואה אילנות פורחים, שהם "מלבלבין" בימי חודש ניסן, לאחר שעמדו יבשים וקפואים בזמן החורף, צריך לברך, וזהו הנוסח של "ברכת האילנות", "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות, להנות

בהם בני אדם". וזריזין מקדימין למצוות, על כן מצוה מן המובחר לברך מיד בראש חודש ניסן, וגם, "ברוב עם הדרת מלך", [משלי פרק יד פסוק כח]. ואם יש חשש לעיכוב הברכה יכול לאומרה אפילו ביחידות. עלינו לדעת, שעל פי הקבלה, בחודש ניסן, זו גם הזדמנות כדי לתקן את הנשמות המתגלגלות באילנות. אדם שהוא סומא יבקש מאדם אחר שיכוין להוציאו בברכתו. נשים רשאיות לברך ברכת האילנות.

מי ששכח לברך אחת מברכות השבח וההודאה, ובינתיים התחייב פעם נוספת באותה ברכה, אם זה ברכת "הגומל", או ברכת "אשר יצר", צריך לברך רק פעם אחת ויפטור בברכה אחת את שני החיובים שהתחייב. הוא הדין לאיש ואישה שנולד להם בן ושכחו לברך ברכת "הטוב והמטיב", אם היו שותים יין, וגם בדעתם לשתות יין אחר, שכמובן התקיימו כל התנאים המחייבים לברך על היין השני ברכת "הטוב והמטיב", אז הם רשאים לברך ברכת "הטוב והמטיב", ולפטור את הולדת הבן, וגם את היין. **על מצות חופה וקידושין לא תקנו לנו עליה ברכת "שהחיינו"**, משום שהיא אינה מצוה בפני עצמה, שהיא רק הכשר למצות פריה ורביה, לכן טוב לקנות טלית חדשה, וילבש אותה החתן אחר הקידושין ויברך "שהחיינו", וגם יכוון לפטור את מצות החופה והקידושין, והכלה, והכלים החדשים. מכל מקום אם החופה נערכת לאחר השקיעה, לא יברך על הטלית ברכת "להתעטף בציצית", ויניחו רק על גופו. **גם על מצות פדיון פטר חמור לא מברכים "שהחיינו"**, משום שבעל החמור נחסר בממון, לכן טוב להביא בגד חדש או פרי חדש ולברך "שהחיינו", ויכוין לפטור גם את מצוות פדיון פטר חמור, ויאכל מהפרי, ואחר כך יברך על פדיון פטר חמור ויתן את השם לכהן. **דוד המלך אומר בתהילים [פרק נ פסוק כג], "זובח תודה יכבדנני"**, למה נכפל כאן שני נונין? מכאן נלמד שאדם צריך להודות לה' לא רק שניצל מהניתוח המסוכן שעבר, אלא גם על זה שאצטרך לעבור את הניתוח, אדם שזוכה לראות כך את ההשגחה הפרטית, זוכה לדרגה הכי גבוהה שהיא "גם זו לטובה", וזוכה למה שנאמר בסוף הפסוק "ושם דרך אראנו בישע אלוקים". זוכה אותו אדם שיגלו לו דברים נסתרים, ולהבין את דרכי ההשגחה העליונה גם כשהיא פועלת במדת הדין, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". על זה פוסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק י הלכה כו], כללו של דבר, "לעולם יצחק אדם על העתיד, ויבקש רחמים ויתן הודיה על מה שעבר, ויודה וישבח כפי כוחו, וכל המרבה להודות לה' ולשבחו תמיד, הרי זה משובח". אשריו של מי שזוכה לברך את ברכת השבח וההודאה, מתוך שמחה וטוב לבב, בעזרת ה' בזכות זה נתבשר בביאת בן דוד בבניין ירושלים אמן.

בעניין "ברכות השחר".

תקנו חכמים שחייב כל אדם לברך בכל יום את "ברכות השחר", מפני שהברכות האלו נתקנו על מנהג העולם שצריכים להם בכל יום, ולכן אפילו אדם סומא מברך "פוקח

עיוורים", ואדם חיגר מברך, ברכת "המכין מצעדי גבר", ואדם שהוא משותק מברך, ברכת "מתיר אסורים", וגם מברך ברכת "זוקף כפופים". וגם ביום הכיפורים אפילו שחל בשבת, וגם בתשעה באב, שכולם אסורים בנעילת מנעלי עור, מברכים את ברכת "שעשה לי כל צרכי". שנתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים.

בעניין "ברכת החמה".

למדנו במסכת ברכות [דף נט עמוד ב], הרואה חמה בתקופתה וכולי. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק י הלכה ח], הרואה את גלגל החמה במקום שנתלה על ידי הקדוש ברוך הוא, שזה היה ביום הרביעי לבריאת העולם, בחודש ניסן, שאז יוצאת תקופת ניסן במזל שבתאי בתחילת ליל רביעי בשבוע, שזה פעם אחת לעשרים ושמונה שנים, מברך ברכת "עושה מעשה בראשית". אשריהם אלה, "הזריזין שהם מקדימין למצוות", שזוכים להשכים בבוקר כדי להתפלל בהנף החמה, ולכן הם מברכים את ברכת החמה, מיד אחרי הנף החמה. והיות שהברכה הזאת היא נדירה, נהגו שלאחר התפילה מברכים כל הציבור שהם מתפללים, לברך את ברכת החמה ברוב עם. בתנאי שזה לא יום מעונן, וגלגל החמה גם נראה. ונהגו לומר לפני הברכה מזמורי תהילים, מזמור כט, ומזמור קמח, שהם מזמורים השייכים לעניין. וגם נהגו לומר פרשת "ויאמר אלוקים יהי מאורות ברקיע השמים" וגומר, עד "ויהי ערב ויהי בוקר יום רביעי". ואחר הברכה אומרים את המזמור שאומרים בברכת יוצר בשבת, "אל אדון על כל המעשים" וכולי, ויש נהגו לומר גם "עלינו לשבח". וכמו שלמדנו שצריך לברך בראיה הראשונה, ואם לא בירך יברך בראיה השניה. ואם עברו שלוש שעות מהנף החמה, יכול עדיין לברך עד זמן השקיעה, אבל מברך בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ה' בלבו. הנשים גם רשאיות לברך את ברכת החמה. אדם שרואה וחושב שהוא מדמיין, כוכב הרץ בשמים ונמשך אורו כשבת, יברך "עושה מעשה בראשית" בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ה' בלבו. בעזרת ה' יתברך בחודש ניסן שבו יהיה הזמן של הגאולה, וגם תפירה ותרבה הישועה, ונתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין ברכת "שהחיינו" על חבר שחביב עליו, או על אישה שמותר לו לחבבה.

בתורה כתוב [שמות פרק ד פסוק יד], "וראך ושמח בלבך", מכאן למדו רבותינו שצריך לברך בשם ומלכות רק בזמן שאדם מתמלא בשמחה כשרואה את חברו. כי כך הטביע הקדוש ברוך הוא בעולם, שהראיה שהיא פנים אל פנים, היא המחברת ומקשרת בין השנים. למדנו במסכת ברכות [דף נח עמוד ב], הרואה את חברו או קרובו ששמח

בראייתו וחביב עליו מאוד, לאחר שלא ראה אותו שלושים יום, עליו לברך ברכת "שהחיינו". ולאחר שנים עשר חודש יברך ברכת "מחיה המתים". סומא אינו מברך שום ברכה. וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רכה]. **העולה מן המאמר להלכה**, שברכת "שהחיינו" היא רשות, וכיום הדין לגבי הברכות האלה שהזכרנו, שלא צריך לברך, וכל שכן שבזמננו עידן התקשורת והטכנולוגיה מאוד מפותח, וישנה ידיעה על כל דבר. וכל שכן שלא לברך ברכת "שהחיינו" דרך מסך של מחשב וכדומה. ולצערינו כיום שגם גוברת מידת החנופה בעולם, אז לכן אינו צריך לברך "שהחיינו", וכל שכן שלא יברך ברכת "מחיה המתים". [החיד"א ברכי יוסף]. מכל מקום יכול לברך ברכת "שהחיינו", רק על אלה האהובים במיוחד בשבילו, שמותר לו לחבב אותם, כגון אשתו, בנו, בתו, ונכדתו, וכדומה. הוא הדין גם מותר לאישה לברך ברכת "שהחיינו", על מי שמותר לה לחבבו, כגון בעלה, או אביה, ובנה, ונכדה. וגם צריך להזכיר, שאם רואים את כולם בשעה אחת, מברכים ברכה אחת על כולם. **וגם מי שנולד לו בן או בת והוא מעבר לים**, והוא שמח שמחה גדולה, אז אף על פי שלא ראה אותם מעולם, כשיבא אל ביתו יברך ברכת "שהחיינו", אפילו שלא ראה את בתו מעולם כי היא רק נולדה. ומי שמסתפק, יברך ברכת "שהחיינו" על פרי או בגד חדש, ויפטור בזה את את ראיית הבן או הבת.

בעניין ברכת "שככה לו בעולמו".

צריך להבין איך תקנו לנו רבותינו ברכה על אדם גוי, אפילו שאינו שומר שבע מצוות בני נח, ואינו עושה נחת רוח לה". מה גם שיש איסור של "לא תחנם", שעל זה דרשו רבותינו, שאסור לתת להם חניה בקרקע, ולא לתת להם מתנת חנם, ולא לתת להם חן, שעל זה מפרש רש"י, אל תאמר כמה נאה עובד כוכבים זה, שיש חשש שמא נחבור אליהם ונלמד מעשיהם, אז איך באמת תקנו ברכה על יופי של גוי? אלא צריך להסביר האיסור של "לא תחנם", זה בזמן שאתה מראה לג'י עד כמה שאתה מעריך וגם מתפעל ממנו, שזה בעצם האיסור שלא לתת להם חן, כי זה דבר שיכול להביא לידי קרבה. אבל בהתפעלות עצמית של אדם על הבריאה של הקדוש ברוך הוא, אדרבה זה שבח לקדוש ברוך הוא על הבריאה הנפלאה שלו, כי יופי זה מתנת אלוקים. כמו שלמדנו גם לגבי פירות מורכבים, שאתה מכוון את הברכה על היצירה של הקדוש ברוך הוא. למדנו במסכת ברכות [דף ח עמוד ב], שרבי עקיבא אומר בשלושה דברים אוהב אני את המדיים, שהכוונה את המידות הטובות שהם נוהגים, כי לא משנה ממי ללמוד, שהרי גם מבעלי חיים אנחנו מצווים ללמוד. **העולה מן המאמר להלכה**, למדנו במסכת ברכות [דף ח עמוד ב], ראה את הכושי ואת הגיחור וכולי, מברך "ברוך משנה הבריות". ראה בריות טובות ואילנות טובות מברך "ברוך שככה לו בעולמו". על כן צריך באמת לברך רק כשרואה אדם שהוא יפה ביותר שמעורר התפעלות, אפילו אם הוא גוי רשע, וכן על בהמה שהיא נאה במיוחד. וגם

על אישה יפה שרואה באקראי, צריך לברך בשם ומלכות, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שככה לו בעולמו", שכל ברכה שהיא אינה בשם ומלכות אינה נחשבת לברכה, [מסכת ברכות דף מ עמוד ב]. ומברך פעם אחת רק בפעם הראשונה שרואה. אלא אם כן ראה בריאה אחרת שהיא יותר יפה מזו שראה לפני כן. וכך פסק הרמב"ם, ונפסק גם בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רכה סעיפים ט, י]. חשוב לדעת שיש פעמים שיש מצב, שאתה צריך ללחוץ את ידי האיש שניצב מולך, ויש חשש שהאישה שהיא עומדת לידו תפגע, אז תאמר לה שאתה לוחץ את ידי האיש פעמיים גם בשבילה, וכמובן להסביר לה בחן ובמאור פנים כדי שלא תיפגע. עלינו לזכור שאנחנו "אור לגויים", על כן אנו צריכים לעשות קידוש ה'. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין ברכה על הרואה את "הימים", ומה הדין של הכנרת?

למדנו במשנה מסכת ברכות [דף נד עמוד א], על ההרים ועל הגבעות, ועל "הימים", ועל הנהרות, ועל המדברות אומר "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית", ורבי יהודה מוסיף, שעל הים הגדול מברך ברכה מיוחדת, "שעשה את הים הגדול", וכך נפסק ברמב"ם [הלכות ברכות פרק י הלכה טו], וגם בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רכח סעיף א]. זכינו לשבח את "הבורא יתברך" על עוצמת וגדולתו שהיא אין סופית, על מה שברא כבר מששת ימי בראשית. מה נגיד על "ים כנרת", האם הוא גם בכלל הברכה על הימים? שהרי כתוב בתורה [במדבר פרק לד פסוק יא], "על כתף ים כנרת קדמה", וגם כתוב בנביא יהושע [פרק יג פסוק כז], "וגבול עד קצה ים כנרת" וכולי. מוכח מכאן שהכנרת נקרא בשם "ים", וכך למדנו גם בזוהר שמות [דף כג עמוד א], "כי הוא על ימים יסדה" אלו שבעה עמודים דארעא סמיכה עליה ואינון שבעה ימים, וים כנרת דשליטא עליהו. **העולה מן המאמר להלכה**, שצריך לשבח את ה', בזמן שרואה דברים שמזכירים לאדם את גדולתו של ה' במעשה הבריאה של העולם, כמו נוף מיוחד של הרים וגבעות, צריך לברך "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית". לפיכך הרואה ימים ואגמים, כגון ים סוף, ים כנרת, שהרי "ים כנרת" נכלל בכלל "הימים", שהוא נברא כבר בששת ימי בראשית. רק מה ייתכן שהוא נעשה קטן יותר, ממה שהיה בששת ימי בראשית, שהרי דברים השתנו מאז, כמו שלמדנו במסכת מגילה [דף ו עמוד א], "רקת זו טבריה כנרת זו גינוסר", ורואים שכנרת אינה טבריה. מכל מקום ממה נפשך אחד מהימים האלה הוא נקרא ים כנרת, שצריך לברך עליו. שזה לא גרע מהנהרות הגדולים שצריך לברך עליהם, על כן הוא נכלל בכלל "ימים", אפילו שהוא עכשיו לא בסדר גודל כמותם, ולכן אם לא ראה את "ים כנרת" במשך שלושים יום צריך לברך עליו, "עושה מעשה בראשית". והרואה את ים המלח שידוע שנעשה לאחר הפיכת סדום, לא מברך

עליהם שום ברכה מכיון שלא נעשו בששת ימי בראשית. שנזכה לביאת בן דוד בבניין ירושלים אמן.

בעניין הזמן של "ברכת הלבנה", ואם אפשר לברך מאחורי חלון זכוכית?

ברכת הלבנה היא ברכת השבח, ולכן הרואה לבנה בחידושה, לאחר שחזרה ונראתה בתחילת החודש, צריך להודות לה" על החסד שעשה עמנו בחידוש הלבנה. על כן לכבוד המעמד הקדוש הזה, אומרים את ברכת הלבנה בעמידה, וכמו שלמדנו בגמרא מסכת סנהדרין [דף מב עמוד א], אמר אביי הואיל ואיל ומקבל פני שכינה, צריך לברך את ברכת הלבנה מעומד, מפני כבוד השכינה שהוא מקבל. צריך לזכור שהזמן של "ברכת הלבנה" בשם ומלכות הוא עד ליל ט"ו בחודש, שזמן ברכת הלבנה הוא חמישה עשר ימים מלאים לאחר המולד, כך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן תכ"ו סעיפים ב, ג, ד], הטעם שמברכין עד חלוף חמישה עשר ימים מהמולד, היות ורק בחצי הראשון בה הלבנה נמצאת בזמן המילוי שלה יהיה אפשר לברך, ואילו לאחר מכן הלבנה נפגמת ונחסרת, ולכן אנו מברכין למלאת פגימת הלבנה וכולי, מיכון שהדבר תלוי במילוי הלבנה. צריך לברך ברכת הלבנה בזמן של צאת הכוכבים, כמו שכתב מרן שצריך "שיאותו לאור הלבנה", מכל מקום מצוה מן המובחר לברך על הלבנה במוצאי שבת. ואם במידה לא מתגלה הלבנה, יתאמץ לבדוק מידי פעם עד שיראה שהעננים התפזרו, שהרי העננים זזים עם הרוח כל הזמן. ובזמן של עונת הגשמים, יתכן שאם יחכו למוצאי שבת לא יוכלו לברך עליה, אין להמתין, אלא יברכו מיד. למדנו בגמרא בפסחים [דף מ"ו עמוד א], שרק לגבי נטילת ידיים ותפילה בציבור, אינו חייב לילך ארבע מיל לפניו, ולאחריו מיל, אבל בברכת הלבנה, הדין הוא כמו בשאר מצוות שצריך להתאמץ כדי לקיים אותה. **העולה מן המאמר להלכה**, מנהג הספרדים כדעת מרן השולחן ערוך, לברך "ברכת הלבנה", רק בחלוף שבעה ימים מזמן המולד, שאז כבר התמלאה פגימת הלבנה קצת ונראית כחצי עגול, וכבר מאירה יפה סביבותיה. ורק כשיש מקומות עם מזג אויר קשה ומעורפל, יכולים לברך לאחר שלושה ימים מזמן המולד, מליל רביעי ואילך, כמנהג אחינו האשכנזים. צריך לזכור שכבר מליל ט"ז מהמולד, שיש בזה ספק ברכה לבטלה, רשאי לברך ברכת הלבנה, אבל בלי הזכרת שם ומלכות. יכול לברך ברכת הלבנה בשעת הדחק גם לאחר שקיעת החמה, כדי לא להפסיד את הברכה של הלבנה לאותו חודש, שגם בזמן הזה הלבנה ראויה שיאותו לאורה. כך הוא הדין גם לגבי אבל על אחד משבעה קרובים, שיש חשש שיעבור זמן הברכה אחר הסיום של שבעת ימי האבל, יכול לברך תוך שבעת ימי האבל. וטוב שאם רואה את הלבנה מתוך ביתו, לא יצא לחוץ, ויברך בתוך הבית. כמו כן אם איחר לברך עד הלילה האחרון שחל בשבת או ביום טוב, ויש חשש שתבטל הברכה בשל כך, אסור לו להחמיר, ורשאי לברך את ברכת הלבנה גם אם זה שבת או יום טוב. **לכתחילה צריך**

לברך "ברכת הלבנה" תחת כיפת השמים, שהיות והוא כמקבל פני השכינה, אז צריך לצאת ממש מרשותו כמו שהוא מקביל פני מלך, כמו שלמדנו בגמרא מסכת שבת [דף ק"ט עמוד א], אמר רבי חנינא, בואו ונצא "לקראת שבת המלכה". עדיף לכתחילה לברך את ברכת הלבנה עם עשרה בני אדם, או לכל הפחות שלושה בני אדם, כמו שנאמר במשלי [פרק יד פסוק כח], "ברוב עם הדרת מלך". והיות וברכת הלבנה היא כמו כל שאר הברכות של השבח וההודאה, יכול גם לאומרה אפילו ביחיד. **לגבי אדם שהוא סומא**, אפילו שהיה מן הראוי שהוא גם צריך לברך ברכת הלבנה, היות שהוא גם כן צריך להודות לה, על החסדים שעשה עמנו בהנהגת העולם, מכל מקום יבקש מאדם אחר שיכוון להוציא אותו בברכתו. ואם הוא לא מוצא אף אחד, יאמר את ברכת הלבנה, בלי הזכרת שם ה' ויהרהר את שם ה' בלבו. **נוסח "ברכת הלבנה" נתקן במטבע ארוך**, שפותח "ברוך אתה ה' וכולי, וחותר בברוך אתה ה' וכולי, וזה נוסחו, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם, חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם. ששים ושמחים לעשות רצון קוניהם, פועל אמת שפעולתו אמת, וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן, שגם הם עתידים להתחדש כמותה, ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו, ברוך אתה ה' מחדש חדשים". אדם שאינו יודע לומר את כל הנוסח הארוך, ואין לו ממי לשמוע, יכול אפילו לכתחילה לברך את "ברכת הלבנה" במטבע קצר, שזה הנוסח, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם מחדש חדשים". ומי שאינו יכול לצאת מביתו, מחשש של סכנה, או מסיבה כזו או אחרת, יכול לברך ברכת הלבנה מבעד לחלון סגור בזכוכית, כל זמן שהוא רואה את הלבנה היטב. ואם לא ראה היטב, יצא בדיעבד. יכול לברך בשעת הדחק על הלבנה, אפילו אם היא מכוסה בענן דק וקלוש, אם בגלל זה יפסיד את הברכה. ברוך ה' שזכינו לקיים מצווה חשובה כמו "ברכת הלבנה", שאנו נוהגין לומר "דוד מלך ישראל חי וקיים", שתתחדש "מלכות בית דוד" שהיא נמשלה ללבנה, יהי רצון שיתקיים עלינו הפסוק בתהילים [פרק פד פסוק יב], "שמש ומגן ה' חן וכבוד יתן ה' וכולי". אלמלי זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חודש וחודש דיים, ונזכה להגשמת הפסוק, בישעיהו [פרק ל פסוק כו], "והיה אור הלבנה כאור החמה" וכולי, ונתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין ברכה על מצווה הנעשית על ידי חברו. וגם ספירת העומר, "ברכת כהנים". למדנו בגמרא ברכות [דף נג עמוד א], היו יושבים בבית המדרש והביאו אור לפניהם, בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו. ובית הלל אומרים אחד מברך לכולם משום שנאמר במשלי [פרק יד פסוק כח], "ברוב עם הדרת מלך". וכן מובא בתוספתא ברכות [פרק ו הלכה כ], עשרה שעשו מצווה אחת, אחד מברך לכולם. **העולה מן המאמר להלכה**, כמה בני אדם שעושים מצווה אחת, כמו ישיבה בסוכה, או קידוש, או "המוציא",

אחד יכול לברך לכולם. וכך ראוי להיות לכתחילה, שאחד יברך לכולם, גם על תפילין, או ציצית, באופן שהיו מזומנים ביחד לעשות מצוה אחת בבת אחת, והברכה תהיה עוברת לעשייתם. רק שכיום אין כולם מזומנים יחד עם הטלית או התפילין, ולכן כל אחד מברך לעצמו. וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ח סעיף ה]. ומה שאנו נוהגים "בספירת העומר", שהשליח ציבור מברך קודם, ואחר כך כל הקהל ביחד, משום שצריכים כולם לכוין על ספירת הימים שלא יטעו בה, ועל כן הוא צריך לתת דעתו למה שהוא אומר, ולא חברו, ולכן נהגו לברך ולספור מיד. הוא הדין גם "בברכת כהנים" שמברכים כולם ביחד, שאם היה אחד מברך והשאר עונים אמן, היו יכולים ביניהם לטעות בתחילת "יברכך". וברוך ה' הדברים "נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת", [משלי פרק ח פסוק ט]. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמן.

בעניין ברכה על מצוה חיובית, שאדם צריך לקיים בלי שום תנאי.

למדנו בגמרא מסכת ראש השנה [דף כט עמוד א], "כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין". שברכת הלחם והיין, הם אינם חובה, וממילא אין כאן גם ערבות, ולכן לא יכול להוציא, אבל קידוש היום וכדומה שהוא חובה, יכול להוציא ידי חובה מדין של ערבות. וכן פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן תרצ"ב סעיף ג].

העולה מן המאמר להלכה, שמצווה חיובית כמו הנחת תפילין, מצוות תקיעת שופר, מצוות נטילת לולב, מצוות הדלקת נר חנוכה, מצוות קריאת המגילה בפורים, מצוות אכילת מצה בליל פסח, ומצוות קידוש לשבת וימים טובים, רשאי גם מי שקיים את המצווה ובירך עליה, לחזור ולברך עליה כדי להוציא את חברו ידי חובה, אם עדיין לא קיים את המצווה, ורוצה להתעטף בטלית, ולהניח תפילין, אפילו כמה פעמים ביום, ואינו יודע לברך, יכול חברו לברך עבורו, אפילו אם אינו רוצה להתעטף בטלית, או להניח תפילין באותה שעה, שנפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן כד סעיף א], שצריך להיות זהיר ללבוש טלית קטן כל היום, כדי שיזכור המצווה בכל רגע. וגם לגבי מצות תפילין אדם חייב לקיימה כל היום, רק מחמת שאין אנו יכולים לשמור עצמנו מהפחה והיסח הדעת, נהגו להניח רק בשעת קריאת שמע ותפילה, [שולחן ערוך אורח חיים סימן לז סעיף ב]. מכל מקום מכאן נלמד, שכל אחד ואחד מישראל צריך לדאוג ולהיות אכפת, שחברו יקיים ויזכור את המצוות שחייב בהם, משום "שכל ישראל ערבים זה לזה". "וצור ישראל יצילנו משגיאות", ונתבשר במהרה, בביאת בן דוד, ובבניין ירושלים אמן.

בעניין ברכה על מצוה חיובית שמקיים עם תנאי, ברכת האירוסין, מזוזה, שחיטה. מצוות שמתחייב ושייך בהם, כמו "מצות מילה", שצריך תנאי למצווה, כמו שיולד הבן כדי שיתקיים התנאי. או לגבי מצות "פדיון הבן", שצריך שיתקיים התנאי שיהיה בן שהוא בכור לאמו, או במצות "כיסוי הדם", שצריך שיתקיים התנאי, שישחט חיה או עוף, וכיוצא ממצוות אלו. יכול אדם לברך לחברו אפילו שלא התחייב באותו תנאי, שכך למדנו בגמרא במסכת ראש השנה [דף כט עמוד א], "כל הברכות אף על פי שיצא מוציא" וכולי. כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק א הלכה י'], וכן פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קצ"ז סעיף ד], שנראה מדבריו שלא מחלק בין מצווה שאין צריך תנאי לחיובה, ובין מצווה שצריך תנאי לחיובה, וכך דעת תוספות [ברכות דף מח עמוד ב], וכן גם כתב הרמ"א בהגהותיו בשולחן ערוך [אבן העזר סימן לד סעיף א]. צריך לזכור שכיום אנו נוהגים שאחר או מסדר הקידושין, מברך לחתן "ברכת אירוסין", אף על פי שהיא "ברכת המצוות", שהרי אותו אחר או מסדר הקידושין, כשהוא מברך הוא אינו חייב באותה ברכה, שהרי אינו מקדש באותה שעה אישה לעצמו, מכל מקום רשאי להוציא את החתן שמקדש עתה אישה, אפילו שרק הוא חייב בברכה, היות שגם המברך שייך באותה מצווה וברכה, שאם היה מקדש עתה אשה לעצמו היה חייב לברך. **העולה מן המאמר להלכה**, שרשאי גם אדם שלא התחייב במצוה, מפני שלא התקיים אצלו תנאי חיובה, כיוון שהוא שייך שיתחייב בה, יכול לברך ולהוציא ידי חובה את חברו שהתחייב במצוה שאינו יודע לברך עליה, שכמו שלמדנו שמי שיצא כבר ידי חובת מצוה, שמוציא את חברו שלא יצא עדיין, שהטעם הוא משום "שכל ישראל ערבים זה לזה". **הוא הדין "לברכת האירוסין"**, שהלשון של הברכה הוא ארוך ומשונה, שאומר על מה שנאסר לנו, וגם על מה שמותר לנו, לא מובן, מה עניין עריות לכאן? וגם האם מצאנו נוסח כזה, שאסר לנו אכילת נבלה והתיר לנו את השחוט וכולי, אז למה בעצם לא מברכים במטבע קצרה כמו כל שאר המצוות?, על כן נראה להסביר, שהשיעור המצווה של "ברכת האירוסין" מתרחב וכולל גם ברכת שבח, שזה ברכה על קדושתן של ישראל, "שקידש אותנו ופירש אותנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות" וכולי, לכן היות וזו ברכה מיוחדת כזאת, יכול לברך, וחברו הוא זה שמקיים את המצווה. כתב הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת שופטים אות ב], שהמנהג שאין החתן מברך אלא מסדר הקידושין מברך, שהוא צריך לכוון להוציא את החתן ידי חובה. ומסתבר שהטעם הוא כדי שלא לבייש את החתן שאינו בקי, וגם משום שהחתן טרוד ואינו יכול לכוין לברך לעצמו. מכל מקום בני תימן וג'רבה, הם נחשבים בארץ ישראל לקהילות בפני עצמן, שמנהגם מיוסד על פי הרמב"ם ומרן, ולכן פשוט שהם יכולים להמשיך במנהגם בגאון, שהחתן הוא זה שמברך את "ברכת האירוסין", ואין בזה משום "לא תתגודדו", וגם לא משום יוהרא. **וכן גם על "ברכת שחיטה", "ומזוזה", וכדומה**, שאפילו שזה אינו חובה על האדם, כי התנאי לחיוב הוא בידי אדם, מכל מקום מי שמקיים אותם בוודאי שהוא עושה מצוה, וגם עליהם יש דין של ערבות, וזה לא דומה למה שלמדנו בגמרא ראש השנה [דף כט עמוד א], על אכילת לחם ויין ושאר הנאה של אכילה ושתיה,

ור"ח, שאין בהם שום מצוה, ואין אדם מוציא את חברו ידי חובה, אלא אם כן גם הוא רוצה להנות, שצריך לברך בעצמו. וכמו שהבין הבית יוסף [אורח חיים סימן תקפ"ט], בדעת ראב"ה והרא"ש, שאפילו במצוה שהיא לא חובה אלא רשות, כמו מצות תקיעת שופר לנשים, [לדעת הסוברים שנשים מברכות על תקיעת שופר ושאר מצות שהזמן גרמן], על כן רשאי גם מי שיצא ידי חובתו לברך לאותן נשים, שלעניין הלכה כדאי לסמוך עליהם. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", ונתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין הסוגים של פירות "העץ", ופירות "האדמה", כשאוכלים אותם מבושלים.
פירות העץ הם פירות הגדלים באילן שגזעו וענפיו נשארים קיימים, וחוזרים להוציא פירות גם לשנה הבאה. ועל פירות של אילני סרק, שטעמם אינו טוב אפילו על ידי בישול וצליה, כמו ענבים שגדלים בהדס, שהדין הוא שמברכים עליהם "שהכל נהיה בדברו", שאינם פרי מצד שימושם. על כן פירות של עצי אורן הגדלים מאליהם, ונקראים "צנובר", וכן על הפרי שנקרא "סאברס", הראויים לאכילה, צריך לברך עליהם "בורא פרי העץ".
ועל פירות האדמה יש מיני ירק ועשב שאינם צומחים מהגזע או מהגבעול שעל הקרקע, אלא משורש שהוא תחת הקרקע, כמו כרוב, שום, צנון וכיוצא. וכן ישנם פירות האדמה שצמחים מהגבעול שעל פני הקרקע אבל צריך לזרעם כל שנה מחדש, כמו תבואה וקטנית ודלועין. כמו כן ישנם גם פירות האדמה הגדלים על גזע וגבעול, והשורשים שלהם מתקיימים רק כמה שנים, ולאחר מכן צומח ישירות מהשורש שלהם גזע או גבעול חדש, ויוצאים ממנו פירות בשנה הבאה. **העולה מן המאמר להלכה**, שעל פרי הבננה, שומשום, פלפל ירוק, תות שדה, אננס, חציל, פפאיה, הדין הוא, שמברכים עליהם "בורא פרי האדמה", ואין ערלה נוהגת בהם. וכן על עשבים ופירות האדמה שעלו מאליהם וטעמם טוב, צריך לברך עליהם "בורא פרי האדמה". ולגבי פירות וירקות שאינם ראויים לאכילה כשהם חיים, ודרך רוב בני האדם לאכול מהם כשהם מבושלים, צריך לברך עליהם "שהכל נהיה בדברו". מכל מקום מי שטעה ובירך "בורא פרי האדמה", יצא ידי חובת הברכה. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמן.

בעניין אם בירך על "עץ" "אדמה" או הפוך, והברכה על בוטנים.
למדנו במשנה [ברכות פרק ו' משנה ב], בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא, על כולם אם אמר שהכל יצא ואפילו על פת ויין, וכך גם על פי כתבי יד של הרמב"ם, וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ו סעיף א]. על כן אם היה לפניו עגבניה ותפוח, וטעה ובירך על תפוח "בורא פרי האדמה" יצא, אבל צריך

לדעת שרק בדיעבד יצא על ברכת התפוח, ולא יכול לפטור בברכה גם את העגבניה, כי הוא לא התכוין לפטור אותה בפירוש. **העולה מן המאמר להלכה**, שאם יש ספק על פרי מסוים, אם הוא עץ או אדמה, צריך לברך בורא פרי האדמה, כי סוף סוף הוא באמת בא מן האדמה, ואילו אם בירך על "אדמה", "עץ" לא יצא ידי חובת הברכה. ואילו על ברכת שהכל שהיא פוטרת הכל, שאפילו אם בירך על היין, או על הפת, שתקנו לנו רבותינו ברכה מיוחדת, "בורא פרי הגפן", או "המוציא לחם מן הארץ", אם בירך "שהכל נהיה בדברו יצא". **ועל בוטנים**, שהם גדלים בתוך קליפה מתחת לאדמה, בתוך תרמיל עצי, כאשר כל תרמיל מכיל לרוב זוג זרעים, והוא צמח חד שנתי, ואין גזעו נשאר משנה לשנה, לכן צריך לברך ברכה ראשונה "בורא פרי האדמה", ואם אכל שיעור כזית 27] גרם] מברך ברכה אחרונה "בורא נפשות". מסכת ברכות [דף לה עמוד א], שעל פירות הארץ מברך "בורא פרי האדמה", ונפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ג סעיף א]. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין ברכה שהיא בלשון של "בורא", אם זה "מזונות", "עץ", "אדמה".
אנו מברכים על פירות בלשון של "בורא פרי", כי בפרי אני רואה תהליך של בריאה, אם זה עץ או אדמה וכדומה. משאין כן במים אני לא רואה תהליך של בריאה, לכן מברכים על המים ברכת "שהכל נהיה בדברו", שזה ברכה כללית, כי מים הם היחידים בדבר שאין בהם לא תואר ולא מראה, תואר אין להם רק למי שמחזיק אותם מלמטה, ומראה גם אין להם, רק על מה שמשתקף מעליו נותן למים את הצבע, לכן כשסוחטים פרי הוא גם יורד ברמת הברכה. מה ההבדל בין עגבניות ומלפפונים שנקראים "ירקות", ובין תפוחים ותפוזים ואפרסקים שהם נקראים "פירות", האמת שההבדל ביניהם הוא בדרך האכילה, בדרך כלל אוכלים פירות חיים, וירקות אוכלים בזמן שהם מבושלים, כמו תפוח אדמה, שעועית, ודלעת, שהדרך לאכול אותם שהם ראויים ומבושלים, על כן מברכים עליהם את הברכה הראויה להם רק בזמן שהם מבושלים, וכשאוכל אותם חיים, צריך לברך עליהם ברכת "שהכל נהיה בדברו". כתוב בתהילים [פרק קיג פסוק ד], "רם על כל גוים ה" על השמים כבודו", אצל הגוים הקדוש ברוך הוא נמצא רק למעלה, ואילו אנחנו עם ישראל אומרים, "מי כה" אלוהינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ", שיהודי יודע שה" יתברך נמצא בשמיים וגם בארץ, שמה שנמצא כאן, זה גם מה שמשתקף משם, לכן זכינו להיות העם הנבחר, "עם סגולה".

בעניין הרעיון בקדימה של פירות "העץ", לבין פירות "האדמה".

היה מעשה באיזה מחוז באמריקה לפני מאה שנה בערך, בית המשפט התבקש להכריע האם עגבניה היא "פרי" או "ירק". למה באמת זה היה צריך לשנות לאותם גויים, ומה נפקא מינה? ובכן אותו בית המשפט רצה לדעת, לעניין פטור של המכס, שהיה יבואן שהוא טוען להגנתו שעגבניה היא "פרי", והחוק בזמנם קבע שרק על פירות יש פטור ממכס, ואילו על ירקות אין פטור ממכס. בסופו של דבר החליט בית המשפט, שעגבניה היא מין ירק, מעניין שבית המשפט החליט להתבסס בהחלטה שלו לקבוע שעגבניה היא מין ירק, משום שהם קבלו חוות דעת, שהעגבניות מוגשות כתוספת למנות עיקריות כמו בשר או דגים, ואין דרך בני אדם לאכול עגבניות בפני עצמן, משום זה נקבע שדין העגבניה כדין של ירק. מה נגיד ברוך ה' שהבדילנו מן הטועים שנתן לנו להבחין דרך הברכה בין פירות העץ, לבין ירקות שהם פרי האדמה. ברכת "בורא פרי העץ", הוא על דבר שגדל על העץ, וברכת "בורא פרי האדמה", על הירקות הגדלים באדמה. ברכת "בורא פרי העץ" קודמת לברכת "בורא פרי האדמה", והרעיון הוא היות שהעץ הוא גבוה מעל האדמה, שהיא מסמלת את החומריות, ככל שרחוקים מן החומר נמצאים בדרגה רוחנית גבוהה. עלינו לדעת שצריך לשאוף להגיע לדרגה שאדם רוצה לאכול, רק בשביל לברך. צריך לזכור, "ברכת המצוות", "ברכת הנהנין", "ברכות השבח", הם צינורות וכלים, שבאמצעותם אנחנו זוכים לקבל את ברכת ה', בגשמיות וברוחניות, בעולם הזה ובעולם הבא. ונזכה לביאת בן דוד בבניין ירושלים, אמן.

בעניין הדין של ברכת "המוציא", או "מזונות", והאוכל ביום התענית האם יברך?

השיעור נשים דגש על סוגיה שהיא מעוררת הרבה ספקות בציבור, מה נקרא שמו לחם, ולמה נקרא שמו מזונות? מה קובע את הדין של לחם, ומה קובע את הדין של מזונות? האם זה המראה, או הטעם של הבצק שנאפה או בושל. צריך להזכיר שאת הלחם עורכים, על ידי שלשים את הבצק בקמח שהוא מיוחד לאפיית לחם, שמים כמות גדולה של מים, עם תוספת של שמרים עם סוכר, ומוסיפים כמות של מלח, זה הדרך שעורכים את הבצק, ומכינים אותו לשלב לפני אפיה, ורק לאחר האפיה, יש לו דין של "פת" לכל הדעות. אבל בזמן שהתערובת נילושה יחד עם הבצק, שמעורב יחד עם ביצים, חלב, שמן, תבלינים, שזה ראשי תיבות "בחשת", מוסיפים עוד כמות של מי פירות, בתוספת של ביצים וסוכר, ואז נהיה רוב של מי פירות נגד מים, וטעם התערובת של המי פירות ניכר בעיסה, באופן הזה יש לו דין של "מזונות", רק שצריך לזכור, שמוסיפים כמות של מלח, שתפקידו לשרוף את כל המתיקות של הסוכר ומי הפירות, ועל לחם מזונות כזה המצוי לנו כיום, שהוא כן משביע, וגם הדרך היא לקבוע עליו סעודה, וממילא צריך לברך עליו "המוציא", ויש עוד נפקא מינה להלכה, גם לעניין "הפרשת חלה".

לגבי אדם שאוכל ביום תענית, אם זה מסיבות רפואיות, היות והוא אוכל בהיתר, והאוכל לכשעצמו הוא מותר באכילה, הוא יהיה חייב לברך על האוכל, [שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ד סעיף ט. וגם סימן תרי"ח סעיף י]. נרחיב על זה בהמשך בשיעורים הבאים בעזרת ה'.

לשיטת רבנו תם מבעלי התוספות הוא סובר שהולכים אחר אופן ההכנה של העיסה, שבעיסה עבה וראויה להיות לחם, אז שם של לחם עליה, ולא אכפת לי אם אני מבשל אותה במים או שמטגן אותה בשמן. מביא רבנו תם ראייה מהמשנה במסכת זבחים [פרק ה משנה ו] "התודה ואיל נזיר קדשים קלים", וכולי. "המורם מהם כיוצא בהם". "המורם", זה השוק והחזה שהוא מניף אותם כלפי מעלה, ואוכל אותם הכהן, ושאר הבשר נאכל לכל אדם בכל העיר הכוונה בירושלים בתוך החומות. ועוד למדנו מהמשנה, שהכהן היה פורש ארבע עשירות של חלות, ועל כל עשירה של החלות, לוקח הכהן תרומה של חלה אחת, יוצא שנשאר שלושים ושש חלות, שאפשר לאכול אותם בתוך ירושלים, ומותר לישראל לאכול אותם. מכל מקום למדנו מהגמרא, שבזמן שהיה הכהן מקריב את החלות היה עליו לברך ברכת "שהחיינו", וכשבא לאכול היה צריך לברך ברכת "המוציא". לומדים מכאן על החלות האלה, שחלקם היו עשויות בשמן, כמו שכתוב בתורה [ויקרא פרק ז פסוק יב], "אם על תודה יקריבנו" וכולי. "חלות מצות בלולות בשמן" וכולי. אומר רבנו תם, הנה ראייה מפורשת שעל דבר שמטגנים בשמן, צריך לברך ברכת "המוציא". ובאמת כך מסתבר שכל זמן שהעיסה היא עבה וראויה לאפיה של לחם, הדין שלה כמו לחם, אפילו שבשלתי אותה על הסיר בתוך משקה. הדעה החולקת היא דעת רבי שמשון משאנץ, הוא סובר שהמודד הוא מה היה דעתי? שאם דעתי היה לבשל את העיסה במים או לטגן אותה בשמן, זה נקרא מעשה קדרה מעשה תבשיל, זה לא נקרא "מאפה", ואם היה בדעתי לאפות את העיסה בסיר מעשה אילפס, או לאפות בתנור, אז זה נקרא שמו לחם. וכך גם דעת החולקים על רבנו תם, שעל דבר שעובר תהליך של בישול אין עליו דין של לחם, ואין חילוק בין עיסה עבה לעיסה רכה, הראיה שלהם מהגמרא במסכת ברכות [דף לז עמוד ב], לחם העשוי לכותח פטור מן החלה, ולדעת הירושלמי שאם אופים קצת אז הכל מתחייב בחלה, משום שגוזרים שמא ימלך וכולי, ובהמשך אומרת הגמרא מעשיה מוכיחין עליה, שמשם למדנו שאם עשאו עבים ערך וקטף את הבצק, וגילה את דעתו שהוא עושה בשביל לחם. אבל אם עשה את הבצק כלמודים, שלא הקפיד על העריכה והקיטוף, אז זה כביכול ראייה שלא גילה את דעתו לעשות את זה לחם, הנה מכאן לומדים שזה לא קובע אם התגלגל העיסה או לא, מה שקובע זה מה היה בדעתי בזמן שהכנתי את העיסה. ועל כן פירוש המשנה "כל דבר שתחילתו סופגנין וסופו עיסה", או הפוך, צריך להסביר שזה לא תלוי במעשה אופן ההכנה של החלה, או במרכיבים, אלא זה תלוי רק

בדעתו של האדם, שאם האדם מתכנן לעשות את הבצק "וסופו סופגנין", אפילו שתחילתו היתה עיסה, זה יחשב כמו תבשיל ולא כמו פת, לכן שאני מתכנן לבשל את העיסה במשקין, לא יקרא שמו לחם, ממילא לא מברכים על זה "המוציא", ואין גם חיוב של הפרשת חלה מהעיסה. רבנו תם מביא ראייה לדבריו במסכת מנחות [דף עה עמוד ב], אומרת הגמרא אמר רב יוסף האי "חביצא", זה מין תבשיל שיש בו פירורי לחם שהם מבושלים, שאם יש בו פירורי כזית, מברכים עליה "ברכת המוציא", ואם לית ליה פירורים כזית מברכים "בורא מיני מזונות". ומביא רב יוסף ראייה לדבריו מהברייתא שכתוב היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, שמברך ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו", על זה שזכיתי להקריב קרבן תודה. נטלה לאכול מברך ברכת "המוציא", אומר רב יוסף הנה ראייה שהרי כתוב במשנה במפורש, "וכלן פתיתים בכזית", שהם בגודל כזית ומברכים עליהם ברכת "המוציא".

בעניין אפיה בסיר פלא, והסופגניות שעושים בחנוכה.

סיר פלא שהוא עגול ויש לו חור באמצע, לשיטת רבי יוחנן יש לו דין של מאפה, אפילו אם התבשל על הכיריים, והוא לא נאפה בתנור, כל זמן שהתערובת היתה ממים וקמח ומלח, ועוד תבלין שלא ניכר בו מתיקות, אז יש לו דין של לחם. ולדעת ריש לקיש כל זמן שלא נאפה בתנור אין עליו תורת לחם, ממילא הברכה היא "בורא מיני מזונות", וברכה אחרונה "על המחיה", וגם לא מפרישים ממנו חלה בברכה, ולא יוצאים בה ידי חובת מצה בפסח. ולגבי הסופגניות שעושים בחנוכה, כולם יודעים איך נעשים הסופגניות האלה, לוקחים את הבצק ומטגנים אותו בשמן, שזה ממש שם של תבשיל, כי באמת הוא בושל במשקים, שאפילו לדעת רבי יוחנן זה נקרא מעשה קדרה, ואין על זה שם של לחם, ועל כן הברכה היא "בורא מיני מזונות", ואין מפרישים ממנו חלה כלל.

הרמב"ם כותב [הלכות ביכורים פרק ו הלכה יב], כל עיסה שאדם עושה אותה מעשה אילפס חייב בהפרשת חלה, ובלבד שלא יהיה על ידי משקה, שאם לא כן, הדין הוא שזה פטור מחלה, צריך להזכיר שהרמב"ם דיבר על עיסה רגילה שרק אחר כך בישל אותה במשקים, שהדין שלה "ברכת מזונות", וכמובן בסוף מברך "על המחיה". כך גם דעת הרשב"א הרא"ש והרמב"ן והרבה ראשונים הסוברים כדעת רבנו שמשון, שאין לעיסה דין של פת, ויש לעיסה רק דין של מעשה קדרה.

במשנה מסכת חלה [פרק א משנה ד], אלו חייבין במעשרות ופטורים מן החלה, אורז ודוחן, והפרגים, שומשמים, קטניות, וכולי, הסופגנין והדובשנין והאסקרטיין, וחלת המשרת והמדומע פטורים מן החלה. "הסופגנין" שהם עיסה רכה כמו ספוג, או רקיק דק, "דובשנין", זה דבר מטוגן, או שנילוש בדבש. "אסקרטיין", הבלילה שלו רכה מאוד. "חלת המשרת", דבר נחלט ברותחים, וכל אלה אין להם דין של לחם, ואין דרך לאפות אותם כלחם. "המדומע", זה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ועדיין לא התבטלה, שהדין הוא שהם פטורים מן החלה. כמו שלמדנו בתורה "באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה", ולמדו מזה רבותינו "תרימו תרומה", ולא שכבר נתרמה, ודווקא בזמן הזה שחלה נוהגת מדרבנן, אבל מן התורה זה בטל ברוב. הגמרא בפסחים [דף לז עמוד א], הביאה את המשנה הזאת, ולמדה הגמרא כמה נפקא מינות להלכה בסוגיה הזאת, אם זה לעניין ברכות, אפיית עכו"ם, בישולי עכו"ם, והפרשת חלה. ולמדנו במשנה {ה}, עיסה שתחילתה סופגנין וסופה סופגנין, פטורה מן החלה וכולי.

מסכת פסחים [דף לז עמוד ב], **בדין של הסופגנין והדובשנין**, לפירוש רש"י "סופגנין", זה בצק רך ודליל שעשוי כמו ספוג, ואילו "דובשנין" הוא בצק מטוגן בדבש. הגמרא שם מעמידה את מחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן, במחלוקת תנאים, רבי יוחנן כשיטת חכמים, שאם אפה אותם באילפס, אף על פי שזה היה סופגנין, בכל אופן נקרא שמו לחם, ויהיה חייב בהפרשת חלה, בין אם הרתיח ולבסוף הדביק, ובין אם הדביק ולבסוף הרתיח, בין אם זה בתנור או בסיר או באילפס. וריש לקיש כשיטת רבי יהודה, שלא נקרא שמו לחם, אפילו שאפה אותו באילפס, כי נקרא שמו "לחם" רק אם זה מעשה תנור, כמו שלמדנו מהפסוק בתורה [ויקרא פרק כו פסוק כו], "ואפו עשר נשים את לחמכם בתנור אחד". וצריך להבין שהדגש הוא על תנור, שצריך לעבור שלב של אפיה בתנור ואז יקרא שמו לחם. ואם זה דבר שבושל בסיר ולא בתנור, בירושלמי מובא שמודה רבי יוחנן, שיש לזה דין של מעשה אילפס. שאם בישל אותם בתוך משקים ונוזלים באופן כזה לא נקרא שמו לחם. רק אם בישל אותם בתוך סיר יבש בלי כלום, נקרא שמו לחם, ומימלא הברכה היא "המוציא", ובסוף ברכת המזון, ומפרישים ממנה חלה, ויוצאים גם ידי חובת מצה בפסח. מכל מקום לדעת ריש לקיש, אם הדביק ולבסוף הרתיח, יש לו דין של מעשה קדרה, ובמקביל לזה פטור גם מהפרשת חלה. אבל ריש לקיש מודה, שאם הרתיח ולבסוף הדביק ואפה, אז במקרה כזה האילפס מקבל דין של תנור, וממילא יש לו דין של לחם, ויהיה חייב גם בהפרשת חלה. חשוב להזכיר, חכמים בגמרא במסכת ברכות [דף מב עמוד א], קבעו לברך "המוציא", רק בלחם שדרך בני אדם לקבוע עליו סעודה, אבל על דבר שנאפה ממרכיבים שיש בו תערובת של מי פירות או מתבלין, שאין דרך בני אדם לקבוע על זה סעודה, ממילא לא חייב לברך על זה "המוציא", ולכן צריך לברך "בורא מיני מזונות". לדעת הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ג הלכה ט], מדבר על שני סוגי פת שברכתם "מזונות", ואומר על החשיבות שבעיסה שהיא בדרך העשייה שלה, שאם הוא לש את העיסה בדבש או בשמן, שניכר גם הטעם של המי פירות בעיסה, ויש בכוחו לבטל תורת

לחם, אז לכן ברכתה "בורא מיני מזונות". ואילו בהלכות חמץ ומצה [פרק ו' הלכה ה'], פסק הרמב"ם מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח, משום שעדיין אין בכוחו לבטל תורת לחם. וכן פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קסח סעיפים ו, ז], פת הבאה בכיסנין מברך עליו "בורא מיני מזונות", ולאחריו ברכה אחת "מעין שלוש", ולדעת "יש אומרים", פת הבאה בכיסנין, היא עיסה שעירב בה דבש, ושמן וגם חלב, ומיני תבלין, ואחר כך אפה אותה, ראשי תיבות "בחסת", [ביצים, חלב, שמן, תבלינים]. והוא שיהיה טעם המי פירות או התבלין ניכר בעיסה, או "כיסנין" מלשון שזה ניכסס בפה. או ששמים את התערובת של מיני הממתקים האלה, כמו סוכר, אגוזים, ושקדים, ותבלינים, בתוך הכיסים של הבצק. ולהלכה כל הפירושים האלה נכונים. לכן צריך לחשוש אם הטעם לא ניכר בעיסה, אז זה לא מבטל דין של לחם מהעיסה, ולכן צריך לברך "המוציא". צריך להזכיר את דעת המשנה ברורה [סימן קסח סעיף קטן לג], שצריך רוב של שמן ודבש ממש, כדי לברך "בורא מיני מזונות", על כן צריך להיזהר שאם החלות אפילו שהם מתוקות, אם אוכלים אותם בתורת לחם, הדין הוא שצריך לברך "המוציא", כי באמת כמו שהזכרנו במציאות אנשים קובעים סעודה על סוגי מזונות כאלה, וגם אוכלים בשביל לשבוע, לכן צריך להיזהר לא להיכנס בספק ברכות. אבל אם אדם אכל שיעור של מאתיים וחמישים גרם של מעשה קדרה, כמו תבשיל מזונות של פסטה או פתיתים וכיוצא בזה, והוא הדין גם לקוגל, שאפילו שאפו אותו לאחר הבישול, לא שייך בזה המושג של קביעות סעודה, ולעולם צריך לברך, רק ברכת "בורא מיני מזונות", וברכה אחרונה "על המחיה". ומכל מקום אם אכל פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה, היא כבר נפטרת בברכת המזון.

אם אדם הכין כמות גדולה מבצק רגיל, שיכולה אפילו לחייב אותו עשרה פעמים ויותר בהפרשת חלה, אם הייתה כוונתו על דעת לעשות סופגנין, כמו לטגן או לבשל, הדין הוא שפטור ממצוות הפרשת חלה, רואים שמרן פסק כדעת רוב הראשונים, נגד דעת רבנו תם. ואם היה בדעתו לאפות גם חלק מכמות הבצק הזה גם לחמניות, אז אפילו שאין בשיעור הזה שיעור שמתחייבים בחלה, שזה קילו וחמש מאות ושישים גרם, בכל זאת אני אומר שכל העיסה מתחייבת בהפרשת חלה, והטעם הוא משום שגוזרים שמא הוא ימלך על כל העיסה לאפות אותה. יוצא לדעת מרן אפילו שלענין "המוציא" לא מברכים, אבל לגבי "הפרשת חלה" כן מפרישים, משום שהחיוב הוא משתתגלגל העיסה, ואילו ברכת "המוציא" תלויה באפיה. למדנו את דעת רבנו תם, שהוא מביא ראיה לדבריו מהמשנה מסכת חלה [פרק ג' הלכה א'], אוכלים עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים וכולי, שהפירוש הוא שלא נקראת עיסה ואין חיוב חלה, עד שתתגלגל בחטים, ומזמן שעירב את הקמח והמים ביחד, שאז מתחייב בהפרשת חלה, ואפילו שלא גמר לערוך את הבצק לגמרי, כמובן שכיום המנהג להפריש רק עד שנעשה הכל בצק גמור, כי אם ישאר בקמח שיעור של חלה, אז החיוב מתחיל מחדש. מכל מקום אומר רבנו תם החיוב של הפרשת חלה חל מיד, איך שסיימתי להכין את הבצק, אז באמת מה זה משנה מה אני עושה אחר כך עם הבצק, אם אני מטגן אותו בסיר וכולי. כמו שלמדנו שאם תחילתו עיסה וסופו

סופגנין, חייב בהפרשת חלה. **העולה מן המאמר להלכה**, שאם טיגן עם הרבה שמן, באופן הזה הברכה תהיה "מזונות", אם אכל שיעור מתחייב בברכה אחרונה "על המחיה". עוגות טורט או שמרים שאופים אותם, אם קבע עליהם סעודה מברך "המוציא". חשוב לדעת השיעור של כדי אכילת פרס לעניין ברכות, צריך להחמיר שיהיה שיעור של ארבע ביצים [216 גרם], שזה גם שיעור קביעות סעודה של מזונות, בשביל לברך "לישב בסוכה". מכל מקום לכתחילה, צריך להחמיר לא לאכול שיעור של [162 גרם], לדעת הרמב"ם, זה שיעור של שלוש ביצים, [שזה מספר האותיות של שמו "משה"]. ולדעת רש"י, זה שיעור של ארבע ביצים, [שזה מספר האותיות של שמו "שלמה"]. [מסכת עירובין דף פב עמוד ב]. חשוב לזכור ששיעור של "פרס", זה כמות של חצי כיכר [פרה פרק א משנה א], הוא נקרא "פרס" מלשון פרוסה, לגבי השיעור של הזמן שזה עוד נידון נדבר על זה בשיעור הבא. על כל פנים על מחלוקת רש"י והרמב"ם לגבי השיעור של גודל הכיכר, לדעת הרמב"ם הגודל של הכיכר היה של שישה ביצים, ממילא פרס, שזה לחצות, זה חצי כיכר, שזה שלוש ביצים, ולדעת רש"י, הכיכר היה של שמונה ביצים, אז השיעור של פרס, שזה לחצות הוא שיעור של ארבע ביצים. יוצא שלעניין נפח, לדעת רש"י, זה שיעור של מאתיים ושש עשרה גרם. ולדעת הרמב"ם, השיעור הוא של מאה ושישים ושתיים גרם. לכן טוב לאכול פחות ממאה ושישים ושתיים גרם, וגם בשביל להתחייב בברכה אחרונה יאכל יותר ממאתיים ושש עשרה גרם, שאז מברך "המוציא", וגם "ברכת המזון". "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמן.

בעניין לחם ממולא בבשר, וגם על מלאווח, בורקס, ופיצה, ולחמניות באן. פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קס"ח סעיף יג], אפילו דבר שבליטתו עבה אם בישלה או טיגנה אין לברך עליה "המוציא". [בסעיף יז] פסק מרן, פשטידה הנאפית בתנור בבשר או דגים או בגבינה וכולי. חשוב לדעת כיום עושים עיסות של בצק עלים, שמכינים מהם עיגולי בצק קטנים וגדולים, שהם מרוחות לרוב עם מרגרינה או שמן, וממלאים אותם עם בשר, ויש כאלה שהם ללא כיס, וכך גם מגישים אותם בקידוש בשבת, ואין הדרך לקבוע עליהם סעודה, על כן צריך לברך עליהם "בורא מיני מזונות". ועל לחמניות באן, שעושים אותם מעיסה שבליטתן עבה, וטעמם כמו לחם גמור, מברך עליהם ברכת "המוציא". **העולה מן המאמר להלכה**, שכך הוא הדין גם לגבי מלוואח, וכל שכן בורקסים ממולאים בגבינה או בשר, שצריך לברך עליהם "בורא מיני מזונות", כך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קסח סעיף ז]. על כן הוא הדין גם במאכל הפיצה, שאפילו שאין דרך בני אדם להביא מאכלים כאלו בסוף הסעודה לקינוח, מכל מקום, צריך לברך על הפיצה ברכת "בורא מיני מזונות", וברכה אחרונה, "על המחיה". והראיה מהמצות שאנו אוכלים אותם בוודאי לשובע, ואף על פי כן המנהג שלנו הספרדים לברך עליהם אחר

הפסח, "בורא מיני מזונות". לחמניות באן הנאפות על ידי אידוי של מים, ועושים אותם בתחילת הסעודה לשם קינוח ומילוי, והם בגודל קטן, מי שברך עליהם ברכת "בורא מיני מזונות", "ועל המחיה", יש לו על מי לסמוך.

מה ברכת הפנקייק, במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש על דבר שהוא מעשה אילפס,
האם שמו נקרא פת או תבשיל? הרי"ף פוסק כדעת רבי יוחנן על פי הכלל שהוא מוחזק בידינו במסכת יבמות [דף לו עמוד א], בכל הש"ס כולו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, הלכה כדעת רבי יוחנן, חוץ משלושה מקומות, ועל מה שאנחנו דנים עכשיו זה לא אחד משלושה מקומות. רבנו חננאל פסק הלכה כדעת ריש לקיש. אם נשים לב שפשטות מהלך הגמרא בפסחים [דף לז עמודים א, ב], ששם דנה הגמרא במחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן, ומתדיינת הגמרא בשיטת ריש לקיש, יותר משיטת רבי יוחנן, ורואים שהגמרא שם דוחה את העמדת רבי יוחנן מבריייתא: אז יוצא שכל מעשה אילפס יש לו דין של מזונות, וכמובן שאם בושל על ידי משקין גם רבי יוחנן יודה שיש לו דין של מזונות. לדעת רבנו תם המחלוקת בין רבי יוחנן לבין ריש לקיש, היא דווקא בעיסה רכה, שהיא דלילה ונוזלית, שבמציאות אין דרך לעשות מעיסה כזאת לחם, שלדעת ריש לקיש, אם בישלתי עיסה כזאת בתוך סיר, היא פטורה מן החלה, ואין מברכים עליה "המוציא". אבל אם לקחתי עיסה עבה, יודה ריש לקיש לרבי יוחנן, שאפילו אם אפיתי בתוך סיר, יש לזה דין של לחם, והוא צריך לברך "המוציא", וגם להפריש ממנה חלה. ועוד דבר שחשוב לדעת, שהדבר שקובע את הדין של מזונות, זה ממה מורכבת העיסה, שאם יש ריבוי של מי פירות בעיסה, ומורגש טעם של מתיקות, יש לזה דין של "מזונות". יוצא לשיטת רבי יוחנן בכל דרך שאפה את הבצק, אם זה על האש, אפילו בתוך סיר, אפילו שלא עבר שלב של אפיה בתנור, יש עליו דין של לחם, על כן ברכה ראשונה מברך "המוציא", וגם מברך ברכה אחרונה ברכת המזון, וגם חייב בהפרשת חלה, ויוצא בה ידי חובת מצה בפסח. ורק אם נאפה בשמש לא נקרא שמו לחם. ולדעת ריש לקיש, אפילו שהאור מהלך תחתיו, אם הוא לא נאפה בתוך תנור, אז כמו שאמרנו זה כמו שרשרת, שאז צריך לברך ברכת "מזונות", וגם צריך לברך על המחיה, ואין חיוב של הפרשת חלה, כמו שנלמדו מהפסוק "באכלכם מלחם הארץ", שצריך שיהיה עליו שם לחם, לכן מפרישים רק מדבר שיכול לבוא לידי חימוץ. ולא יוצאים בזה גם ידי חובת מצה בפסח. כי רק דבר שהוא מחמשת מיני דגן שיכול לבוא לידי חימוץ יוצאים בה ידי חובת מצה בפסח, אבל אם עשו אותו מקמח של אורז, או תפוחי אדמה לא יוצאים בה ידי חובת מצה בפסח. **העולה מן המאמר להלכה,** שהרי"ף הראש והרמב"ם, בצירוף לעוד ראשונים פוסקים כדעת רבי יוחנן. בשולחן ערוך נפסק, [יורה דעה סימן שכ"ט סעיפים א, ה], אין חיוב חלה אלא בלחם וכולי, כמו שכתוב [במדבר פרק טו פסוק יט], "והיה באכלכם מלחם הארץ". ולכן הסופגנין והדובשנין

פטורים מהפרשת חלה, היות ומטגנים אותם בדבש, ויצאו מתורת לחם, פוסק מרן [בסעיף ב] עיסה שבלילתה רכה, אפאה בתנור או במחבת בין אם הרתיח ולבסוף הדביק, ובין אם הדביק ולבסוף הרתיח, הדין שהיא מתחייבת בחלה, ובלבד שלא יהיה על ידי משקין, **בפנקייק שהוא עשוי מקמח שנילוש בחלב ושמן** אפילו רבנו תם מודה שמברכים עליו "בורא מיני מזונות". ואם אכל שיעור של עשרים ושבע גרם, מתחייב גם בברכה אחרונה "על המחיה", והיות שהדרך לעשות פנקייק, על ידי רידוד הבצק בצורה דקה מאוד, אז לכן אפילו אם אכל שיעור של קביעות סעודה, עדיין צריך לברך ברכה אחרונה "על המחיה", כך למדנו בגמרא [מסכת ברכות דף לז עמוד ב], שעל טריתא שהיא פטורה מחלה, שאף אם קובעים סעודה מברכים מזונות, ועל המחיה. [שולחן ערוך אורח חיים סימן קס"ח סעיפים ז, טו], מכל מקום רואים שמרן פסק כדעת רבי יוחנן, שמחלק בין הרתיח ולבסוף הדביק, לבין הדביק ולבסוף הרתיח, ובלבד שלא יהיה על ידי משקה, כמו שלמדנו שמודה רבי יוחנן רק אם בישל אותם במשקים, אבל אם בישל אותה בסיר או במחבת בלי שמן, לדעת רבי יוחנן צריכה להיות ברכתו "המוציא". פוסק מרן בשולחן ערוך [יורה דעה סימן שכ"ט סעיף ג], עיסה שבלילתה עבה, וגלגלה על דעת לבשלה או לטגן, או לעשותה סופגנין, או ליבשה בחמה ועשה כן פטורה. גלגלה לעשות ממנה לחם, ונמלך לבשלה או לטגן אותה, או לעשותה סופגנין, או ליבשה בחמה הדין שהיא חייבת, היות שכבר התחייבה בעת גלגול. גלגלה על דעת סופגנין וכיוצא בהם ונמלך לעשותה לחם חייבת והשאלה היא למה? והתשובה היא, שיבא המעשה האחרון שזה זמן האפיה בפועל, ויבטל את מה שהיה במחשבותי לעשות את זה תבשיל, על פי הכלל של מעשה מבטל מחשבה, ולא מחשבה שלא יכולה לבטל מעשה, לכן הדין הוא שהוא מתחייב בהפרשת חלה.

בעניין המקור שהלחם משביע, וגם על סוגי "מיני מזונות", המצויים לנו כיום. עלינו לזכור שיש לנו ראייה מן התורה, הנביאים, והכתובים, שהמטרה של אכילת "לחם" הוא בשביל לשבוע. בתורה כתוב, [בראשית פרק יח פסוק ה], אומר אברהם אבינו למלאכים "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם" וכולי, רואים שיש כאן סמיכות של לחם לדבר שהוא סועד את הלב. ובנביא כתוב, [שופטים פרק יט פסוק ה], "סעד לבך פת לחם" וכולי. ובכתובים כתוב, [תהילים פרק קד פסוק טו], "ולחם לבב אנוש יסעד". מכאן נלמד, על לחם, שהוא דבר שדרך העולם לסעוד ולשבוע ממנו. צריך להיזהר בנושא הזה של הברכות, כדי שלא להיכנס לספק ברכות, וגם שלא תגרום לברכה שאינה צריכה. על כן צריך לברר על סוגי הלחמים המצויים לנו בחנויות, האם הם נמצאים בהגדרה של "פת הבאה בכיסנין", צריך להזכיר, אותם דעות נחלקו רק על סוג העוגה, אבל לדינא פשוט שהם מודים שהעיקר מן הדין, הוא רק על דרך האכילה, שאם האכילה משביעה את

האדם, אז דינו כמו "לחם", ואם אוכלים גם לתענוג אז דינו כמו "מזונות". ועל כן כיום שאנשים קונים לחם מזונות בחנויות במטרה כדי לשבוע, ואוכלים אותו כמו לחם רגיל, אז למה באמת שלא יהיה דינו כמו לחם, והתחייב בברכת המזון, אפילו שהוסיפו גם חומרים נוספים בעיסה, שהרי למדנו בגמרא מסכת ברכות [דף לה עמוד ב], שמעיקר הדין היה צריך לברך ברכת המזון לאחר שתיה על היין, היות שהוא סועד את הלב, שלמדה הגמרא מהפסוק בתהילים [פרק קד פסוק טו], "ויין ישמח לבב אנוש וכולי", שהיין משמח את הלב וגם סועד. מכל מקום אומרת הגמרא, מכון שבאמת אין דרך בני אדם לקבוע על היין בסעודה. מכאן נלמד מה שחשוב זה קביעות סעודה, אז כל שכן קל וחומר, על סוגי המזונות שאוכלים כיום שבוודאי הם משביעים יותר, ממש כמו סוגי הלחמים של "המוציא", אז לכן "שקובעים עליהם סעודה", אז לכאורה היה מן הדין, שצריך לברך "ברכת המוציא" על סוגי "המזונות" שמוכרים בחנויות, שגם אוכלים אותם בדרך קבע. אבל כמו שלמדנו, היות שכבר נקבע הדבר בידי רבותינו, שצריך לברך על סוגי הלחמים שמצויים לנו כיום, "בורא מיני מזונות", ואין לאף אחד שום סמכות לשנות את הדין. חשוב לדעת באמת להיזהר להתכוון בברכות, כמו שכתוב, [ישעיה פרק כט פסוק יג], "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני". צריך להזכיר, גם שאנחנו אומרים [תהילים פרק כט פסוק ב], "הבו לה" כבוד שמו", על כן צריך לשים לב למה שמוציאים מהפה, כדי להיזהר שלא לברך ברכה שאינה צריכה, בעזרת ה' שנקבל "סייעתא דשמיא", כדי "להבדיל בין האור ובין החושך". "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

בעניין אכילת חביתה וכדומה, עם "לחם".

מסכת ברכות [דף מ עמוד ב], ועל דבר שאין גידולו מן הארץ, כמו בשר בהמות חלב וביצים וגבינה וכולי, אומר "שהכל נהיה בדברו". כך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רד סעיף א]. על כן הברכה על חביתה שזה ביצה מטוגנת, אפילו עם בצל, או אם אוכל ביצה קשה, צריך לברך "שהכל נהיה בדברו", ואם אוכלים את החביתה בתוך הארוחה בסעודה שאוכלים בה לחם, או אפילו שהוא אוכל את החביתה בפני עצמה בלי קשר ללחם, היא כבר נפטרה בברכה של "המוציא לחם מן הארץ", [שולחן ערוך אורח חיים סימן קע"ז סעיף א]. וכמובן שלא מברכים אחר כך על החביתה, כמו שלמדנו שמברך על העיקר ופוטר את הטפלה, ואפילו פת שהוא חשוב מכל, אם אוכל דג מליח ואוכל גם את הפת עמו כדי שלא יזיקו, מברך על הדג ופוטר את הפת, כיוון שהוא טפל, כך נפסק שם במשנה מסכת ברכות דף מ"ד עמוד א], וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רי"ב סעיף א]. "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

בעניין ברכת "המוציא", וברכת המזון על פת עכו"ם.

למדנו ממה שכתוב בתורה [שמות פרק לד פסוק טו], "וקרא לך ואכלת מזבחך", שצריך להתרחק ממעשי הגויים. הגמרא [במסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב] למדה למסקנה, שגזרו על פתם ושמנם משום יינם, שזה באמת מחלוקת בפני עצמה האם האיסור הזה נוהג היום, היות ואין יין נסך שהאיסור בו הוא מן התורה מצוי בזמנינו היום. ועל יינם משום בנותיהם, ועל בנותיהם גזרו משום דבר אחר, שזה עבודה זרה. אז ככה יוצא שהאיסור של פתם ושמנם ויינם, זה למעשה גזירה אחת, כדי להרחיק מהעבודה זרה עצמה. חשוב לזכור, שרבי יהודה הנשיא ובית דינו ביטלו את הגזירה על השמן משום שכל גזירה שרוב ציבור לא יכולים לעמוד בה אז לא גוזרים, לכן מעיקר הדין אדם יכול לקנות שמן מחברה של הגויים. מכל מקום מברכים "המוציא" וגם "ברכת המזון" על פת של גויים. "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

בעניין הסופגניות אם נידון כתבשיל או כפת, לגבי בישולי עכו"ם, ומה ברכתם?

למדנו לדעת הרמב"ם [פרק מאכלות אסורות פרק יז הלכה יב], שבמקום שלא מצוי פת ישראל, אדם יכול לאכול פת עכו"ם, ואפילו שיש לו מין אחר של פיתה או לאפה, אם הוא מעוניין דווקא בלחם יכול לאכול פת עכו"ם, וכך פסק מרן בשולחן ערוך [יורה דעה סימן קיב סעיף ב]. איך נדון את הסופגניות שיש לנו כיום, האם יש להם דין של תבשיל או דין של פת. לדעת מרן השולחן ערוך [אורח חיים סימן קסח סעיף ג], אפילו דבר שבליטתו עבה אם בשלה או טיגנה, אין לברך עליה "המוציא", אפילו שיש עליה תורת לחם, וגם התחייבה בחלה, היות וברכת המוציא הולך רק על שעת האפייה. ומרן מביא יש חולקים שזה סברת רבנו תם, שכל שתחילת העיסה היא עבה אפילו ריככה במים וכולי. מכריע מרן שמברכים על הסופגניות "בורא מיני מזונות", ויש לזה דין של תבשיל אפילו שקבע על זה סעודה. ומכל מקום ירא שמים יצא ידי שניהם, ולא יאכל עד שיברך על לחם אחר תחילה, או שיאכל את הסופגניות בתוך הסעודה, כאשר ברכת "המוציא" פוטרת אותם בתחילה, וברכת המזון פוטרת אותם בסוף. **העולה מן המאמר להלכה**, שאין לסופגניות דין של בישולי עכו"ם, על כן יש להקל בנידון הזה מצד ספק ספיקא, שמא הלכה כדעת רבנו תם שיש לסופגניות דין של פת גמורה, ואפילו אם תסבור כדעת הרמב"ם והרבה ראשונים הסוברים שיש לסופגניות דין של מעשה קדרה, שמא הלכה כדעת הסובר, שאם קבע על זה סעודה צריך לברך המוציא, לכן רבותי היות ופת עכו"ם אסורה רק מדרבנן, אז הדין הוא בספק ספיקא מדרבנן שהולכים להקל. צריך להזכיר גם את דעת הראב"ד שאין בישולי עכו"ם בבית ישראל, או בחנות של ישראל, לכן עדיף לאכול את הסופגניות בתוך הסעודה. לדעת הבן איש חי מפרישים חלה בלי ברכה, וגם אם לא הפריש לא עשה שום איסור כי כך פסק מרן להלכה בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רח סעיף ו]. **הברכה על**

הסופגניות המטוגנות בשמן היא "בורא מיני מזונות". ואפילו אם קבע סעודתו עליהן, מברך בתחילה "בורא מיני מזונות" ולבסוף "על המחיה". ועל סופגניות שהם אפיות בתנור, והסופגניה היא לא מתוקה מצד עצמה, ורק לאחר שמזריקים בה את הריבה ונותנים עליה את הסוכר, היא נעשית מתוקה, טוב שיאכל לחם ויכוון לפטור את הסופגניה הזאת.

בעניין המאכיל לחולה האם צריך נטילת ידיים?

בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קס"ג סעיף ב], פסק מרן, המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידיים וכולי, על כן אדם שמאכיל נכה, לגבי המאכיל עצמו, אפילו שנוגע בפת אינו צריך נטילה, ורק אותו נכה צריך אפילו לטרוח כדי ליטול את ידיו בברכה, משום שלא חילקו חכמים באדם שאוכל, ותיקנו נטילת ידיים רק לאוכל עצמו, בין אם נוגע באוכל, ובין שאינו נוגע באוכל. ואם צריך להאכיל אדם שמסופק לגביו אם יטול ידיו, או שאינו רוצה, מותר לתת לו לאכול. "והוא רחום יכפר עוון", "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמן.

בעניין החשיבות של הפת שברכתה "המוציא", וגם תיבול במלח שלוש פעמים.

למה מברכים על הפת ברכת "המוציא לחם מן הארץ", ולא ברכת "בורא פרי האדמה", כי באמת הקדוש ברוך הוא מוציא את החיטה מן האדמה, כדי שנעשה ממנה לחם. אז למה באמת שלא נברך "בורא פרי החיטה"? למדו רבותינו לישנא דקרא נקט, משום שבלשון הפסוק בתהילים [פרק קד פסוק יד] כתוב "להוציא לחם מן הארץ", שזה דבר משובח לנקוט דווקא את הלשון של הפסוק, על כן קבעו רבותינו במשנה במסכת ברכות [פרק ו משנה א], שעל הפת הוא מברך "המוציא לחם מן הארץ". [מסכת ברכות דף לח עמוד א]. עלינו לדעת שהטעם שאנו מתבלים את הפת של "המוציא" במלח, כי שולחן דומה למזבח. והאכילה היא כמו קרבן, כמו שכתוב [ויקרא פרק ב פסוק יג], "על כל קרבנך תקריב מלח". חשוב לדעת שזה מגן על האדם מן הפורענות. מסבירים רבותינו בזמן שישראל יושבים ומחכים עד שיטלו את ידיהם, נמצא שבזמן הזה כביכול הם בלי מצוות, ויש על זה קטרוג מהשטן, ולכן "ברית מלח" היא שמגנה עליהם. אנו נוהגים להטביל את הפרוסה של "המוציא" שלוש פעמים במלח, כי שם "הויה" שזה מספר עשרים ושש, כפול שלוש, זה שווה שבעים ושמונה, שזה גימטריה "מלח", והשם "יוסף" זה גימטריה פעמיים "לחם", כנגד "לחם משנה", ויש עוד בכל זה סודות גדולים, שאנו נוהגים להניח את המלח על השולחן עד אחר ברכת המזון. אשרינו ומה טוב חלקנו שזכינו לעשות נחת רוח ליוצרנו. שנתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים.

בעניין האורז שהוא מזין, והקדימה של "בורא נפשות", לברכת "על המחיה"
 מסופר על דניאל חנניה מישאל ועזריה, שהיו נערי המלך נבוכדנצר הרשע, והגישו להם ממטעמי השלטון בשר חזיר, שרימפס, ועוד כמה סוגים של שקצים ורמשים. הצדיקים האלה לא רצו לטעום כלום, אפילו במחיר של פיקוח נפש, בקשו דניאל חנניה מישאל ועזריה מהשומר הממונה עליהם, שמספיק שיתן להם זרעונים ושתייה, אמר להם השומר, אורז זה לא יספק אותכם ואתם תראו כחوشים, וזה לא מתאים שכך יראו נערי המלך, זה לא כבוד למלך. הדברים האלה לא שכנעו את הצדיקים האלה, באמת עשה השומר כבקשתם והביא להם אורז ומים, ובמקום זה היה אוכל את המנה העיקרית שלהם. לאחר כמה זמן ראו כל עבדי המלך, שהמין של הזרעונים האלה, שהיה מין "אורז", לא רק שהאורז הזה החיה את נפשם והיה מזין אותם ממש, הם גם נראו הכי יפים יותר מכל נערי המלך שהיו אוכלים שקצים ורמשים. מסקנא דמילתא, האורז הוא מזין, "אמן" זה ראשי תיבות, אורז, מזונות, נפשות רבות. **למדנו בשיעורי מוסר** שהאדם נבחן דרך האכילה, שהרי מערכת העיכול פועלת בגוף האדם, בצורה כזו שכאשר נכנס האוכל דרך הפה לגוף, הוא הופך להיות דם באמצעות הכבד, והכבד מזרים את הדם לשאר כל האיברים, שזה למעשה האיסור באכילת בעלי חיים טמאים, שבאכילה שלהם נכנס באדם, גם חלק מהתכונות והטבע שלהם, שאם בעל חי היה אכזרי ועז פנים, נכנסים התכונות האלה גם באדם שאוכל אותם. למדנו שטומאה היא מלשון "אטם", שאוטם את ליבו של האדם למוסריות, ולא מאפשר לו לבנות את עצמו נכון. הלוואי ואנשים יטרחו לבדוק את הכשרות, לפני שהם מכניסים את האוכל לפה, כמו בזמן שהם צריכים לחפש אחר רופא מומחה, לצערנו לא מבינים שהרעלת הנשמה גדולה יותר מהרעלת הגוף. הרמב"ם [הלכות דעות] פוסק, שכל החטאים שבאים על האדם או ממאכלים רעים שהם מזיקים, או שהוא ממלא את בטנו יותר מדי, בעודף של מזון, ואוכל אכילה גסה, ואפילו שזה מאכלים בריאים. צריך לזכור שהגוף משמין יותר על המידה, במקביל הוא גם לא מתפקד נכון. צריך לשמור על הגוף שהקדוש ברוך הוא נתן לנו, שהגוף עם כלים מתוחכמים, יודע להתמודד עם כל דבר. על כן אסור לאדם להזיק לעצמו, כי כל הבעיות שלנו הם המותרות, כמו שכתוב "בכל עצב יהיה מותר". כמו שלמדנו בדיני טריפות "כל יתר כנטול דמי", כל דבר שהוא מיותר זה חיסרון, לכן צריך להקל על הגוף ולא להעסיק אותו עם כל מיני התמודדויות של שפע של מזון המצוי לנו כיום. מכאן נלמד כדי להראות הבדל ביננו לבין החזירים, [מסכת תענית דף כא עמוד ב]. אנחנו צריכים להתחזק בברכות, וזוכים בזה לרפואת הנפש, ורפואת הגוף.

מי שאכל דבר שצריך לברך אחריו ברכת "מעין שלוש", כמו עוגה, ואכל גם אורז שצריך לברך אחריו ברכת "בורא נפשות", אז ככה, רק אם הזכיר בברכת מעין שלוש "גפן" בלבד, צריך להקדים ברכת "מעין שלוש" לברכת "בורא נפשות". אבל אם מזכיר "על המחיה", אינו מברך על האורז ברכת "בורא נפשות" כלל, היות והאורז הוא גם בכלל "מחיה", ונפטר כבר בברכת מעין שלוש שמזכיר בה "על המחיה". על כן אם אדם אוכל

תפוחי עץ, אגסים, ענבים, ותאנים, לא צריך לברך ברכת "בורא נפשות" על התפוחים והאגסים, מכיוון שהוא אוכל גם מפירות שבעת המינים שנפטרים רק בברכת "מעין שלוש", שהיא "על העץ ועל פרי העץ", לכן צריך לברך "על העץ ועל פרי העץ", ויפטור בזה גם את פירות העץ אפילו שהם לא ממין שבעה, על אותו יסוד שגם ברכת "על המחיה", היא פוטרת גם את האורז. מכל מקום המסתפק אם בירך ברכת "מעין שלוש" שחיובו הוא מדרבנן, הדין הוא שלא יחזור לברך שוב "ברכת מעין שלוש". "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין תערובות מאכלים בארוחה, וגם ברכה על פריכיות אורז, קוסקוס, ובורגול.
את סדר הקדימה בברכות למדנו בתורה [דברים פרק ח פסוק ח], "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש". לכן אם עשיתי נטילת ידיים, וברכתי "המוציא" על הלחם, הלחם פוטר את כל מיני המאכלים הבאים בתוך הסעודה. אבל כשיש בצלחת אחת כמה סוגי מאכלים שלא התבשלו ביחד, וכל מין נאכל לעצמו כמו אורז, תפוחי אדמה ובשר, מברך על כל מין ומין את הברכה הראשונה והאחרונה הראויה לו, זאת אומרת מתחיל לברך לפי סדר החשיבות שקבעו חכמים שברכתו מבוררת יותר, ונתנו בזה סימן ראשי תיבות "המג"ע א"ש", לכן אם לא אוכל לחם, צריך לברך ראשון על אורז שברכתו "מזונות", ואחר כך צריך להקדים מין שבעה שנשתבחה בהם ארץ ישראל שהם, "הזית", "תמר", שהוא מוזכר הראשון בפסוק השני של "ארץ". ואחר כך "גפן" {ענבים}, תאנים, ורימונים. צריך לזכור ברכת "בורא פרי העץ", פוטרת בברכה את כל המין של ברכת העץ. ואחרי כן ברכת "בורא פרי האדמה", ורק אחר כך, ברכת "שהכל נהיה בדברו". עלינו לדעת, שצריך להקדים מין שבעה בזמן שהברכות הם שוות שכולם מין "עץ", אבל אם יש לי מין אחר חביב עלי יותר אפילו שברכתו "בורא פרי האדמה", כמו צנון, הוא קודם בברכה משום שחביב קודם. ותמיד צריך לדעת שהאוכל השלם קודם לאוכל החתוך [שולחן ערוך אורח חיים סימן ריא]. אבל שיש מין שהוא לא נאכל לבדו, והוא בא בתור טפל למאכל השני, כמו קרקר עם גבינה או עם דג מלוח, או ירקות עם קוסקוס, או אורז עם חתיכות גזר קטנות, או עם עדשים שבאים להטעים, והוא אוכל אותם ביחד, צריך לברך על העיקר שזה האורז, או הקרקר, ברכת "בורא מיני מזונות". או אם זה קישוא וארטישוק ממולא באורז שצריך לברך "בורא פרי האדמה" בלבד. או על גלידה שמונחת בגביע וופל העשוי מחמשת מיני דגן, שצריך לברך רק ברכת "שהכל" על הגלידה, ועל ידי זה הוא פוטר את הטפל. ומכל מקום אינו צריך לברך על גלידה ברכה אחרונה. לגבי אורז סיני שהדרך להטעים אותו עם כל מיני תיבולים שונים. או כל דבר אחר שהוא רוצה לערב כדי שיהיה טעמו ערב יותר, צריך לברך רק את הברכה שהיא שייכת לאוכל הראשון. ואם שני המאכלים הם עיקרים, ויש רוב באחד המאכלים מול השני, עדיף לברך על כל מין

בנפרד. [משנה מסכת ברכות דף מד עמוד א], וכך פסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ג הלכות ה], על פי הכלל שצריך לברך על העיקר ופוסט את הטפל, וכן פסק מרן השולחן ערוך [אורח חיים סימן רי"ב סעיף א]. **לגבי ברכה על פריכיות אורז**, בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רח סעיף ז], הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה, ולבסוף בורא נפשות רבות, ואם בשלו וכולי, מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות רבות. מכל מקום הנכון לברך על פריכיות אורז "ברכת שהכל", ואם אכל שיעור כזית, צריך לברך "בורא נפשות", היות והשתנתה צורת האורז וכאמור הוא יבש ואינו מבושל. **ועל קוסקוס** שהוא מחמשת מיני דגן, שעשוי מסולת חיטה, ונידון כמעשה קדרה, שעבר התפחה על ידי מים בתהליך של אידי, מברכים ברכה ראשונה "בורא מיני מזונות", וברכה אחרונה "על המחיה". צריך לזכור, שגם אם מוסיפים לקוסקוס ירקות, אין צורך לברך על הירקות, הואיל שהם טפלים לקוסקוס. **הכוסס את החיטה או אכל אותה חצי מבושלת**, מברך "בורא פרי האדמה", ואם טחן ועשה קמח ואפה ממנו לחם, מברך ברכת "המוציא", או אם עשה עוגה צריך לברך ברכת "בורא מיני מזונות". למדנו על דברי התוספות במסכת ברכות [דף לז עמוד א], שהסתפק איזה ברכה אחרונה צריך לברך, אם בירך על החיטה ברכה ראשונה, "בורא פרי האדמה"? אז בוודאי שלא יכול לברך "על האדמה ועל פרי האדמה", כי לא מצאנו נוסח של ברכה כזה, לכן הכריעו התוספות, על חיטה כזו, שיאכל אותה בתוך הסעודה, מכון שברכת המזון פוטרת אותה. ועוד צריך להזכיר כמו שלמדנו, שלא יועיל לברך ברכת "בורא נפשות", שהרי היא לא כמו ברכת "שהכל" פותרת הכל. כי ברכת "בורא נפשות", פוטרת רק את מה שתקנו לנו רבותינו אם שתה מים, ואכל אורז וכדומה. **וגם על הבורגול שעשוי מגרעיני חיטה שבורים**, שמבשלים אותם על ידי דודים ולא על ידי קיטור, עד שנעשים ראויים לאכילה, ולאחר מכן מייבשים אותם ייבוש בחום, עד שנעשים קשים ולא ראויים למאכל אדם כלל, ובשלב הזה כבר משווקים אותם לצרכנים. אצל התימנים עושים ממנו תבשיל שנקרא "הריס", והיות שהבורגול עבר כבר בשלב הראשוני תהליך של בישול, וגם הוא זן ומשביע, ודרך בני אדם להחשיבו למאכל, וגם אם עושים סלט בורגול, שמעורב עם עלי תיבול וירקות חתוכים, ושופכים על הבורגול כמות של מים חמים או פושרים, ומשהים את הבורגול למשך זמן עד שראוי לאכילה, והזמן של השריית הבורגול, זה גם גמר מלאכתו, צריך גם לזכור שגם אחרי השריה שלהם במים הם לא נימוחים ונדבקים, אולי רק מעט, לכן צריך לברך עליו ברכה ראשונה "בורא מיני מזונות", ואם אכל שיעור כזית [27 גרם], מברך ברכה אחרונה "על המחיה". כך פסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ג הלכה ג], וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ח סעיף ב]. ועוד צריך לדעת לגבי הדין של בישול גויים, מכיוון שיהודי חוזר לבשל אותו שוב, פקע ממנו כבר מעשה הגוי, ואין לחוש משום חתנות. זכינו "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל", "יצור ישראל יצילנו משגיאות", ונתבשר בביאת בן דוד, אמן.

בעניין הברכה והחשיבות של יין, מפוסטר, מבושל, וברכה על קוניאק?

אומרת הגמרא במסכת ברכות [דף לה עמוד ב], שביין יש מעלה שהוא סועד וגם משמח. וגם אם נסחט מיץ ענבים לתוך כלי, נברך על משקה שנסחט מהם ברכת "בורא פרי הגפן", כמו שלמדנו בגמרא מסכת בבא בתרא [דף צז עמוד ב], "סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום". חשוב להזכיר, שעל יין שהוא מפוסטר, מבושל, יש דעה בגאונים שסוברת שכל שרתח רתיחה קטנה נקרא שמו מבושל. יש דיון אם בישול היין משביח אותו או גורע, יש הסוברים שהוא גורע מאיכות היין, ויש הסוברים שהוא משביח את היין, [הירושלמי]. נכון לדעת שרק אנשים מומחים כיום, יכולים להרגיש שינוי בטעימה של יין, אם הוא יין חי, או יין מפוסטר, אז יתכן שעל סוגי יינות מבושלים המצויים לנו כיום, שהם משובחים לא פחות, ויש אומרים אפילו יותר, יודו הרי"ף והרמב"ם שאפשר לברך עליהם "בורא פרי הגפן", וכל שכן שיצא בדיעבד, שבוודאי שלא שיקר בברכה, כי זה באמת בא מהגפן. **העולה מן המאמר להלכה**, שגם הרמב"ם יודה, שעל היין המבושל המצוי לנו כיום, אפשר לברך "בורא פרי הגפן", [הרמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה יד], וכך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רע"ב סעיף ח], שעל יין מבושל קונדיטון וכדומה, צריך לברך "בורא פרי הגפן". **ועל קוניאק שנעשה מאדים של יין מבושל**, מברכים ברכת "שהכל נהיה בדברו". עלינו לדעת, אפילו שיש על היין מעלה וחשיבות שהוא משמח וסועד, אם יש לי פירות של מין שבעה, הם קודמים ליין, הזכרנו בשיעור שעבר את שאלת הגמרא במסכת ברכות, למה לא מברכים ברכת המזון על היין, הרי הוא סועד?, עונה הגמרא משום שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה על היין, ובדיעבד אם בירך על היין "ברכת המזון", או "על המחיה", במקום "על הגפן ועל פרי הגפן" יצא ידי חובה, משום שביין יש באמת את המרכיב התזונתי. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין ברכה על אבטיח, ועל סוגי האגוזים, ועל פרי מרוסק, או בוסר, וגרעינים.

במשנה משנה ברכות [פרק ו משנה א], "על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ, חוץ מן היין שעל היין הוא אומר "בורא פרי הגפן", "על פירות הארץ הוא אומר "בורא פרי האדמה", חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ". כך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימנים רב, רג], על כן על אבטיח שגדל באדמה צריך לברך "בורא פרי האדמה", אפילו אם אוכל רק מעט. ואם אוכל שיעור כזית שהוא עשרים ושבע גרם, צריך לברך ברכה אחרונה "בורא נפשות רבות", וכך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רז], שעל כל פירות האילן, וכל פירות אדמה וירקות [חוץ מחמשת המינים], וכל דבר שאין גידולו מן הארץ, מברכין ברכה אחרונה "בורא נפשות רבות". **ויש סוגי אגוזים כמו אגוז מלך**, אגוז פקאן, אגוז מקדמיה ועוד, שמברכים עליהם אפילו באכילה מועטת ברכת "בורא פרי העץ", ואילו לגבי ברכה אחרונה, על כל פירות האילן שאינם משבעת המינים

כמו האגוז, אם אכל שיעור כזית של עשרים ושבע גרם, צריך לברך ברכת "בורא נפשות רבות". ואילו לגבי פירות שהם משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, מברכים ברכת "מעין שלוש". לגבי תמרים מרוסקים, הברכה שלהם לא משתנית, ולכן צריך לברך עליהם "בורא פרי העץ". וגם על גזר מרוסק ברכתו לא משתנית, והברכה עליו "בורא פרי האדמה". **בפירות האילן שלא בשלו כל צרכם**, אין מברכים עליהם את הברכה הראויה להם שהיא ברכת "בורא פרי העץ", על כן צריך לברך עליהם ברכת "שהכל נהיה בדברו", או ברכת "בורא פרי האדמה". ואם בירך עליהם ברכת "בורא פרי העץ" יצא, משום שהוא לא שיקר בברכה, כי זה באמת מין העץ. הוא הדין בירק, שרגילים לאכול אותו מבושל, כמו דלעת או תפוח אדמה, שאם אכל אותם חי צריך לברך עליהם ברכת "שהכל נהיה בדברו", ואם בירך ברכת "בורא פרי האדמה" יצא, כי סוף סוף זה גדל באדמה, [שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ו]. ועל ענבים שהם בוסר שלא בשלו כל צרכם, רק אם הגיעו לשיעור של פול הלבן, מברכים עליהם ברכת "בורא פרי העץ", [מסכת ברכות דף לו עמוד ב.]. [שולחן ערוך יורה דעה סימן רצד]. ומכיוון שכיום שאין אנו יודעים בדיוק את השיעור של פול הלבן, אז לכן מספק צריך לברך עליהם ברכת "שהכל נהיה בדברו", ורק עד שיבשילו לגמרי צריך לברך עליהם "בורא פרי העץ". לא כך הדין על שאר פירות הנאכלים בשעת הדחק, שהברכה שלהם לא משתנית. עוד דבר צריך לזכור לגבי ברכה אחרונה, שיש טעות לחשוב על פרי שהוא בוסר, שצריך לברך עליו ברכה אחרונה ברכת "בורא נפשות רבות", היות שהיא כמו ברכת "שהכל" שהיא פוטרת הכל, כי זה לא נכון. לגבי גרעינים של אבטיח, צריך לברך ברכת "שהכל נהיה בדברו", ואם בירך "בורא פרי האדמה", יצא, שהרי הוא לא שיקר בברכה, כי זה באמת מן האדמה. ועל גרעינים שחורים שנוטעים אותם במיוחד בשביל זה, צריך לברך עליהם ברכת "בורא פרי האדמה". "וצור ישראל יצילנו משגיאות, אמן.

בעניין ברכות "על הפרשת חלה", "על נטילת ידים", "על הטבילה".

עלינו לזכור שמצוות "הפרשת חלה" היא מצווה קיומית ולא חיובית, שהרי אין חיוב להפריש חלה, אלא רק על מי שרוצה לאכול מן העיסה, רק אז מוטל עליו לתקן את העיסה, כדי להפריש ממנה חלה, כמו שלמדנו לגבי הברכה על מצוות השחיטה, שאי אפשר לאכול בלי שחיטה. **העולה מן המאמר להלכה**, נוסח הברכה קודם הפרשת חלה, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להפריש חלה תרומה", [שולחן ערוך יורה דעה סימן שכ"ח]. כמו כל מצוות דרבנן שמברכים עליהם "וציוונו", שנלמד מהפסוק [דברים פרק יז פסוק יא], "לא תסור", [מסכת שבת דף כג עמוד א]. אפשר להפריש את החלה מאותו זמן שנתערב הקמח במים, וטוב להפריש חלה עד גמר לישת העיסה. לאחר הברכה לוקחים חתיכה קטנה מן העיסה, מפרישים אותה מהעיסה,

מרימים אותה ואומרים, "הרי זו חלה". חשוב להזכיר שאסור לאכול את החתיכה הזאת שהופרשה כחלה, אלא שורפים אותה בנפרד, ויכול גם להניח את החתיכה בתוך שני שקיות ולהניח בתוך האשפה. ואם שכח להפריש מהבצק, יפריש מהלחם לאחר האפייה. **וגם לגבי הנוטל ידיו בשחרית, או כשרוצה לאכול לחם מברך "על נטילת ידים"**, כמו שלמדנו שעל מצוה שהתחיל בעשייתה קודם הברכה מברך בלשון "על", וכל שכן שעשה את המצוה קודם הברכה. ולדעת הרמב"ם [הלכות ברכות פרק יא הלכה טו], שסובר שצריך לברך קודם שיטול ידיו, הטעם שמברך "על", משום שרשות בידו שלא חייב לאכול לחם ולא יטול את ידיו, שכך גם לגבי שחיטה, ולכן גם לא חילק בנוסח הברכה, ומברך בלשון "על", גם על מצוה חיובית כמו נטילת ידים שחרית, וגם בנטילת ידים לתפילה, משום שתקנו חכמים ברכה אחת בנוסח אחד, [הרמב"ם הלכות ברכות פרק ו הלכה ב]. **וכן אישה הטובלת לנידוטה מברכת "על הטבילה"**, אף על פי שהיא מברכת לפני שטובלת, שמכל מקום היות הדין של טבילת גר, שהוא מברך רק לאחר הטבילה, בלשון של "על הטבילה", לכן רצו חכמים שתהיה ברכה אחת בנוסח אחד, [שולחן ערוך יורה דעה סימן ר סעיף א].

בעניין ברכת המופלטה, ג'חנון, מלאווח, וקובנה, וגם "על הפרשת חלה". המופלטה נעשית על ידי שלשים קמח עם מים ושמרים ומעט מלח, וגם מוסיפים מעט סוכר, ומערבים בעיסה הזו שביליתה רכה, גם כמות של שמן או מרגרינה, ואז מבשלים במחבת, על כן צריך לברך עליה "בורא מיני מזונות", כך היא הברכה גם על המלאווח. ואם אכל שיעור של עשרים ושבע גרם ומעלה, צריך לברך "על המחיה", [הרמב"ם הלכות ברכות פרק ג הלכה ט], וכך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קס"ח סעיפים ו, ז, טו], **העולה מן המאמר להלכה**, שבזמן שמרדדים את הבצק עד שנעשה דק מאוד, אז אפילו אין קביעות הסעודה מועילה להחשיב אותם לפת גמור, וגם אם אכל שיעור של קביעות סעודה שזה מאתים ושש עשרה גרם ומעלה, אינו צריך ליטול ידיים ולברך "המוציא". **לגבי הקובנה שהוא מאכל תימני**, שבדרך כלל הקובנה נעשית וגם מרוחה מכל הצדדים בשמן או מרגרינה, שכך נאפה הבצק וגם מתבשל מהאדים של השמן, ולכן היות וגם סיר הקובנה סגור והוא מתבשל באדים, על כן זה לא מוגדר כמו אפיה אלא כמעשה קדירה ובישול, והברכה שצריכה להיות על הקובנה הזאת, "בורא מיני מזונות". וגם פטור מהפרשת חלה [ירושלמי חלה פרק א הלכה ג], וכך נפסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן שכט סעיף א]. ודעת רבנו תם בפסחים [דף לז עמוד ב], שלא פטרה התורה טיגון בשמן רק כאשר לש עיסה רכה, אבל בעיסה עבה יהיה חייב בהפרשת חלה כבר משעת גלגול, ולכן להלכה אם האישה הכינה בצק משיעור של קילו ומאתיים גרם ומעלה, יש להפריש חלה, ללא ברכת "על הפרשת חלה", ואם אכל שיעור של קביעות סעודה, צריך ליטול

ידיים ולברך "המוציא". ויש גם מכינים קובנה ומפחיתים את כמות השמן והמרגרינה מטעמי בריאות, באופן שלא ניכר בבצק, וכך הם אופים את הקובנה בתנור בתבנית אפייה פתוח, ממש כמו שאופים פת, לכן לנוהגים כך, צריך לברך "המוציא", וטוב שיאכל את הקובנה הזאת בתוך הסעודה, לאחר שבירך "המוציא" על הלחם, [שולחן ערוך אורח חיים סימן קסח סעיף יג]. וגם כשמכינים כמות מהבצק הזה משיעור של קילו ומאתיים ומעלה, צריך גם לברך "על הפרשת חלה" מבצק של קובנה, כמו שכתוב בתורה [במדבר פרק ט"ו פסוק י"ט], "והיה באכלכם מלחם הארץ" וכולי, שמכאן למדה הגמרא בפסחים [דף לז עמוד ב], על חיוב חלה, שצריך להיות עיסה שאופים בתנור כמו לחם, כמו שכתוב [ויקרא פרק כו פסוק כו], "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד" וכולי. צריך לזכור שבלחם של הקדש אין חיוב של "הפרשת חלה", על כן כהן שקיבל תרומה פטור מהפרשת חלה, החיוב הוא רק על אדם פרטי המפריש חלה, וגם על כהן שאופה חלות חולין לעצמו. בעזרת ה' בזכות הנשים הצדקניות, יתברך העיסה ומעשה ידינו, בביאת בן דוד ובבניין ירושלים, אמן.

בעניין שתיה במהלך היום, כמה פעמים צריך לברך, ומה לגבי ברכה אחרונה?

אדם ששותה שבע כוסות של קפה ביום, אם לא יצא מהבית לרשות הרבים, אז יכול לפטור בברכה אחת את כל מה שישתה במשך כל היום כולו, כל זמן שלא היתה בדעתו שלא לשתות, אינו צריך לברך שנית, ורק באופן שגמר בדעתו לא לשתות עוד, צריך שוב לברך, כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק ד הלכה ז], שכל שהיה בדעתו להמשיך לשתות, אז אפילו שפסק כל היום כולו אינו צריך לחזור לברך, ולכן בקידוש של ליל פסח אף על פי שאדם שווה בין כוס ראשון לבין כוס שני, באמירת ההגדה, וגם בסיפור יציאת מצרים וכולי, אף על פי כן אינו חוזר לברך על כוס שני "בורא פרי הגפן", וכן פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן תעד]. לגבי ברכה אחרונה אין לברך על שתיה חמה, בזמן ששותה את הכוס קפה או התה יותר מכדי שתיית רביעית. ואם השאיר לעצמו רביעית, אז נכון שיברך ברכה אחרונה.

בעניין ברכה אחרונה על תה או קפה חמים.

הברכה הראשונה על תה או קפה שהם חמים, היא ברכת "שהכל נהיה בדברו". לגבי ברכה אחרונה לא מברכים, כי שתיה לא מצטרפת רק אם שותים רביעית בבת אחת, כי שותים את זה לתענוג לאט לאט, ואי אפשר לשתות רביעית בבת אחת, כי זה חם מדי. כך היא דעת הרמב"ם שלא מברכים ברכה אחרונה "בורא נפשות". ויש שרצו לחלק בדעת

הרמב"ם הלכות שביתת עשור [פרק ב הלכה ד], שמתו צריך לשתות רביעית בבת אחת, זה רק מתי שאני שותה משקה שהוא קר, והדרך לשתות אותו בבת אחת, אבל על קפה וטה שהם חמים, שאין דרך לשתות מהם רביעית בבת אחת, היה מקום שיהיה חייב בברכה אחרונה של "בורא נפשות". מכל מקום הלכה כדעת הבן איש חי, שלא חילק בזה ולכן אין לברך על תה או קפה שהם חמים ברכה אחרונה "בורא נפשות".

בעניין ברכה אחרונה על אכילת חלבי, תוך שש שעות לאכילת בשר.

הרמב"ם פסק [הלכות ברכות פרק א הלכה יט], וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קצו סעיף א], אכל דבר איסור, אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן, אין מזמנין עליו, ואין מברכים עליו לא בתחילה ולא בסוף. משום שיש עבירה באכילתו, וזה נחשב מנאץ שנאמר בתהילים [פרק י פסוק ג], "ובוצע בירך ניאץ ה". **העולה מן המאמר להלכה**, אדם שאכל בכוונה או בשוגג, מאכל חלבי לאחר שעתיים או שלוש, מזמן אכילת בשר, הדין הוא שצריך לברך עליו ברכה ראשונה, וגם ברכה אחרונה, היות ואין המאכל אסור אלא המאכל מותר, רק שהוא נאכל בזמן איסור, שלמדנו "שאני איסור שהזמן גורם", שזה כמו שאדם שותה יין בשבת לאחר השקיעה ללא הבדלה, שעדיין עליו לברך ברכה אחרונה. כל שכן אם אכל בשוגג את אותו דבר איסור שכן צריך לברך עליו. אם שכח ובירך על אוכל או משקה בליל שבת קודש קודש, או במוצאי שבת קודש שיבדיל, יטעם ממנו כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. ורק על תענית שקיבל עליו בנדר, יהיה אסור לו לטעום, ויאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

בעניין אם אכל פירות "שבעת המינים", והחשיבות של היין והפת.

במשנה מסכת ברכות [דף מד עמוד א], אכל ענבים תאנים ורימונים מברך אחריהם שלוש ברכות, "הזן את הכל", "על הארץ ועל המזון", "ובונה ירושלים", דברי רבן גמליאל, וחכמים אומרים ברכה אחת "מעין שלוש". שואלת הגמרא מאי טעמא דרבן גמליאל? דכתיב [דברים פרק ח פסוקים ח, י], "ארץ חטיטה ושעורה", וכולי. וכתיב "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" וכולי. וכתיב, "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוהיך", רבן גמליאל מסביר כך, שהפסוקים המוזכרים למעלה כוללים גם את פירות שבעת המינים, שכל הברכות זה עניין אחד, אם כן צריך לברך אחרי "ברכת המזון". שואלת הגמרא ורבנן, מדוע חכמים סוברים שרק אחרי הלחם מברך "ברכת המזון", עונה הגמרא "ארץ", הפסיק העניין, שלדעת חכמים יש הפסק בין "ארץ" המוזכרת לפני הלחם, כמו שכתוב "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם" וכולי, "לארץ" שמוזכרת לפני הלחם, שמפסיקה

בין הלחם, לבין פירות שבעת המינים. זאת אומרת המוזכר בפסוק, "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש", שפירות שבעת המינים לא נכללים, על מה שנאמר בלבד רק על הלחם, "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוהיך". **העולה מן המאמר להלכה**, כדעת חכמים, שעל פירות שבעת המינים מברך אחריהם ברכת "מעין שלוש". על כן "ברכת המזון" שהיא מן התורה, אם הסתפק אם בירך או לא, צריך לחזור, ספיקא דאורייתא לחומרא, צריך לזכור שאנחנו מדברים, שדווקא אם אכל שיעור של שביעה שזה שיעור כביצה, כי אם אדם אכל פת בשיעור כזית, לא צריך לחזור ולברך מספק, כי רק שלושת הברכות הראשונות של ברכת המזון הם מן התורה, "הזן את הכל", "על הארץ ועל המזון", וברכת "בונה ירושלים", אבל הברכה הרביעית הנקראת "הטוב והמטיב", היא מדרבנן, שאינו חוזר ומברך, משום הכלל של ספיקא דרבנן לקולא. נלמד מכאן, שאם אדם אכל פירות שבעת המינים, תמרים, תאנים, ענבים, ואחר כך הסתפק אם בירך ברכת "מעין שלוש" או לא? אינו חוזר ומברך מספק, כמו שלמדנו בשיעורים קודמים, באופנים כאלה טוב להרהר שם ומלכות בלבו. עוד למדנו שפת פוטרת את כל המאכלים שאדם אוכל בשעת הסעודה, על כן אם אדם אכל אורז או כל מיני מאפה מטוגנים, לא צריך לברך עליהם משום שהם כבר נפטרו בברכת הפת. לגבי היין למדנו שהוא פוטר את כל המשקין שאדם שותה, שאם אדם עושה קידוש ורוצה לשתות משקה ענבים או אננס וכדומה, לא צריך לברך עליהם, ושזה כמובן באופן שטעם מהיין של הקידוש, אבל אם לא טעם, אז ככה, בשביל לצאת ידי חובת קידוש הוא כן יצא, ובשביל לצאת ידי חובת הברכה על משקין אחרים, הוא צריך דווקא לטעום מן היין. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמר.

בעניין שמסתפק אם בירך על הפרי?

אדם שהסתפק באמצע האכילה אם בירך על הפרי "בורא פרי העץ", או לא, הרבה ראשונים פסקו שלא יחזור לברך מספק, מפני החומרה של ברכה שאינה צריכה, וחשש של איסור של "לא תשא", על כן בשביל להמשיך לאכול את אותו פרי, יהרהר את הברכה בלבו, שהרי איסור של הזכרת שם ה' לא שייך בהרהור הלב, רק בביטוי שפתיים, וכאן אפילו שהוא מזכיר את שם ה' בדרך של ברכה, יהרהר את הברכה בלבו. מעניין שזה גם הדרך של התיקון, שהרי הפגם התחיל במחשבה, בזה שנולד לו ספק אם בירך או לא?, למדנו בשיעורי מוסר, "מחשבות" זה מלשון מכשפות, ואדם נמצא היכן שהמחשבות שלו נמצאות, לכן התיקון הוא על ידי שמהרהר את הברכה בלבו.

בעניין ברכת "מעין שלוש", ודין של שינוי מקום.

כאשר אוכלים פת הבאה בכיסנין וכל מיני עוגות, מברכים "על המחיה", או שאוכלים פירות משבעת המינים כגון תמרים, רימונים, תאנים, ענבים, חותם "ועל פירותיה". צריך לזכור לדעת רוב הראשונים הרמב"ן הרשב"א והמאירי וכולי. ברכת "מעין שלוש" היא מדאורייתא, לכן אם הסתפק אם בירך או לא, צריך לחזור ולברך כמו בברכת המזון. **העולה מן המאמר להלכה**, כדעתו של הרמב"ם [הלכות ברכות פרק ד הלכה א], שברכת מעין שלוש היא מדרבנן, וכך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רט סעיף ג], כל הברכות אם הסתפק אם בירך או לא, אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף, חוץ מברכת המזון, מפני שהיא של תורה, אבל לא ברכת "הטוב והמטיב" שתקנו אותה ביבנה והיא מדרבנן, ונקראת כך משום "הטוב", שלא הסריחו, "והמטיב", שהובאו לקבורה. וגם צריך לזכור להקפיד בברכת מעין שלוש כמו בברכת המזון, שצריכה להיאמר בישיבה במקום האכילה [הרמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה א], שולחן ערוך [אורח חיים סימן קפ"ג סעיף י, וגם סימן קפ"ד סעיף ג]. צריך להזכיר, שיש להחמיר בברכות שיש עליהם מחלוקת לא לברך, כי אם ההלכה כדעת הפוסקים שלא צריך לברך, זה נקרא ברכה שאינה צריכה, שהאיסור הוא מן התורה משום "לא תשא" [שמות פרק כ פסוק ו]. לכן ספק ברכות להקל ושב ואל תעשה עדיף. חשוב לדעת, כשמברכים ברכת המזון נפתחים שערי שמים, וזה גם הרעיון במה שהוסיפו לנו חכמים להזכיר כל פעם את המילה "הרחמן", "הרחמן הוא יתן שלום ביננו", "הרחמן הוא ישלח ברכה רוחה והצלחה בכל מעשה ידינו", "הרחמן הוא יצליח את דרכנו" וכולי, ולכן צריך לנצל את הזמן הזה שבו נפתחים שערי שמים, כדי לבקש בקשות. **ולגבי הדין של שינוי מקום**, למדנו במסכת פסחים [דף קא עמוד ב], צריך לחזור ולברך רק כשיצא מבית לבית אחר, אבל ממקום למקום אינו צריך לחזור ולברך. בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קעח סעיפים ב, ג], שאם אכל במזרחה של תאנה וכולי, צריך לברך. מכל מקום אם יש היקף של מחיצות אין זה בכלל שינוי מקום, ודי בברכה אחת שבירך, שזה פוטר את כל המקום. על כן ישיבה או בית מלון, או בסיס, שהם מוקפים בגדר אחת, והם בבעלות אחת, הרי זה נחשב כשינוי מקום מחדר לחדר, ולא מבית לבית, שמלכתחילה אינו ראוי לצאת, ובדיעבד אם יצא אין צריך לחזור ולברך, גם אם יצא מחדר לגן או להיפך, אפילו במקום שאי אפשר לראות משם את מקומו, וגם אם לא היה דעתו לזה מתחילה. אבל אם הגן וכדומה, אינו מוקף גדר, ואינו רואה את מקומו הראשון, ולא היה בדעתו לעבור לפינה השניה, דינו כמי שאוכל בבית אחד ומשנה מקומו לבית חברו. וכן הוא הדין אדם שאוכל ושותה במכונית שעומדת או נוסעת ברשות הרבים, ויצא מהמכונית, הדין שלו כמי שאוכל בבית אחד, ומשנה מקומו לבית של חברו, שצריך לברך. ויהי רצון שנתבשר בביאת בן דוד, ויתקבלו תפילותינו ברצון לפני בעל הרחמים אמן.

בעניין נוסח ברכת "על המחיה", ועל ברכת לחם שקדים, ופופקורן, וכדור פלאפל.
 בגמרא ברכות [דף מד עמוד א], הוזכר השינוי רק לגבי "פירותיה", כמו ששבחה שם הגמרא את פירות גינוסר וכולי, ולא לגבי דגן ויין, וגם ברמב"ם, ושולחן ערוך, לא נזכר נוסח מיוחד על דגן ויין של ארץ ישראל. מכל מקום צריך לדעת שעל מאכל העשוי מקמח אחד של חמשת מיני דגן שהם חיטה, שעורה, כוסמין, שיפון, ושיבולת שועל, שגדלו בחוץ לארץ, חותמים בברכת על המחיה, "ברוך אתה ה' על המחיה ועל הכלכלה", אבל מאכל שעשוי מקמח אחד מחמשת מיני דגן, שידוע בוודאי שגדל בארץ ישראל חותמים בברכה על המחיה, "ברוך אתה ה' על הארץ ועל מחייתה" [שולחן ערוך אורח חיים סימן רח סעיף י]. **העולה מן המאמר להלכה**, היות שרוב הקמח נעשה מן החיטה שגדלה בחוץ לארץ, ולכן במקרה של ספק, צריך לחתום "על המחיה". ואילו יינות שיש הרבה תוצרת הארץ, צריך לברך "על פרי גפנה". על כל פנים חשוב לזכור, שגם אם אדם חתם במקום "על המחיה" על של ארץ ישראל, וכן להיפך, יצא ידי חובה, שהשינוי בנוסח אינו מעכב כלל. כמו שלמדנו שרק על קמח מחמשת מיני דגן, מברכים "המוציא", או "מזונות". ואם עושים לחם תירס, שמעורבים בו גם כוס של קמח חיטה, ואין לו טעם ממש של לחם, צריך לברך עליו "בורא מיני מזונות". ואילו לגבי לחם או לחמניות, או עוגיות, העשוי מקמח שקדים, או מקמח תפוחי אדמה, או **מקמח תירס**, שרוב קורנפלקס עשוי מקמח תירס, שעבר שינוי צורה וטעם, **וכן גם על פתיתי תירס אפויים, שעברו ניפוח או אידי וכדומה, צריך לברך "שהכל נהיה בדברו"**, ואם אכל כזית, צריך לברך ברכה אחרונה, "בורא נפשות רבות". כך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רח סעיף ח], על פת דוחן ועל שאר קטניות מברך שהכל ולאחר מכן "בורא נפשות". מכל מקום בדיעבד אם טעה ובירך "בורא מיני מזונות", או "בורא פרי העץ", יצא ידי חובה. **מי שטעה ובירך "שהכל נהיה בדברו"**, על חמשת מיני דגן שצריך לברך עליהם "בורא פרי האדמה" או "בורא מיני מזונות", או אפילו "המוציא לחם מן הארץ", יצא ידי חובת הברכה. הוא הדין אם טעה ובירך "בורא מיני מזונות", על חמשת מיני דגן שצריך לברך עליהם "המוציא לחם מן הארץ", או "בורא פרי האדמה", או אפילו "שהכל נהיה בדברו", יצא ידי חובת הברכה ורשאי לאכול מהם. **חשוב לדעת על הבמבה**, על פי מה שכתב הריטב"א, כל דבר שאין בברכתו לשון של "פרי" וכולי. שכאן היות שהשתנה שמו וגם טעמו, שלא ניכר ממה שהוא עשוי. ועל במבה של חברת אסם, ניתן לראות ברכיבים שהרוב אינו עשוי מתירס, אלא מבוטנים טחונים, ואפילו אם היה עשוי רובו מתירס, למעשה הופקע ממנו לשון של פרי, ולכן צריך לברך על במבה "שהכל נהיה בדברו", ואם בירך "בורא פרי האדמה" יצא. **וכן לגבי הפופקורן**, נכון לזכור, אפילו שצורתו הטבעית של התירס משתנה בזמן שהוא תופח בחום, אבל בסופו של דבר זה נעשה על ידי האש, בדרך של פעולה חיצונית ולא טבעית, אז אפילו שלא היה בגופו מעיכה או טחינה, בכל זאת בצורתו ומראהו וגם טעמו עכשיו, זה נחשב כמו פרי מרוסק שאין עליו צורת הפרי כלל, וגם זה לא משנה אם יודעים שהוא עשוי מתירס, לכן צריך לברך עליו "שהכל נהיה בדברו", ואם בירך אדמה יצא ידי

חובה. ועל כדור פלאפל שגריסי חומוס שבו טחנו אותם בצורה גסה, ומוסיפים בו הרבה תבלינים, כמו עשבי תיבול, ופירורי לחם וכדומה, וגם שמטגנים אותם הטעם משתנה, גם מרן השולחן ערוך [אורח חיים סימן רב סעיף ז] יודה שברכתם "שהכל", שזה שונה מתמרים שאפילו התרסקו לגמרי, נשאר כברכתם. לכן על כדור פלאפל מברך "שהכל נהיה בדברו".

בעניין עניית "אמן" יתומה וחטופה בחזרת הש"ץ, וגם "בנשיאות כפיים".
 לגבי הברכות בחזרת השליח ציבור, פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קכד סעיף ט], אם יש קצת מהעונים שמאריכין יותר מדי בעניית אמן אין צריך המברך להמתין להם. ואילו בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קכח סעיף יח], כתב מרן לגבי נשיאות כפיים, לאחר שברכו הכהנים אשר קדשנו וכולי, אינם רשאים להתחיל "יברכך", עד שיכלה מפי כל הציבור אמן שעונים אחר ברכת "אשר קדשנו" וכולי, והאמת שנכון לחלק בין ברכה שאינו יוצא בה השומע ידי חובה, שמצד שני זה גם לא סותר שעל פי הסוד המעלה של "החזרה" גדולה מאוד, לבין "ברכת כהנים" שיוצא בה הציבור ידי חובתו. **העולה מן המאמר להלכה**, שאסור לענות "אמן יתומה", ועל כן צריך לענות אמן מיד לאחר סיום הברכה, ואם ענה לאחר שניה ויותר, זה נחשב אמן יתומה. ואסור גם לענות "אמן חטופה", ולכן לא ימהר לענות אמן לפני שיסיים המברך, וגם יקפיד על הניקוד הנכון מתחת לאותיות. ואסור גם לענות "אמן קטופה", הכוונה שמחסיר את קריאת הנו"ן ולא מוציאה מפיו. מכאן נלמד על השליח ציבור שצריך להתחיל בברכה אחרת, רק לאחר שהפסיק, כדי שהציבור יענו אמן. צריך גם לדעת בזמן ששליח ציבור ממהר מומלץ לקצר יותר בעניית אמן, כדי שיוכל להספיק לסיים קודם שיתחיל השליח ציבור את הברכה שאחריה, שאם סיים השליח ציבור את ברכת "מגן אברהם", והתחיל את ברכת אתה גיבור, אין הציבור עונים אמן, היות והתחיל כבר את הברכה שאחריה, וכבר עברה הברכה הראשונה, ולכן זה נחשב אמן יתומה, [בן איש חי שנה ראשונה פרשת תרומה הלכה יב].
 "וצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתנו נראה נפלאות".

בעניין ברכה שאינה צריכה, ומה הדין בשבת, ומתי אפשר לתקן?
 את מקור הדין על ברכה שאינה צריכה, למדנו בגמרא [מסכת יומא דף ע עמוד א], בזמן שכהן גדול היה קורא לפני העם ביום כיפור, הוא היה קורא בחומש ויקרא פרשת אחרי מות, "ובעשור" [במדבר פרק כט פסוק ז], של חומש הפקודים קורא בעל פה, [מסכת מגילה דף לא עמוד א]. ושואלת הגמרא ביומא, למה הוא לא קרא בספר תורה אחר,

לדעת ריש לקיש משום ברכה שאינה צריכה. בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רח סעיף יב], שאם אכל כזית עוגה, וכזית ממין שבעה, ושתה רביעית יין, מברך רק פעם אחת ברכת מעין שלוש. ואם אכל פירות משבעת המינים, ואכל מיני מזונות ושתה יין, יכלול את הכל בברכה אחת, ויקדים המחיה, ואחר כך הגפן, ואחר כך העץ, ויאמר על המחיה ועל הכלכלה, ועל הגפן ועל פרי הגפן, ועל העץ ועל פרי העץ, וחותרם על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות. **העולה מן המאמר להלכה**, בשבת יש עניין להוסיף בברכות, אבל אם רוצה לברך שלוש פעמים את ברכת מעין שלוש, פעם אחת "על המחיה" על כזית עוגה שאכל, פעם שניה "על העץ" על כזית מין שבעה שאכל, ופעם שלישית "על הגפן" על רביעית הכוס ששתה. אז אפילו שמותר לגרום לברכה שאינה צריכה בשבת, בנידון הזה יהיה אסור לעשות כן, משום שזה ספק ברכה לבטלה. כי הוא לא התחייב בשלשה סוגי ברכות שונים, אלא הוא מתחייב רק בברכה אחת שכלול בה שלוש אזכרות. זה כמו שמברך על תפוח ואגס, שהואיל וברכתם שווה, עליו לברך ברכה אחת לפני אכילתם, ואחת אחר אכילתם, ואם בירך לאחר שסיים לאכול את התפוח בורא נפשות, ורוצה שוב לברך "על העץ" "ובורא נפשות" על האגס, זה לא נחשב שעובר על איסור תורה, כיוון שמזכיר את השם בדרך של ברכה. אבל יהיה מותר לו להניח בשבת את הפירות שהביאו לפניו בתוך הסעודה, ולאכול אותם אחרי סעודה, ולברך עליהם לפנייהם ואחריהם. **וגם אם נמשכה סעודתו עד שהגיע זמן של מנחה גדולה**, והוא משער בעצמו שאם ימשיך בסעודת שחרית לא יוכל לאכול סעודת שלישית בתיאבון, יהיה מותר לו להפסיק סעודתו ולברך ברכת המזון, וטוב שיתפלל קודם מנחה, ואחר כך יחזור ליטול ידיו ולברך המוציא ולהמשיך בסעודה, שהואיל ויוצא בזה ידי חובת סעודה שלישית, הרי זה נחשב שגורם לברך לצורך. הוא הדין שקודם נטילת ידיים והמוציא, יכול לטעום בשבת וביום טוב, מדברים שעתיד לאכול בסעודה שהם נפטרים בברכת "המוציא", לצורך השלמת מאה ברכות. **כמו שלמדנו שאם יש לפניו כמה הנאות, או כמה מצוות**, אסור לכוין לפטור בה הנאה אחת או מצווה אחת, ואם בדעת המברך ליהנות גם משאר ההנאות או המצוות, שאם יש לפניו כמה בהמות ועופות לשחוט, ודעתו לשחוט את כולם, אסור לו לברך על שחיטה אחת, ולכוון לפטור רק את הבהמה שהוא שוחט, שהרי הוא גורם לברך שלא לצורך. **ואם טעה ובירך ברכה שאינה צריכה**, יאמר מיד "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", אם נזכר לאחר שאמר "ברוך אתה ה'" יסיים מיד "למדני חוקיך" ונחשב שקורא פסוק, ואפילו אם אמר "אלהינו" יאמר מיד אלקי ישראל אבינו מעולם ועד עולם, שזה פסוק דברי הימים א [פרק כט פסוק י], ויאמר גם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ברכה שנחלקו הפוסקים אם צריך לברך אותה, ודעת רבנו האר"י לברך, יש להורות כדעתו, היות שהיתה לו ידיעה גמורה בחכמת הקבלה. **למדנו את הרעיון על פי הדרך של הסוד**, שעל ברכות שיוצאות לבטלה, חס וחלילה, זה גורם להוריד שפע לחיצונים, שעל זה רמזה הגמרא במסכת ברכות [דף לג עמוד א], המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום, "לא תשא את שם ה'" אלוהיך לשווא", [שמות פרק כ פסוק ו], שאלו הקליפות

שנקראים "שווא", הם אלו שמבזבזים את שפע הקדושה הזה, שמסר להם. חשוב לדעת, על הפסוק, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהוא רומז על השפע הנשפע למלכות, ובזה נעשה "יחודא עילאה ויחודא תתאה", שלזה התכוון יעקב אבינו כשאמר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כשראה שהסתלקו משם החיצונים, רק אז ידע שאין פסול בבניו, כך כתב הרמב"ם בהלכות קריאת שמע [פרק א הלכה ד], שהפסוק הזה מסורת היא בידינו, שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים וכולי. על כן הפסוק, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", יש בכוחו להסיר את הקליפה ולסלק את החיצונים, ולכן אנו אומרים את הפסוק הזה בקריאת שמע בקול רם, רק פעם אחת בשנה, "ביום הכיפורים" שאז יש כח עצום לשכינה שהיא המלכות לקבל את השפע של הברכה, שהרי אין כח של שליטה לחיצונים ביום הכיפורים. עכשיו מובן גם הרעיון כשאומר, לאחר ברכה לבטלה "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק ד הלכה י]. וכשאומר רק "ברוך אתה ה'", מסיים "למדני חוקיך", שכך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ו סעיף ו]. "וצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתו נראה נפלאות" אמן.

מובא בגמרא בכתובות [דף ח עמוד א], נוסח שבע הברכות, "שהכל ברא לכבודו", "יוצר האדם", וכולי. מספרת הגמרא רב אשי איקלע לבי רב כהנא, יומא קמא בריך כולהו, ומכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו, ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא, מברך "שהשמחה במעונו", וגם את הברכה האחרונה, "ואשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה וכולי, קול מזהלות חתנים מחופתם ונערים במשתה נגינתם ברוך אתה ה'" משמח חתן עם הכלה". חשוב להזכיר הסדר של שבע ברכות לא מעכב, לכן אפילו אם אדם דיגל ברכה יצא. למדנו שמברכים שבע ברכות אם יש פנים חדשות, ואפילו שלא אכלו שם יכולים לברך בשבילם, ואילו בשבת אין צורך בפנים חדשות. לפני ברכת המזון מוזגים שתי כוסות של יין, הכוס הראשונה היא של ברכת המזון, והשניה היא של השבע ברכות. המזמן אומר, "ברשות מלכא עילאה קדישא וברשותכם", והם עונים "שמים", ואומר המזמן, "נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו", והם עונים, "ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו". ואם יש עשרה או יותר אומר המזמן, נברך "אלוהינו" שהשמחה במעונו וכולי. והם עונים "ברוך אלוקינו שהשמחה במעונו" וכולי.

לאחר ברכת המזון מכבדים את הקהל לומר את השש ברכות, ומתחילים מברכת "שהכל ברא לכבודו", ומסיימים בברכת "ואשר ברא ששון ושמחה" וכולי. ולאחר מכן מתחיל לברך "בורא פרי הגפן" על כוס יין שבירך עליה ברכת המזון, טועם מן היין, ולאחר מכן מערבים את היין בשתי הכוסות ונותנים את כוסות הברכה אחד לחתן ואחד לכלה. אם אין מנין לשבע ברכות, מברכים "שהשמחה במעונו", ואחר כך את הברכה האחרונה "ואשר ברא ששון ושמחה", וכולי. כמו שלמדנו בגמרא, היות וסוף סוף הסעודה נעשתה בשביל החתן והכלה. מזל טוב לרגל נישואי בתי היקרה אורטל שתחיה, השנה יש לנו "ליל הסדר מיוחד", נכנסים לליל הסדר יחד עם שבע הברכות. חג פסח כשר ושמח.

בעניין לברך "שבע ברכות", גם באולם.

הנושא אשה מברכים לו "שבע ברכות", שנתקנו כדי לתת שבח והודיה לה" יתברך, על יצירת האדם וזיווגו. ואלו הן שבע הברכות שמברכים בנישואין, א, ברכת "בורא פרי הגפן" על כוס יין, או ברכת שהכל על כוס שכר. ב, ברכת "שהכל ברא לכבודו". ג, ברכת "יוצר האדם". ד, ברכת "אשר יצר את האדם בצלמו". ה, ברכת "שוש תשיש". ו, ברכת "שמח תשמח". ז, ברכת "אשר ברא". "שבע ברכות" של נישואין, אומרים אותם בכל הסעודות שעורכים בשבעת ימי המשתה לכבוד החתן והכלה, ורק אם החתן הוא גרוש או אלמן שנשא גרושה או אלמנה, או הפוך, מברכים להם תחת החופה ורק בסעודה הראשונה. ואם הוא בחור שלא נשא אשה מעולם, או אם הכלה היא בתולה שלא נשאת מעולם, או אם הוא גרוש או אלמן שנשא בתולה, או הפוך, או שנשא גיורת שנאמנת עליו שהיא בתולה, הדין הוא שמברכים להם שבעה ימים "שבע ברכות". וגם החתן והכלה צריכים להיות נוכחים בסעודה, אבל לא חייבים להיות נוכחים בעת אמירת "שבע ברכות". ומכל מקום ראוי שיהיו נוכחים, אפילו אם לא אכלו כזית לחם בסעודה שערכו לכבודם, וחשוב להביא את הכלה ליד החתן, בזמן אמירת "שבע ברכות". כמו כן רשאים המשתתפים לברך שבע ברכות, אפילו שהם סועדים בחדרים שונים, ואפילו אם אין הם רואים את המקומות שבהם סועדים החתן והכלה, ואין שמש אחד לכל החדרים, מכל מקום צריכים שאותם משתתפים, להיות עשרה בני אדם שמלאו להם שלוש עשרה שנים ויום אחד, כדי לברך שבע ברכות, וגם צריך להוסיף בזימון "שהשמחה במעונו" כיוון שאכלו מסעודת חתן וכלה. ונהגו לחלק את הברכות בין כמה בני אדם. **לגבי אמירת "שבע ברכות" באולם,** למדנו בגמרא מסכת סוכה [דף כה עמוד ב], החתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, משום שצריכין לשמוח, מקשה הגמרא שיאכלו וישמחו בסוכה?, מתרצת הגמרא שאין שמחה אלא בחופה. [שולחן ערוך אבן העזר סימן סב סעיף י]. מכל מקום שונה הדין של סוכה, שאין החתן והכלה יכולים לשמוח כראוי. מה גם שבזמנינו נשתנה המנהג, ויש לסמוך על כמה מרבתינו הראשונים שלא מצריכים בית חופה דווקא לברכת חתנים. ואם כן יש כאן ספק שמא כדעת אותם ראשונים הסוברים שאין צורך בבית חופה לשבע ברכות, ועוד שאולי בכלל בזמנינו גם מרן השולחן ערוך יודה, שמברכים אף שלא בבית חתנים. **העולה מן המאמר להלכה,** שאם החתן והכלה הולכים לבית אחר, זה נחשב למקום החופה, ויכולים לברך שם "שהשמחה במעונו" "וברכת חתנים". ואם יש שני בני אדם שהם פנים חדשות, ואפילו שלא אכלו איתם בסעודה, מברכים שבע ברכות. בסעודות שבת כולל גם סעודה שלישית, וגם ביום טוב, וגם בפורים, בתוך שבעת ימי משתה, מברכים שבע ברכות אחר ברכת המזון אפילו אם אין פנים חדשות, [בן איש חי שנה ראשונה פרשת שופטים הלכה טו]. כשמברכים אחר ברכת המזון ברכת "אשר ברא" בלבד, מברכים אותה על הכוס שבירכו עליה ברכת המזון, מברך תחילה "בורא פרי הגפן", ואחר כך מברך "אשר ברא", ושונה רביעית מהכוס. **כל חבורה שנחלקה בחופה יכולה לזמן לעצמה,** על כן אדם שסעד בחתונה ואינו יכול להמתין עד גמר הסעודה, לברך

את "שבע הברכות" ברוב עם, מעיקר הדין רשאי לזמן לעשרה, וגם לברך "שבע ברכות", [מסכת ברכות דף נ עמוד ב], [שולחן ערוך אורח חיים סימן קצה סעיף א], ועוד פסק מרן שלעניין חופה, שני החבורות מצטרפות לזימון אפילו אם אין השמש מצרפן, [שולחן ערוך אבן העזר סימן סב סעיף יא]. ומכל מקום צריך זהירות רבה, שלא יהיה הקפדה בדבר מצד החתן והכלה. בסעודת חתן וכלה מברכים "שבע ברכות" רק בשבעת ימי המשתה בלבד. **נהגו להביא שתי כוסות של יין**, על כוס אחת מזמן ומברך אחד מהמסובים ברכת המזון, ואחר סיום ברכת המזון נוטל אחד מהמסובים את הכוס השניה, ומברך עליה שש ברכות של נישואין, ואחר כך נוטל המזמן את הכוס שבירך עליה ברכת המזון ומברך "בורא פרי הגפן", ומכוין להוציא בברכה את כל המסובים, ושותה ממנה הוא, או אחד מהמסובים שיעור רביעית. ואחר כך מערבבים את היין בשתי הכוסות, ומי שבירך את שש הברכות, אם זה החתן או אדם אחר, שותה רביעית מן הכוס שבירכו עליה את שש הברכות. ואחר כך נותנים לטעום מכוס ברכת המזון למסובים, ומהכוס של ברכת חתנים נותנים לחתן ולכלה. וכמובן שמי ששתה רביעית צריך לברך בעצמו ברכת "על הגפן ועל פרי הגפן".

מתחילים את שבעת ימי המשתה, מיד לאחר הסיום של אמירת שבע ברכות בחופה, ובזמן שקיעת החמה של היום השביעי, זה כבר מסתיים בשעה טובה ומוצלחת. זאת אומרת שאם החופה ושבע הברכות, וגם סעודת הנישואין כמובן, היו ביום חמישי בשבוע לאחר שקיעת החמה, שזה כבר ליל שישי, אז יום שישי בשבוע נחשב, ליום הראשון של שבעת ימי המשתה, ויום חמישי נחשב ליום השביעי של ימי המשתה, מברכים "שבע ברכות" עד צאת הכוכבים של יום חמישי. ומכל מקום אם שקעה החמה ועדיין לא יצאו הכוכבים אפשר לברך שבע ברכות, או שמברכים את ברכת "אשר ברא", אף על פי שהוא זמן בין השמשות.

כתוב במשלי [פרק כט פסוק יח], "באין חזון יפרע עם ושמר תורה אשרהו", לכן אנשים שרודפים אחרי הישגים חומרים בלבד, ללא אידיאלים, הם נמצאים ברמה רוחנית ירודה, עד כדי כך שהם מנוונים את המוח, בזה שהם לא מברכים, ומתקשים בלימוד, מאחרים לתפילות, הם ממש משחיתים את נפשם, וכל זה זה משום שאין להם שאיפות ואין עם מי לדבר. לצערנו אותם אנשים עסוקים כל הזמן לחפש אשמים, כדי לגלגל את האחריות על מישהו אחר. כמו שלמדנו בשיעורי מוסר שהמילה "אשם" היא מלשון אמש, שזה למעשה מתכון להמשך הכישלון, לכן אותם אנשים צריכים לקחת את עצמם לידיים, כי כל הזמן צריך לזכור, "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" [משנה פסחים פרק י הלכה ה]. חשוב לדעת, שהנשמות מגולגלים במאכלים והן מצפות לתיקונם, כבר מזמן שהיה הגרגיר "חיטה", ועבר את הקצירה הדישה והטחינה, לכן לא

ראוי שאדם מברך על פרוסת עוגה בחטף, שרק שפתיו נעות במלמול וקולו לא ישמע, הוא צריך להרגיל את עצמו לאכול כראוי, וגם לברך בכוונה. אדם שזוכה לברך בכוונה, זוכה גם לראות השגחה פרטית בפרנסתו, שכך מסופר בגמרא מסכת כתובות [דף סז עמוד ב], על אדם אחד שהוכיח לרבא שאמר לו בביטחון, אטו מדידהו קאכילנא, מדרחמנא קאכילנא, כמו שכתוב [תהילים פרק קמה פסוקים טו, טז], "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו", "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון" שהרי לא נאמר בעתם אלא "בעתו", מלמד שכל אחד ואחד נותן לו הקב"ה את פרנסתו בעתו. מכאן נלמד שצריך לברך את ברכת המזון בכובד ראש, כשאומר "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", שזה ראשי תיבות של שמות הקודש "הויה אדנות", וגם סופי תיבות של השם "חתך". ויש בזה כוונות עצומות להמתיק את "רחל", ואת שני כוחות הדין, שמזה משפיעים שפע רב לכל העולמות, על כן צריך להיות עם כובד ראש בזמן שמברכים את ברכת המזון. עלינו לדעת על תאוות האכילה, שזה ניסיון גדול, שדרך זה אפשר לדעת על המהות של האדם. הגמרא אומרת במסכת תענית [דף כא עמוד ב], שכאשר דבר קורה אצל החזירים, בני האדם צריכים כבר לחשוש, משום שיש דמיון בין המעיים של בני האדם למעיים של החזירים, מביאה הגמרא מעשה איכא מותנא בחזירה, וגזר על זה רב יהודה תענית, ולא בגלל שהוא הבין שמכה שמשולחת ממין אחד משולחת גם משאר מינים, הוא גזר תענית היות ויש דמיון בין בני מעיים של החזירים לבין בני המעיים של בני האדם. עכשיו אתם מבינים, איזה רמז היה לנו, בזמן שפרצה המגפה של החזירים בצפון הארץ. ברוך ה' זכינו להשגחה פרטית וסייעתא דשמיא, בביאת בן דוד ובבניין ירושלים, אמן.

בעניין המוסר שבדרך האכילה.

הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת פנחס], מבאר את הפסוק [במדבר פרק כח פסוק ו], "עולת תמיד העשויה בהר סיני" וגו', "עולת תמיד", הוא סוד שם אב"ג ית"ץ, שהוא בגימטריה "תולע", שהוא סוד החסד המתגבר ומתגלה וכולי. למה נקראו ישראל על שם התולעת, כמו שכתוב בישעיה [פרק מא פסוק יד], "אל תיראי תולעת יעקב", שכמו תולעת שיש לה כוח בפיה, כך ישראל כל כוחם הוא בפיהם, שהרי גם כל הברור אשר תלוי בו התיקון של העולמות התחתונים והעליונים, שיש כל מיני סוגי ברורים, יש ברור שהוא מתברר על ידי לימוד התורה, ויש ברור שהתברר על ידי תפילות, ויש ברור שהוא נברר על ידי אכילה ושתייה, כולם למעשה תלויים בפה. ולכן הם נקראים "תולעת יעקב", ולכן תקנו רבותינו ברכות על אכילה ושתייה, כדי להכניע את התאוות של יצר הרע שהוא מתקנא בפה של האדם. לפי זה אפשר להסביר את הפסוק שכתוב בקהלת [פרק ו פסוק ז], "כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא", כי שלוות הנפש של האדם מתמלאת,

ויש לו סיפוק, רק בזמן שהוא מצליח לברר את הניצוצות, אם זה על ידי תורה, תפילה, או אכילה ושתייה.

למדו חכמי הקבלה בכתבי האר"י הקדוש שער המצוות [פרשת עקב], שענין האכילה מתחלק לשני בחינות, בחינה אחת, היא כדי לתקן ולברר את הסיגים שבתוך המאכל, ובחינה שניה, היא לתקן את נפשות שהם מגולגלות בתוך המאכל, על כן אדם צריך בתכלית הזהירות, לעבוד על תאוות האכילה שלא יאכל כמו בהמות ובעלי חיים שאינם יודעים להבדיל בין טוב לרע, כמו שלמדנו במסכת ברכות [דף נה עמוד א], על השולחן שהוא דומה למזבח, שהיות והמזבח היה עושה את שני הבחינות האלה, ועל כן בכוחו של השולחן שהוא דומה למזבח, לכפר על עוונותיו של אדם. ולכן אם אותו אדם הוא ירא שמים, שעליו נאמר במשלי, [פרק טו פסוק ב], "לשון חכמים תיטיב דעת", שמסדר בפיו ולשונו, מה שצריך לכוון ולחשוב בליבו וגם במוחו, אז הוא זוכה לתקן את הנפשות שהם מגולגלות באותם מאכלים. שהרי יש כמה וכמה חלקי נפשות שהם מעורבים בצומח, ויש גם בבעלי חיים, כמו שנאמר בתהילים [פרק קז פסוק ה], "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שהפירוש הוא, שהקדוש ברוך הוא ברא את התכונה הטבעית הזו על בני האדם, שהם יהיו רעבים וגם צמאים, כדי שהנשמות של המגולגלים, הטמונים בתוך המאכל והמשקה של בני האדם, בזמן שאוכלים מהם, הם מתקנים ומבררים את אותם חלקי הנפשות ההם, ומעלים אותם דרגה כדי להשלים את תיקונם. כמו שכתוב, [משלי פרק ד פסוק כב], "כי חיים הם למוצאיהם", ודרשו למוצאיהם בפה. אבל אם האדם הזה הוא רשע, או עם הארץ, לא די שאינו מתקן אותם, אלא אדרבה על ידי מעשיו הרעים, הוא פוגע ומקלקל את הנפשות המגולגלים במאכלים האלה, וגם בנוסף לזה אותם נשמות שהיו דבוקות בקליפות של החיצוניים, בסופו של דבר הם התגברו עליו, ויגרמו רעה לנפשו, וגם יחטיאו עוד אותו, וזה סוד העניין, של כמה בני אדם, שלפעמים באופן פתאומי, משתבשת עליהם דעתם, שבמקרה הטוב יוצאים מדעתם בלי יכולת להתרפא, ובמקרה הרע הם ממירים את דתם, וכמו המעשה הבלתי נתפס במסכת ברכות [דף כט עמוד א], על יוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי. ועל הרשעים האלה מסיים הנביא בישעיה, [פרק סו פסוק כד], "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה, והיו דראון לכל בשר". ואילו על הצדיק נאמר בישעיה [פרק נג פסוק יא], "מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יסבול". "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלינו שזכינו", "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" [ישעיהו פרק ס פסוק כא].

בעניין המקור בברכת "ברית המילה", על הגרים, ואשה מזכירה "ברית ותורה".
 כתוב בתורה [שמות פרק כד פסוקים ו, ז, ח], "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וחצי הדם זרק על המזבח ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", "ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה". מכאן נלמד, שעם ישראל נכנס בברית עם הקדוש ברוך הוא זה היה בשלושה שלבים, שלב ראשון, הרצאת קרבן, הזאת דמים של הקרבן. שלב שני, ברית מילה. שלב שלישי, טבילה. ובזכות זה נהיינו לעם ישראל, שאנו עם סגולה והעם הנבחר של הקדוש ברוך הוא. לכן זכינו לקבל את התורה הקדושה. מה נגיד לצערנו כיום, שאין בית המקדש נוהג, ואי אפשר להקריב קרבן על גבי המזבח, ואף על פי כן זה לא תלוי בזמן, כי אנחנו עדיין מקווים לקבל גרים, ולגיייר אותם באהבה, כי בתורה כתוב [במדבר פרק ט"ו פסוק יד], "וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם" וכולי, לכן כיום בשביל לקבל את הגרים הם צריכים לעבור רק שני שלבים, ברית מילה, וטבילה, שכן למדנו בגמרא [במות דף מו עמוד א], שאם מל ולא טבל אינו נחשב גר. רבנו הרמב"ם פסק [הלכות מילה פרק שלישי הלכות א, ד], מברכים על המילה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה". כשמל את הגרים מברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית", שאילמלי דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", הרמב"ם ציטט את לשונו של רבי במסכת נדרים [דף לא עמוד ב], כי יש עניין דוקא על פי הסוד לומר את הנוסח הארוך הזה. מכל מקום אנחנו מברכים בנוסח הקצר "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה", והברכה הזו כוללת בתוכה שלושה חלקים, הסרת הערלה, ופריעה, וגם הטפת דם ברית. יוצא שהגרים צריכים לעבור את אותו מסלול שאנחנו עברנו, ולכן זה התנאי לקבל את הגרים בעול המצוות, על ידי ברית מילה וטבילה.

צריך לדעת שהמילה של הגויים לא נחשבת כלל, משום שהם לא חותכים את העורלה בשיעור הנדרש, וגם המילה שלהם אינה כוללת פריעה. כמו שלמדנו בגמרא [מסכת יבמות דף עא עמוד ב], שמזמן יהושע בן נון נעשתה כבר הפריעה כחלק מקיום מצות ברית המילה. והאמת, שזה "הלכה למשה מסיני", ולכן "מל ולא פרע כאילו לא מל". חשוב להזכיר, שאנחנו אומרים בברכת המזון, "על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה" וכולי. קודם כל נאמר "ברית", "ועל בריתך שחתמת בבשרנו", ורק לאחר מכן נאמר, "ועל תורתך שלימדתנו". צריך לזכור שגם נשים נהגו לומר בברכה שניה בברכת המזון "ברית ותורה" וכולי, אף על פי שאינם שייכות במצות ברית מילה ולא במצוות לימוד תורה. מכל מקום אשה שלא הזכירה, אינה צריכה לחזור כלל. חשוב לדעת שאין שום מצוה למול גרים שהם לא ראויים, זה כמו למול את הגויים, על הגרים האלה נאמר לשון הגמרא, [מסכת קידושין דף ע עמוד ב], "קשים גרים לישראל כספחת", שמלים את הגרים צריך למול לשם יהדות, וחובה להטיף מהם דם ברית, כמו שלמדנו שזכו עם ישראל להיכנס בברית עם הקדוש ברוך הוא, היה גם הטפת ברית, וגם הזאת דמים של

הקרוב. בעזרת ה' שבזכות "שבת החודש" נתבשר במהרה על ידי משיח בן דוד בבנין ירושלים אמן.

בעניין ברכה על הפרשת תרומות ומעשרות על פירות, ושתיית בירה בחו"ל.
 הרמב"ם כותב [הלכות מעשר פרק ט הלכה א, ד], שכאשר מפרישים מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני, אין מברכים על זה לפי שהוא ספק, שהרי "דמאי" נגזר מהמילים דא מאי?, דמאי הם פירות שנלקחו מעם הארץ, וחכמים גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות, ולכן הלוקח חייב לעשר אותם, אבל לא מברך עליהם, משום שאין מברכים על מצווה דרבנן שנתקנה מפני הספק. לכן גם כל דבר שהוא הכשר הרבנות אע"פ שהוא ראוי אין לברך עליו. הרמב"ם פוסק שם [הלכה ב, ג] שכולם היו מעשרים תרומה גדולה, אבל היה חלק קטן מעמי ארצות לגבי שאר המעשרות שאינם מעשרים, מכון שלא רוצים להוציא הוצאות. ואילו הגדרה של "טבל", שלא הפרישו ממנו כלל תרומות ומעשרות. על כן לא חייבו להפריש מן הדמאי אלא "תרומת מעשר" מפני שהוא עוון מיתה, וכן "מעשר שני" שאין בזה הפסד, שהרי בעליו אוכלים אותו. אבל "מעשר ראשון" ו"מעשר עני", אין מפריש מן הדמאי מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה, ומכל מקום צריך לקרוא שם למעשר עני, כדי לקובעו בשנה שלישית ושישית וכולי. צריך להזכיר שפורסם הדבר שבזמננו יש משגיחים מיוחדים על הפרשת תרומות ומעשרות, וזה כמו שני עדים שהם מעידים עליהם, שאין לנו קבלת "חברות" גדולה מזו. **לגבי שתיית בירה כאן בחוץ לארץ,** אין לחשוש כלל, כי תהליך הפקת הבירה, הוא על ידי השרייה של אותם שעורים, ומשתמשים במים שלהם לשתיה, לכן בירה היא כשרה בכל מקום, ואין לחוש גם לחדש, חוץ מבירה עם תערובת כמו פנשה וכדומה. עוד דבר צריך לדעת, שבמצוות כמו "כיבוד הורים", "והידור לזקן", שידוע לנו הכלל בדיני "ברכת המצוות", שאין מברכין על מצווה שאינה תלויה כולה בידי העושה, כי זה תלוי בזה אם יתרצה בה חברו, או הוריו, וגם שהמצוות האלה גם אומות העולם מקדשים אותם לפעמים כמונו. ברוך ה' זכינו אנחנו עם ישראל להיות "אור לגוים", בביאת בן דוד בבנין ירושלים במהרה בימינו אמן.

בעניין לברך או ללמוד דבר שבקדושה כשרואה ערווה, נידה, ילדה, צואה, וחולה.
 כתוב בתורה [דברים פרק כג פסוקים יד, טו], ויתד תהיה לך על אזנך וגו', ושבת וכיסית את צאתך. "כי ה' אלוהיך מתהלך בקרב מחניך וגו'", "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר", ולמדו רבותינו שבכלל הפסוק שמדבר על מלחמה, צריך גם שיהיה המחנה של האדם קדוש בזמן שעוסק בדברים שבקדושה. **העולה מן המאמר להלכה,** שאסור מן

התורה לברך כאשר ערוה שלו מגולה, ואחרים יכולים לראות אותה, אפילו אם מסיט פניו ולא רואה אותה, שהרי כתוב "ולא יראה", ולא כתוב "ולא תראה". בנות קטנות אפילו שהן מעל גיל חינוך, יהיה מותר לברך כנגד שוקיהן המגולות, שאין הראיה בהם מביאה לידי הרהור עבירה. כמו כן פשט המנהג כמו הנשים הפנויות האשכנזיות, שנהגו לברך ולהתפלל בגילוי ראש. ומכל מקום באישה נידה שצריכה לטבול במקווה, יכולה ללבוש חלוק ולברך על הטבילה, אפילו שאין דבר מפסיק בין ליבה לערוותה, ותיכף תפשוט חלוקה ותטבול. כשם שאסור מן התורה לברך שום ברכה כשיש צואה שהיא מגולה בתוך ארבע אמות של המברך. מזה למדה הגמרא במסכת ברכות [דף כה עמוד א], את מקורות הדין שאסור ללמוד וגם להתפלל במקום שיש ריח רע. ודעת הרמב"ם [הלכות קריאת שמע פרק ג הלכה ט], שאסור ללמוד ולהתפלל עד שיכלה הריח. ונפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ע"ט סעיפים ב, ז], שאותו לול של תרנגולים דינו כמו צואת אדם. על כן אם עדיין מריח משם, צריך להתיז ריח טוב בחלל החדר, כדי לבטל את הריח [בן איש חי שנה ראשונה פרשת בא אות כח]. מכל מקום בני המושב המצוי אצלם רפתות של בקר, והם כבר רגילים בריחות האלה, יהיה מותר להם לברך ולהתפלל. **לגבי חולה שמחובר בגופו צינור של מי רגלים שיורדים לתוך שקית ניילון [קטטר], אם בגדיו נקיים ואין בהם שום ריח, יהיה מותר לו לומר כל ברכה שהיא. אדם שהתחיל לברך, ובאמצע ברכתו מרגיש שצריך לנקביו, בין גדולים בין קטנים, צריך להתאפק וגומר את הברכה, אפילו אם משער שלא יכול להתאפק שעה ושנים עשרה דקות. "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.**

בעניין ברכת הריח "בורא עצי", "עשבי", "מיני בשמים", ועל היסח דעת באוכל. כתוב בתורה [בראשית פרק ב פסוק ז], "ויפח באפיו נשמת חיים", רוח האדם נקלטה בגופו דרך האף, שדרכו הוא מריח. על הנאת הגוף לפני הברכה, למדנו בגמרא [ברכות דף לה עמוד א], שלומדים מהפסוק בתהילים [פרק כד פסוק א] "לה" הארץ ומלואה". ואילו לאחר הברכה למדנו מהפסוק בתהילים [פרק קט"ו פסוק טז], "השמים שמים לה" והארץ נתן לבני אדם", שמותר לאדם להנות לאחר הברכה. ועל הנאת הריח, אומרת הגמרא במסכת ברכות [דף מג עמוד ב], אמר רב זוטרא אמר רב מניין שמברכים על הריח, שנאמר [תהילים פרק קנ פסוק ו], "כל הנשמה תהלל יה הללויה", איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח. צריך לזכור שהברכה היא רק על ריח שיש בו עיקר, כלומר שהריח נודף לא מדבר אחר שקלט את ריחו, אלא מהדבר בו הוא נוצר. על כן על אבקה ריחנית או טבק שנודף מהם ריח טוב, מותר להריח בלי לברך שום ברכה. **יש בשמים שגדלים בעץ ומברכים עליהם "בורא עצי בשמים", ויש שגדלים באדמה וברכתם על "עשבי בשמים".** נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן

רטז], שאם יוצא הריח מעץ או מין עץ צריך לברך "בורא עצי בשמים", ואם הוא עשב צריך לברך "בורא עשבי בשמים", ואם הוא לא מין עץ, וגם לא מין של עשב, כמו המוסק, צריך לברך "בורא מיני בשמים". ויש גם ברכת "הנותן ריח טוב בפירות". **העולה מן המאמר להלכה**, שצריך לברך על הציפורן, או מקלות קינמון, הריחן התימני, או פרחי שושנים וורדים, "בורא עצי בשמים". ועל ריחן העירקי צריך לברך, "בורא עשבי בשמים". אבל אם בירך על הכל "בורא מיני בשמים" יצא ידי חובת הברכה, משום שהברכה "בורא מיני בשמים", כוללת את כל המינים, כמו שברכת "שהכל" שהיא פוטרת הכל. לדעת הרמב"ם "המור" שכתוב בפיטום הקטורת, המקור שלו מדם של חיה טמאה, אז אם יש לו רק מיני בשמים שנמצאים לנו כיום שמקורם מחיות טמאות, יכול לברך עליהם את ברכת ההבדלה, [שולחן ערוך אורח חיים סימן רצז]. על שמן אפרסמון שהוא נקרא בשם זה, על שם שמפרסם עצמו בריחו הטוב, והוא מובחר מכל השמנים, הוא נמצא בארץ ישראל, וגדל גם בחוץ לארץ, משום חשיבותו רבותינו קבעו לו ברכה בפני עצמו, "בורא שמן ערב". **בזמן שיש היסח הדעת "בברכת הריח"**, לדוגמא אם אדם יוצא מהמקום בו בירך כבר על הבשמים, אם זה מהגינה ששם נטועים עצי בשמים שריחם נודף, או חנות שמוכרים בה צמחים שריחם נודף, ומאותו מקום שממנו יוצא, כבר לא ניתן להריח את הבשמים שבירך עליהם, וגם לא היה בדעתו לחזור למקום שממנו יצא, פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ז סעיף א], הנכנס לחנותו של בושם וכולי, שאם לא היה בדעתו לחזור יברך, ואם היה דעתו לחזור לא יברך. ואפילו שלמדנו בדברים שאין טעונים ברכה אחרונה, אם שינה את מקומו צריך לברך אפילו אם היה דעתו לחזור, מכל מקום כאן בנידון שלנו זה שונה, היות והוא מריח ממילא את אותם בשמים שהריח כבר לפני כן, שזה דומה לאדם שיצא מסוכתו על דעת לחזור [שולחן ערוך אורח חיים סימן תרלט]. ולכן בבוקר של יום כיפור, לא צריך לחזור ולברך שוב על הבשמים, אם הוא נשאר בבית הכנסת במשך כל היום. מכל מקום הדין הוא שבכל ספק של היסח הדעת, נכון וראוי לצאת ידי חובה בברכה של אדם אחר. **ואם נמצא במקום אחד זמן ארוך** ויודע שהוא יצטרך לאכול ולשתות כמה פעמים, יכול להתכוין לפטור בברכה ראשונה שבירך בתחילה, את כל מה שעתיד לאכול ולשתות במשך אותו זמן. הוא הדין בזמן שיש הסחת דעת בשתייה, כמו מי שנוהג לשתות קפה בהמון לגימות, מספיק לברך פעם אחת קודם תחילת השתייה, והברכה הזאת פוטרת את כל הלגימות לאחר מכן, אפילו לאחר חצי שעה שזה זמן שיעור עיכול בשתייה. בתנאי שלא יצא מהחדר שלא על דעת לחזור, שזה נחשב להסחת דעת, שאז צריך לברך שוב ברכה ראשונה. כמו שלמדנו בשולחן ערוך לגבי "ברכת הריח". **ואפילו באופן ששכח לרסק עוד חלק מהאגס**, כדי לשתות את המיץ, אם עדיין לא בירך "בורא נפשות", יכול לרסק ולשתות, [ואין לחוש שהיו שני מינים], היות שזה נחשב שהיה בדעתו לשתות לולי שהיה יודע, ולכן אינו צריך לברך שוב "שהכל". כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק ד הלכה ז], [שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ו סעיף ה]. **וגם אם בירך על הדגים והביאו לו שכר** שהוא מין אחר לגמרי, הדין הוא, שהוא כבר נפטר בברכה

שבירך "שהכל נהיה בדברו" על הדגים, היות שהוא התכוון לפטור בברכתו, את כל מה שאולי ירצה לאכול ולשתות שברכתו "שהכל נהיה בדברו". למדנו על "ברכת הריח", צריך לזכור שהנשמות בעולמות עליונים נהנות ומתענגות מהריח. שבעזר ה" נוכל לתקן בברכות את הנשמות שהם משורש נשמתינו. "וצור ישראל יצילנו משגיאיות", אמן.

בעניין ברכה על עישון של טבק, או סיגריה אלקטרונית.

ראשית עלינו לדעת כדי לקיים את המצווה הגדולה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", שזה שמירת הגוף, צריך לדעת שכל סוגי סיגריות למיניהם לא בריאים לגוף. ואפילו שלמדנו שאסור יהיה לאדם להנות מהעולם הזה בלי ברכה, זה רק בזמן שמכוון לאכול ולשתות, אבל כאן גם אם נהנה מעישון אין לברך, משום שאין לו כאן כוונת אכילה והנאת מעיים, שהרי הוא רק פולט אדים מפיו, כך פסק מרן שאפילו אם טעם ואפילו בלע את התבשיל, אינו צריך לברך עד רביעית [שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"י סעיף ב]. מכל מקום אדם שמרגיש הנאה מהעישון יכוון בזמן מברך "שעשה לי כל צרכי". מכל מקום בצום יעשן לא באותה תדירות כשמעשן ביום רגיל, ואין גם לחשוש משום כשרות בזה.

בעניין ברכת "הנותן ריח טוב בפירות", על פירות ערלה וטבל, ועל לימון.

אחד ממצוות "לא תעשה" שלפיה אסור לאכול ואף ליהנות מפירות ערלה בשלוש השנים הראשונות לנטיעתם, כמו שכתוב [ויקרא פרק יט פסוק כג], "וכי תבואו אל הארץ, ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרי" וכולי. וכך נפסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן רצד]. ואסור גם להנות מריח של פירות ערלה, אם ריחם טוב, כמו אתרוג, או תפוזים או אננס וכדומה, כי הנאה שלו אסורה גם שאין בה כילוי, על כן אין לברך עליהם "הנותן ריח טוב בפירות". אתרוג של ערלה אסור להריח בו הואיל והוא אסור בהנאה, [הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יב עמוד ב], וכך פסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן קח סעיף ז], אבל פרי שעיקרו למאכל ואינו נועד להריח מותר להריח ממנו [הש"ך יורה דעה סימן ק"ח ס"ק כ"ז]. **העולה מן המאמר להלכה**, שפשוט הדבר שעל פרי שעומד להרחה, מכיוון שאסור להריח אותו, אין מברכים עליו הנותן ריח טוב בפירות. והראיה בגמרא סוכה [דף לז עמוד ב], שהדס של מצוה אסור להריח בו, היות והוא עומד לריח, אז הוקצה לריח. ואילו אתרוג של מצוה היות והוא עומד לאכילה, אז הוא הוקצה לאכילה. אבל על פירות טבל, מותר לברך "הנותן ריח טוב בפירות" הואיל ונאסרו רק באכילה. מסכת שבת [דף כ"ו עמוד א]. למדה את זה הגמרא מהפסוק שכתוב בתורה [במדבר פרק יח פסוק ח], "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" וכולי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת

תרומה טהורה, ואחת תרומה טמאה, מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, אף תרומה טמאה אין לך בה משעת הרמה ואילך. כמו שלמדנו אסור מן התורה גם על הנאת כילוי [תוספות]. ולגבי הלימון שרוצים להריח ממנו צריך לברך "הנותן ריח טוב בפירות", וטעות בידי מי שמברך להריח מן הלימון,

"בורא מיני בשמים", בטענה שעיקר הריח של הלימון בא מן הקליפה שלו וכולי, שהרי הקליפה של הלימון דבוקה לו ביחד, וזה פרי אחד. לכן הראוי והנכון שמי שרוצה להריח מן הלימון, ורוצה להשלים מאה ברכות בשבת, צריך לברך עליו "הנותן ריח טוב בפירות".

בענין הסוד להשלים מאה ברכות בכל יום.

למדנו במסכת מנחות [דף מג עמוד ב], מביאה שם הגמרא ברייתא בשם רבי מאיר, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר [דברים פרק י' פסוק יב], ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך, אל תקרי "מה" אלא מאה שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, וסוד הדברים של מאה הברכות ומאה אדנים, התבאר על פי רבנו האר"י, על מאה ברכות שהם כנגד נפש, רוח, ונשמה, שאותם קיבלנו ירושה מאבותינו הקדושים, אברהם, יצחק, יעקב, שכל אחד מאבותינו הקדושים יש סוד של המילה "מאה", אברהם, זה אותיות "בר מאה", ובן מאה שנים שנולד יצחק, ובשביל שבא לתקן את חטא אדם הראשון היה קומתו "מאה". ביצחק כתוב, [בראשית פרק כו פסוק יב], "ויזרע יצחק", וימצא מאה שערים". על יעקב שתקן תהילים בביתו של לבן, ונזכר בתהילים מאה פעמים המילה "שמים". ברוך ה' זכינו בשעה שאנו מכוונים בברכות, ומגבירים את השפע העליון, כמה שמחה וחדוה יש בכל העולמות העליונים.

בענין ברכה של גוי, ועל מאכל לא כשר, או לברך בלי כיסוי ראש, סינון לאינטרנט. למדנו את שורש החיוב בברכת הנהנין מהגמרא ברכות [דף לה עמוד א], שיש סברה לאסור על אדם להנות מהעולם הזה בלא ברכה וכולי. והחיוב הוא יותר על עם ישראל, שהם יועדו לעבוד את הקדוש ברוך הוא בכל לבבם ונפשם. אבל כמובן שלא באותה דרגה, גם בני נח צריכים להודות לה', כמו שלמדנו בבראשית רבה [פרק מ"ט אות ד], שאברהם אבינו הרגיל את שמו יתברך בפי הבריות, והיה בזה קידוש ה' גדול. אבל על אכילה של דבר אסור, הרמב"ם פסק [הלכות ברכות פרק א הלכה יט], שכל האוכל דבר אסור בין בזדון ובין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף, וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קצו סעיף א]. חשוב להזכיר, בתורה כתוב [ויקרא פרק יא פסוק מג], "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם", ולמדנו בגמרא מסכת יומא [דף לט עמוד א], מאכלות אסורות מטמטמות, ויוצרות אוטם רוחני, המשפיעות על לב האדם. **העולה מן המאמר להלכה,** יהודי שנמצא במסלול של התחזקות, ולא יכול להתגבר על תאוותו ואוכל דברים אסורים, יהיה צריך לברך עליהם. על כל פנים הוא צריך לדעת שהוא לא מכשיר את

האוכל על ידי הברכה, ולכן הוא צריך להתאמץ להקפיד על אוכל כשר, ובזכות זה הוא ירגיש סיפוק ושפע רוחני. לגבי חולה שצריך לאכול דבר אסור בשביל להינצל ולהתרפות, מכיוון שבפועל הוא אוכל בהיתר, יהיה מותר לו לברך על זה גם לדעת הרמב"ם, [הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ד]. וגם באופן שהוא אוכל כשר, והאיסור הוא רק בזמן או במקום, צריך לברך על ההנאה שלו מהמאכל. הרחבנו על זה בספר גיבור כאריאב [הלכות איסור והיתר מאמר והלכה כב]. מכל מקום למדנו בגמרא בבא קמא [דף צד עמוד א], וגם בגמרא סנהדרין [דף ו עמוד ב] שאם אדם גנב מאכל של חברו וכדומה, אסור לו לברך, משום שכתוב "ובצע ברך נאץ ה" [תהילים פרק י פסוק ג]. אבל עלינו לזכור שזה נאמר לגבי ישראל, אבל מכל מקום נראה שעל אותו רעיון אפשר לומר גם לגבי גוי. וכמובן שכן נח שמתחייב מיתה, אין לו לברך על דברים אסורים לו כמו איבר מן החי, וכדומה. ועונים אמן על ברכה ששמע מגוי, כל שידוע שכונתו היא לשם שמים, [הרמ"א אורח חיים סימן רט"ו סעיף ב]. כמו שלמדנו על אכילת מאכלות אסורות שהיא מביאה טומאה על הנפש של היהודי, וגורמת לו להתרחק עוד יותר מהבורא יתברך. **צריך לדעת שמותר לאדם לברך**, אפילו שעל ידי זה הוא גורם לאחרים לענות "אמן" בגילוי ראש, כי צריך לזכור, שיש להחמיר במקום שיש אזכרת ה". ומה שלמדנו שלעניין נדרים, העונה "אמן" כאילו הוציא שבועה מפיו, היות שלעניין שבועה אין צורך שיהיה "דיבור" גמור, ואין גם לחוש לאיסור של "לפני עיוור", שזה לא דומה לאדם שהוא מושיט כוס של יין לנזיר, שהרי כאן בנידון שלנו, עצם הברכה אינה מכשול, ואדרבה מצווה לברך בקול רם לעורר הכוונה. ומה גם שאותו אדם חופשי יכול לכסות את ראשו בשרוולו וכולי. לכן מעיקר הדין יהיה מותר לשומע לענות אמן בגילוי ראש. **כמו שהזכרנו לגבי יהודים** שנמצאים במסלול של התחזקות, שהם יכולים לברך בגילוי ראש, ומכל מקום ישתדלו לברך במקום מקורה. **עלינו לדעת שכיום יש חובה לגברים וגם לנשים, לעשות סינון לאינטרנט ולסמארטפון**, שהוא ידוע כמכשיר, [מכשיל], כמו שכתוב "ולא תתורו", שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים, שגורם לתאווה אסורה ולפריצות. ואני תפילה שבזכות שתהיו "ערבים" זה לזה, הקדוש ברוך הוא ישפיע עליכם שפע עצום של רוחניות, ויתקבלו תפילותינו ברצון לפני בעל הרחמים. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", ונתבשר בביאת בן דוד ובבנין ירושלים.

בעניין ברכה על הרואה מלך או נשיא, או "חכם", ולברך בשביל להוציא את חברו. מסכת ברכות [דף נח עמוד א], הרואה מלכי ישראל אומר "ברוך שחלק מכבודו ליראיו", מלכי אומות העולם אומר "ברוך שנתן מכבודו לבריותיו". רבותינו תיקנו ברכה בזמן שאדם רואה מלך או נשיא, שיש בידו את הסמכות לשפוט דיני מוות, ולהעניק חנינה, שגם ניכר לעין כל כבודו וגיוני נשיאותו, רק אז צריך לברך בשם ומלכות בנוסח הזה, "ברוך אתה ה" אלוקינו מלך העולם, שנתן מכבודו לבריותיו". הרואה

חכם מחכמי ישראל, שגם מתנהג בענווה ובחרדת קודש, "ויראת ה' היא אוצרו", מברך "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו". על חכם מאומות העולם מברך עליו "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן מחכמתו לבשר ודם". מכל מקום כמו שלמדנו, גם מי שראה ובירך כבר על חכם מסוים, או על הים, או על הברק והרעם, רשאי לברך שנית כדי להוציא את חבירו שלא יודע לברך, בתנאי שישמע את כל הברכה, וגם שהתכוון לצאת בשמיעתו. **העולה מן המאמר להלכה**, שכיום שאין כח בידי נשיא או מלך, לתת פקודה בלי הסכמת שרי המדינה והפרלמנט, וגם הוא נבחר רק לתקופה מסוימת, ואין הוא לבוש בבגדי מלכות, והוא גם חשוף לביקורת תמידית של הציבור עליו, ולכן אין זה נחשב מלך גוזר ומקיים, מכל מקום הואיל ויש בידו לקבל או לדחות המלצה של חנינה על מי שנידון למוות, אז דינו כמו מלך, ואפילו שהנשיא נבחר לתקופה מסוימת, על כל פנים יש בידו סמכות בזמן נשיאותו, לאשר חנינה וכדומה, שכמו שלמדנו בגמרא מסכת מגילה [דף טז עמוד ב], תעלא בעידינה סגיד ליה. על כן ראוי לברך בזמן כשרואים את נשיא ארצות הברית אבל בלי שם ומלכות, צריך להזכיר את מה שלמדנו בגמרא בברכות בשם רבי יוחנן, לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ואפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה יבחין בין מלכי אומות העולם, לבין כבודם של מלכי ישראל וכבודו של מלך המשיח, ואם בכבוד עסקינן, צריך באמת לדעת מה זה כבוד אמיתי, מכאן נלמד שהכל כאין וכאפס לעומת השכר של עושי רצונו בעולם הבא. זכינו ברוך ה', שנתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין תקנת הברכות בברכת המזון, מלכות בית דוד, טלית החתן, ושבע ברכות. למדנו בגמרא מסכת ברכות [דף מח עמוד ב], משה רבינו תיקן, את ברכת "הזן את הכל", שזה הודאה ושבח לקדוש ברוך הוא, "בטובו בחן בחסד וברחמים" הוריד לעם ישראל את המן מן השמים, שכך באמת היתה הברכה "המוציא לחם מן השמים". ברכה שניה תיקן יהושע, שנכנסו לארץ ישראל, "על הארץ ועל המזון". ברכה שלישית תיקן דוד המלך, שהיה לו כמיהה וגעגועים עזים לבניין בית המקדש, "רחם ה' אלוקינו עלינו ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך ועל הר ציון משכן כבודך". כשבנה שלמה המלך את בית המקדש תיקן "על הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו". ולאחר חורבן ירושלים ובית המקדש, שינו רבותינו את נוסח הברכה, "ותבנה ירושלים עירך במהרה בימינו". ואת הברכה הרביעית תקנו רבנן, שהיא כנגד הרוגי בית"ר, שנקראת "הטוב והמטיב". צריך לזכור שאחד הדברים שנבראו בין השמשות היה "המן", שזה היה לחם שמלאכי השרת היו אוכלים אותו. כתוב בתהילים [פרק עח פסוק כה], "לחם אבירים אכל איש צידה שלח להם לשובע". מתואר במדרש שהייתה יוצאת יד מן השמים ומגישה למלאכים קערה שהיו בתוכה "גרגירי בדולח" כמו שכתוב [במדבר פרק יא פסוק ז], "והמן כזרע גד הוא ועינו

כעין הבדולח". מברכת "המן" לומדים שמזונותיו של אדם יורדים לו לפי דרגת הביטחון שלו, כמו שכתוב "שטו העם ולקטו וטחנו בריחיים", אלו היו הרשעים שהיו טורחים בשביל להשיג את מזונם, כי המן לא היה יורד להם על פתח ביתם. והיתה גם גדולה הבושה שלהם שהיו מרעיבים את עצמם, כדי שלא יראו אותם שהם הולכים ומחפשים אחר מזונם, כמו שכתוב "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת", שזה למעשה היה כפרת עוונות בשבילים. אומרת הגמרא במסכת קידושין [דף פב עמוד ב], מימיי לא ראיתי ארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסין שלא בצער, וידוע שכולם נבראו כדי לשמש את האדם, אז על אחת כמה וכמה, שאנחנו צריכים להתפרנס בכבוד. ואת הסיבה שזה לא קורה, שואלת הגמרא במסכת ברכות [דף יז עמוד א], ועונה משום שאור שבעיסה [יצר הרע], ושעבוד מלכויות הוא המעכב. צריך להבין שהכל שייך לבורא יתברך, "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות", [חגי פרק ב פסוק ח], והוא יתברך נותן ישירות את המזונות לצדיקים, והכל מצוי להם על פתח ביתם, כמו שכתוב בתהילים [פרק לז פסוק כה], "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". צריך לזכור שיש כוונות עצומות בפסוק, "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", והסוד העיקרי כדי לקבל את השפע, הוא שתמיד עלינו לזכור "וזכרת את ה' אלוהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" [דברים פרק ח פסוק יח], ובזכות זה מתקיים עלינו הפסוק, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו" [תהילים פרק צב פסוק טו]. בביאת בן דוד ובבנין ירושלים אמר. **העולה מן המאמר להלכה**, שצריך דווקא להזכיר את מלכות בית דוד, "ומלכות בית דוד משיחך תחזירנה למקומה במהרה בימינו", כי עיקר הנחמה שתחזור מלכות בית דוד למלוך עלינו, כך פסק הרמב"ם, בהלכות ברכות [פרק ב הלכה ד]. **לגבי "חופה" שנעשתה לאחר השקיעה**, למדנו שהחתן מברך על הטלית רק ברכת "שהחיינו", ומכוין לפטור את אשתו החדשה, וגם את כל הדברים החדשים שקנה, ולובש את הטלית על הכתפיים, [שולחן ערוך אורח חיים סימן כב], ואם התגלה תחת החופה שהטלית אינה מצויצת, הוא לא יכול לברך עליה ברכת "שהחיינו", ולא יתעטף אפילו ראשו בלבד, כי את ברכת "שהחיינו", תקנו בשעה מיוחדת, או בשעת קנין, או בזמן לבישה שיש לו הנאה, ולעטוף את הראש מבלי לעטוף את הגוף, אין בזה הנאת לבישה, וזה גם לא טוב על פי הסוד. וגם צריך לזכור את דעת הרא"ש, בדין של כסות מיוחד ליום, אפילו אם לובשים בלילה, יהיה חייב, לכן אסור לו להתעטף עם אותה טלית בלי הציציות, משום שהוא מבטל מצוות עשה. ולברך "שהחיינו" על פריסת הטלית תחת החופה ללא לבישה, לא ראוי לעשות זאת, משום שזה לא ייעודה של הטלית. אבל כמובן שיכול לפרוס את הטלית כמות שהיא, אפילו שאין בה ציציות. צריך להזכיר, שאין חילוק בכל זה, בין אם החופה נערכת ביום, ובין נערכת בלילה. על כל פנים טוב שלחתן יהיה טלית משלו, כמו שכתוב בספר רות [פרק ג פסוק ט], "ופרשת כנפך על אמתך", שכך כותב הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת שופטים אות יב], שמביא את המנהג של אנשי ירושלים. מכל מקום אין הטלית מעכבת בחופה כלל, שאם עדיין לא בירך "שהחיינו" על בגדיו החדשים, יברך עתה ויכוין לפטור בזה את הקידושין. **הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ב הלכה ט], פסק,**

"בבית חתנים" מברכים ברכת חתנים לאחר ארבע ברכות אלו, בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם. מעניין שהרמב"ם כתב את זה בהלכות ברכת המזון, שם הוא מרחיב ומבאר גם את נוסח הסדר של הברכות, שבשבת מוסיפים "רצה והחליצנו", ובימים טובים מוסיפים "יעלה ויבוא". ובאמת למה הרמב"ם לא הזכיר את זה בהלכות חופה וקידושין? התשובה היא משום שהרמב"ם סובר, שכל הדין של "שבע ברכות", זה רק בסעודה שאוכלים שם פת, היות והברכות האלה הם קשורות לברכת המזון, חוץ מהחופה ששם מברכים בזמן החופה. מכל מקום רק אם אין עשרה אנשים, מברכים רק את הברכה האחרונה "אשר ברא", ושיש עשרה וגם שני פנים חדשות, ואוכלים עם החתן והכלה, אז מברכים את כל השבע ברכות בכל סעודה וסעודה שהם אוכלים שם, וזה לא משנה איזה סעודה עושים את שבע הברכות, זה יכול להיות סעודת בוקר, או צהרים, או ערב, העיקר הוא שצריך לעשות את שבע הברכות, כל זמן שמתקבצים שם בבית החתן והכלה לשמח אותם. **וגם מי שלא נטל ידיו ואכל לחם, יכול לברך "שבע ברכות"**, למדנו מסכת סופרים [פרק יט הלכה יא], שמברכים "ברכת חתנים" כל שבעה ובפנים חדשות. יוצא מכאן שהסעודה אינה מעכבת את הברכה. והרשב"א בחידושיו למסכת כתובות [דף ח עמוד א], לימד זכות על המנהג שהיו מברכים "שבע ברכות" בזמן שהחתן יוצא מבית הכנסת, אפילו שזה לא בשעת הסעודה, כי זה תלוי באסיפה של הקהל שהיא לשם שמחה. **העולה מן המאמר שהלכה**, כדעת הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ב הלכה י], שמברכים שבע ברכות אחר ברכת המזון, וכך נפסק בשולחן ערוך [אבן העזר סימן סב סעיף ד]. וצריך עוד להזכיר את מה שנפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רע"ג סעיף ד], שלגבי קידוש, יכול לברך לאחרים אף על פי שלא נהנה ואוכל עמהם, שאפילו שבשבילו זה לא נחשב למקום סעודה, מכל מקום לגביהם זה כן נחשב למקום סעודה, הוא הדין כאן שיכול לברך "שבע ברכות", היות שלגביהם זה נחשב למקום שמחה, לכן יכול לברך "שבע ברכות" גם מי שלא השתתף כלל בסעודה. בעזרת ה' בזכות מצות שבע הברכות, שהם ברכת השבח לחתן וכלה, יקויים עלינו הפסוק, "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", לבוא בברית נישואין עם הקב"ה, ונתבשר בביאת בן דוד, אמן.

בעניין ברכת חתנים בעשרה.

במסכת כתובות [דף ח עמוד ב], אומרת הגמרא "ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין, וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין". "כתוב חתנים" בלשון רבים, שמזה נלמד, שיכולים לברך "שבע ברכות" ביחד לשני חתנים ואפילו יותר, ואין כאן משום "אין עושין מצות חבילות חבילות". למדנו לדעת הרמב"ם בהלכות אישות, שהחתן מברך כדרך שמברכים על כל המצות, אדם שנושא נשים רבות מברך ברכת חתנים לכולם כאחד. אבל לשמוח צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה, לומדים מדברי הרמב"ם שהשמחה

היא לא בשעת הברכה, אלא בשעת האכילה ושתייה, ממילא אין לחשוש של עירוב שמחה בשמחה. מסופר על רבינו הרא"ש שהיה נהוג אצלו לעשות חופה של יתום ויתומה, עם אחד מבניו, ואפילו שהיו שני חתנים בבית אחד, היות שכל אחד שמח לעצמו לא שייך עירוב של שמחה בשמחה. מכל מקום לגבי הברכות שהם תחת החופה, יש מקום להחמיר לברך לכל אחד בנפרד, אבל בסעודה, פשוט שיכולים לברך ברכה אחת לכל החתנים והכלות שנמצאים שם. עלינו לדעת הכלל "שאין עושין מצות חבילות חבילות", הוא רק במצות חלוקות כמו ברכת המזון, וקידוש היום. למדנו במסכת סוטה [דף ח עמוד א], אין משקין שתי סוטות כאחד, אין מטהרים שני מצורעים כאחד, ואין רוצעים שני עבדים כאחד, ואין עורפין שני עגלות כאחד, לפי "שאין עושין מצות חבילות חבילות". שלכל אחד מהדברים האלה זו מצוה בפני עצמה. אבל במצוה אחת כמו קידוש והבדלה, זה לא נחשב מצות חבילות חבילות, לכן מברכים על כוס אחד. אבל בברית מילה שהחיוב למעשה מוטל על האב, וכל אחד ואחד חייב למול את בנו, אז יכולים לצאת בברכה אחת של המוהל, ולפטור את כל התינוקות שנמצאים שם, ואין בזה משום "אין עושין מצות חבילות חבילות".

בעניין אכילה של דבר משביע, "לכל חי רצון", והראיה "מהמן".

אנחנו אומרים במזמור תהילים [פרק קמ"ה], של "אשרי יושבי ביתך" וכולי, "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", לא נאמר "לכל חי מזון", שהפירוש הוא, ישתבח שמו לעד בורא עולם הנותן לכל אחד ואחד כל מה שהוא צריך ומבקש. שהרי הקדוש ברוך הוא הוריד את המן לעם ישראל. במן היו כל מיני מטעמים, וכל אחד מישראל שהיה אוכל את המן, היה טועם את הטעם שהיה רוצה, שאם היה רוצה לאכול סטייק, היה טועם טעם של סטייק, בחורים היו טועמים טעם של לחם, זקנים היו טועמים טעם של דבש, ותינוקות היו טועמים טעם של שמן. מכאן רואים שכולם טעמו טעם של לחם, כי צריך לזכור שעם ישראל אכלו את המן במשך ארבעים שנה, המן לא היה בכלל מעיסה של חיטה טחונה, ולא נילוש במים ושמרים, ולא עבר תפיחה, ולא נאפה בתנור, היה כולו אוכל של נס שהיו מברכים עליו "המוציא לחם מן השמים". למדנו בגמרא מסכת חגיגה [דף יב עמוד ב], על הפסוק בתהילים [פרק ע"ח פסוק כג], "ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח" וכולי. שברקיע שמכונה "שחקים", טוחנים המלאכים מן לצדיקים. מכל מקום נלמד מכאן שהדבר הקובע שהוא עיקרי, זה לא רק הטעם בעיסה, כי לא היה שם באמת עיסה, החשיבות של המן נקבע בעיני הבריות, משום שזה היה דבר משביע כמו לחם, כמו שכתוב בתורה [שמות פרק טז פסוק ד], "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", ובפסוק [ט"ו] כתוב, "הוא הלחם שנתן ה' לכם לאכלה".

בעניין זימון של שני גדולים עם קטן, בעשרה, וגם בבית האבל.

בגמרא ברכות [דף מח עמוד א], קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. וכך פסק השולחן ערוך, כמו דעת הריף והרמב"ם [הלכות ברכות פרק ה הלכה ז], שקטן מצטרף בין לשלושה ובין לעשרה, [אורח חיים סימן קצ"ט סעיף י]. על כן קטן מגיל תשע, היודע למי מברכין מצטרף לזימון אתו, ומסתבר שהזימון הוא רשות ולא חובה, כדין נשים שהם מזמנות לעצמן. שלושה בני אדם או יותר שאכלו יחד לחם חייבים לזמן, אם התחילו לאכול ביחד, ואפילו שלא סיימו לאכול יחד, אבל המתינו אחד לשני עד שסיימו כולם לאכול. הוא הדין בחבורות שאוכלים על חשבון של אדם, או מטעם איזה ארגון כלשהוא שהזמין אותם לסעודה הזאת, אז אפילו שלא סיכמו ביניהם בתחילת האכילה לאכול יחד, מן הסתם דעתם להמתין אחד לשני עד גמר הסעודה, לכן הם מצטרפים לזימון אחד. מכל מקום עשרה בני אדם שהתחייבו בזימון בהזכרת שם ה', ושכחו וזימנו בלי הזכרת שם ה', אינם יכולים לחזור ולזמן בשם ה', אפילו אם נזכרו קודם שהתחילו ברכת המזון. שלושה בני אדם שאכלו ביחד והתחייבו בזימון, צריך לכבד בזימון את הגדול בתורה שביניהם, ואם הוא רוצה לכבד דווקא את הכהן, רשאי לכבדו. בבית האבל המזמן אומר, "נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו". והם עונים, "ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו". ואם הם עשרה או יותר, אומר המזמן נברך "אלוקינו" מנחם אבלים וכולי, והם עונים "ברוך אלוקינו מנחם אבלים" וכולי.

בעניין "ברית ותורה" שאנחנו מזכירים "בברכת הארץ" בברכת המזון.

מסכת נדרים [דף לא עמוד ב], רבי אלעזר בן עזריה אומר מאוסה ערלה שהרשעים נתגנו בה, שנאמר "כי כל הגויים ערלים", רבי ישמעאל אומר "גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות", רבי יוסי אומר "גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה", ועוד "גדולה מילה שדוחה את הנגעים", וגדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק, משה רבנו ענק שבענקים שאין לנו תפיסה בגדולה שלו, אף על פי כן הייתה עליו הקפדה משמים, איך זה שהוא הולך לגאול את עם ישראל ובנו עדיין לא מהול, רבי אומר גדולה מילה שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל, שנאמר "התהלך לפני והיה תמים", ואילמלי המילה לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו שנאמר [ירמיהו פרק לג פסוק כה], "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת". צריך לזכור את "הברית" הזו שהיא היסוד, שהיא הזכות לקיום שלנו בארץ ישראל, לכן רבותינו תיקנו לנו לומר בברכת המזון, "בברכת הארץ", ועל בריתך שחתמת בבשרנו", ורק לאחר מכן "ועל תורתך שלימדתנו". אומרת הגמרא במסכת קידושין [דף כט עמוד א], מנלן שמצווה על האב למול את בנו, שנאמר "וימל אברהם את יצחק בנו". חס וחלילה להשאיר ערלים בעם ישראל, ואם אבי הבן לא יכול או לא רוצה מאיזה סיבה אחרת, המצווה הזאת עוברת לבית

דין, כמו שכתוב "ימול לכם כל בשר", ואם גם בית דין לא מלו אותו, אז רק כשיגדל ויהיה בן שלוש עשרה יהיה חייב למול את עצמו. צריך להזכיר שעל שני מצוות יש חיוב כרת, אדם שנשאר ערל, לדעת הראב"ד מתחייב כרת על כל יום ויום שלא מל את עצמו. וגם חיוב כרת למי שלא הקריב את קרבן פסח. אמרנו שצריך לכוון בזמן שנשארים ערים כל הלילה בשביעי של פסח, וגם בליל הושענא רבה, שזה מסוגל מאוד לבטל את עונש הכרת מעל האדם. שנזכה השנה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין מי ששכח ביום טוב לומר "יעלה ויבוא" בברכת המזון.

בגמרא מסכת ברכות [דף מט עמוד ב], למדנו על חיוב לאכול פת ביום טוב, מזה שאם טעה ולא אמר "רצה" בשבת, או "יעלה ויבוא" ביום טוב, הדין הוא שחוזר לראש, ומוכח שיש חיוב פת ביום טוב בכל הסעודות, וכך פסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק ב הלכה יב], וכן פסק השולחן ערוך אורח חיים [סימן קפ"ח סעיף ו]. צריך להזכיר את פסק הרמב"ם בהלכות שבת [פרק ל הלכה ט], חייב אדם לאכול שלוש סעודות בשבת וכולי, ומסיים "וכן בימים טובים", ומבאר מדבריו שהוא משווה את הדין גם ליום טוב, על כן שבת ויום טוב שווים, שבשניהם אם שכח להזכיר "רצה והחליצנו" ויעלה ויבא", הדין הוא שצריך לחזור. מה נגיד למה באמת אם שכח להזכיר "רצה והחליצנו" בסעודה שלישית, לא צריך לחזור, ואילו ביום טוב אם שכח לומר "יעלה ויבוא" כן צריך לחזור, ובכן התשובה היא פשוטה, בסעודה שלישית אין חיוב של אכילה ממש, וזה דומה לדרגה של ראש חודש שלא צריך לחזור, מה שאין כן ביום טוב שיש חיוב לאכול פת, מימלא אם שכח לומר "יעלה ויבוא" חייב לחזור, ואין לחוש לדעת החולקים שהם דעת המיעוט בזה. **העולה מן המאמר להלכה**, שהיות והמחלוקת היא במצוה, והכרעת רוב הפוסקים שביניהם הרי"ף הרא"ש והרמב"ם, שמרן פסק כמותם שכן מקיים את המצווה, ויש חיוב לאכול פת ביום טוב, לכן אדם ששכח להזכיר "יעלה ויבוא" בברכת המזון ביום טוב, ונזכר לאחר שהתחיל כבר ברכה רביעית, הדין הוא שהוא צריך לחזור, כמו בליל הראשון של פסח, או בליל הראשון של סוכות שיש חיוב גמור לאכול פת.

בעניין להזכיר "יעלה ויבוא", או "על הניסים", אם התחיל את הסעודה מבעוד יום.

בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קפח סעיף י], היה אוכל ויצא שבת, מזכיר של שבת בברכת המזון, והוא הדין לראש חודש, או חנוכה, ופורים, היות ואזלינן בתר תחילת הסעודה. ככה הסכימו כל האחרונים. **העולה מן המאמר להלכה**, שאם אדם התחיל את הסעודה וגם אכל כבר כזית לחם מבעוד יום, ובזמן שהתחיל את הסעודה היה עדיין יום טוב, או ראש חודש, חנוכה, או פורים. יכול לומר "יעלה ויבא", אפילו שכבר הסתיים כבר ראש חודש. ואם היה חנוכה או פורים, יכול לומר גם "על הניסים", אפילו שעכשיו זה כבר

לא חנוכה או פורים. הוא הדין הפוך, שאם התחיל את הסעודה, וזה לא היה ראש חודש, חנוכה או פורים, והסעודה נמשכה עד החושך שזה מוצאי שבת, ובמציאות עכשיו זה כבר ראש חודש, או חנוכה או פורים, אז היות שהתחיל את הסעודה מבעוד יום, וכמו שלמדנו הולכים אחרי תחילת הסעודה, אז גם לא מזכירים "יעלה ויבוא" וכולי.

בעניין ברכה על "עשיית מעקה" למרפסת גג.

בתורה כתוב [דברים פרק כב פסוק ח], "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" וכולי. לכן שאדם נכנס לבית עליו לבנות מעקה, ואם התרשל בכך ביטל "מצוות עשה" העובר על לאו. מסכת קידושין [דף לד עמוד א], אומרת הגמרא שנשים חייבות במעקה, שהחויב הוא לא רק בגלל שזה "מצוות עשה שאין הזמן גרמא", יש כאן גם איסור של לאו, "ולא תשים דמים בביתך", והתורה השוותה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

ישנה דעה מבוססת על הנחה שלא לברך על עשיית מעקה, משום שזה מצווה מושכלת ושכלית, שגם הגויים מצווים להישמר מסכנת נפשות, ואין אנחנו מקודשים ומובדלים בזה מן הגויים, שהרי גם בני נח הוזהרו על דינים, גזל, וגניבה, וחמס, ומצוות כיבוד הורים, וכולי. אבל חשוב לדעת, אפילו שבזמן שהם נותנים צדקה וגמ"ח הם משתווים לנו רק בעשייה בלבד, שהרי הם לא עושים זאת משום מצווה שציווה הקב"ה, אלא מחמת הבנת השכל בלבד, כי ההבדל ביננו לבינם שזה הכי חשוב, הוא המחשבה והלב. שזה בחינת "רחמנא ליבא בעי", כמו שלמדנו בגמרא סנהדרין [דף קו עמוד ב], על הפסוק בשמואל א [פרק טז פסוק ז], "וה' יראה ללבב". ועוד שאינו דומה הציווי שיש לאומות העולם, לציווי

המפורש שיש לישראל. וגם צריך לדעת, שאינו דומה לדין הזה שאין אנו מברכים על נטילת "מים אחרונים", שהותקנו מפני חשש מלח סדומית שמסמא את העינים, היות שזה מדרבנן, ואילו הציווי המפורש של עשיית מעקה, החיוב הוא מן התורה, כדי לדאוג שהגג יהיה מוגן מפילה, כי הרעיון של המצווה, היות ויש הרבה אנשים שחייבים בסקילה בדיני שמים, והשטן מקטרג בשעת סכנה, ולכן זכות המצווה של הברכה מגינה ומצילה, על כן צריך לברך על זה כמו על כל מצווה. חשוב לדעת, שכל החיוב בברכה זה כאשר אתה בעצמך עושה את המעקה, או עושה על ידי שליח יהודי, אבל אם אתה עושה את המעקה על ידי פועל גוי, בוודאי שגוי לא יכול לברך בשבילך, וגם אתה לא יכול לברך על פעולת הגוי. עלינו עוד לדעת, לגבי מצוות מעקה ומזוזה, שאין אדם חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, או כדי לקבוע מזוזה, שאם רצה לשכון כל ימיו באוהל הוא רשאי. אלא החיוב הוא שאם כבר בנה בית, חייב לעשות מעקה, ולקבוע מזוזה, וכל מצוות עשה וכולי, מברך עליה קודם לעשייתה, כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק יא הלכה ב]. **העולה מן**

המאמר להלכה, שאפילו שלא מצאנו בתלמוד ברכה מפורשת על עשיית מעקה, המנהג הנכון, הוא כמו בהרבה מקומות בתפוצות ישראל, שצריך לברך על "עשיית מעקה", שהיא

מברכת המצוות, ועל כן במקום של מנהג לא אומרים ספק ברכות להקל, כי אין באמת כאן שום ספק, וכך פסק הרמב"ם, [הלכות ברכות פרק יא הלכות ח, יב, יג], שמברכים בעת עשיית מעקה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעשות מעקה". ואם פועל יהודי בונה לו את המעקה צריך לברך "על עשיית מעקה", וכן פסק מרן בשולחן ערוך [חושן משפט סימן תכ"ז]. צריך לזכור התנאי של חיוב מעקה הוא בגג שיש בו שימושי אדם, ואם אותו גג צורתו לא נוחה לשימוש אדם, או שיש כבר חומת אבן של עשרה טפחים, שזה השיעור של מעקה הנצרך, אז ממילא אין צריך לעשות לגג כזה מעקה, ורק אם בכל זאת ישנו גישה לגג באיזה דרך כלשהי, אז מספיק לעשות מעקה משלושה טפחים. כמובן שעל תוספת שעושים ליתר ביטחון, אם זה מסורגי ברזל וכדומה, אין מברכים על זה. **הזכרנו את הפסוק על הציווי של "ועשית מעקה"**, כתוב בהמשך הפסוק כפילות "כי יפול הנופל ממנו", מכאן נלמד שעל הנופל שמחויב בסקילה, כבר נגזרה הגזירה מראש ליפול, וגם שהרבה אנשים נכשלים ומתחייבים סקילה, והשטן מקטרג בשעת סכנה, לכן שמברכים בעשיית "מעקה", שזה גימטריה של "יראה" עם הכולל, גורמת לטהר את הנשמה של אותו אדם, או אנשים אחרים שהם משורש נשמתו, שידוע שהמשכן של הנשמה הוא בראש, שזה בחינת "לגג", ואז מתמתקים הדינים מעל מי שהתחייב בסקילה, ופודים את נפשו לחיים טובים ולשלום. רבותינו מבארים על דרך המוסר [ויקרא רבה פרק כז פסוק ב], את הפסוק באיוב [פרק מא פסוק ג], "מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא", שאי אפשר להיות "לקח", אם לא היה מקודם "נתן", שהרי מעולם לא אמרתי לעשות לו "מעקה" אם לא נתתי לו בית, לא אמרתי לעשות "ציצית" אם לא נתתי לו בגד, וכולי. שהקדוש ברוך הוא מקדים ונותן לאדם את הדבר, שאחר כך הוא יוכל לדרוש ממנו. זכינו ברוך ה'." "יוצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתו נראה נפלאות".

בעניין, האם הברכה על טבילה לגיור, מועילה גם בשביל טהרה מטומאת נידה? ראשית חשוב לדעת שאסור לקיים יחסי אישות ללא חופה וקידושין. אם אדם רוצה לשאת גיורת, צריך לוודאת שאותה אישה גיורת באמת מתכוונת לקבל עליה בשמחה את כל עול המצוות, בבית דין שהוא מוסמך כדת וכדין. ולדין שלנו נקדים את הגמרא במסכת יבמות [דף מה עמוד ב], מסופר שעבדו של רבי חייא בר אמי הטביל לה היא עובדת כוכבים לשם אנתתא, שיוצא מדברי הגמרא שטבילה לשם נידה מועיל גם לטבילת גרות, וגם למדנו במשנה מסכת נידה [דף לא עמוד ב], בנות כותים נדות מעריסותן וכולי. וגזרו על בנותיהן נדות מעריסותם, [מסכת עבודה זרה דף לו עמוד ב]. ולמדנו על נידה שנאנסה וטבלה, טהרה גם לביתה אפילו אם לא התכוונה לטבול כלל. על כן אין צריך טבילה מיוחדת לשם גירות, וטבילה מיוחדת לשם טהרה, ואפילו שטבילת נידה זה בלילה, וגר צריך לטבול ביום "דמשפט" כתיב ביה, מכל מקום חשוב לזכור שצריך שלושה, דווקא לקבלת מצוות אבל בשעת הטבילה עצמה לא צריך. **העולה מן המאמר להלכה**, בזמן שגיורת טובלת לשם גירות, מועילה לה הטבילה גם בשביל טהרה מטומאת נידה. וכמו שלמדנו שאין צורך בספירה של שבעה נקיים, הואיל שגויה שראתה דם איננה נטמאת

בטומאת נידה או זבה מהתורה, אלא היא טמאה מדרבנן, וגם אם תבעו להינשא אין לחשוש לדם חימוד כיוון שאינו מטמא, שהרי כך גזרו על כל הנשים הגויות טומאת נידה מדרבנן, היות והדם הזה אינו מטמא בטומאת נידה, ולכן אין צורך כלל להחמיר בזה, כי בשביל להיטהר מטומאתה, מספיק שתטבול במקווה בלי לספור שבעה נקיים, ותוכל להיכנס מיד תחת כנפי השכינה. וכך פסק הרמב"ם [הלכות ביאה פרק ד הלכה ד], ונפסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן רס"ח סעיף ב]. חשוב לדעת שהרעיון של המים של המקווה רומזים לחד העליון, שעל ידם משפיע הקדוש ברוך הוא שפע של אחדות לכל עם ישראל שזה כולל גם את הגרים. בעזרת ה' שיכלו הנשמות מהגוף ונתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים אמן.

בעניין ברכה על גלידה, או קרמבו, ועל גומי לעיסה.

כתב הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת מסעי אות ח], המוצץ פירות נחשב כאכילה והשיעור שלו בכזית, והיינו מוצץ על ידי לעיסה, שנותנים בפיו ולועס בשיניו, שאז נידון כאוכל, אבל מציצה שאין בה לעיסה דינה כשתיה, ומברך רק ברכה ראשונה "שהכל נהיה בדברו", ואפילו אם מצץ שיעור רביעית לא יברך ברכה אחרונה. **העולה מן המאמר להלכה**, שעל אכילת גלידה שהיא נעשית מחומרי גלם, שהם ביצים, סוכר, מים, חלב, ושוקולד ריץ, ופעמים שמוסיפים פיסטוק או פקאנים וכדומה, אבל הרוב העיקרי הוא ברכת שהכל, על כן על גלידה צריך לברך גם אם אכל כלשהו, ברכה ראשונה "שהכל נהיה בדברו", ואילו ברכה אחרונה לא מברכים, משום שהגלידה לא מוגדרת כאכילה, כי לא אוכלים אותה אלא מלקקים, ולא לועסים את הגלידה, כמו שלועסים אוכל בשיעור כזית של זמן של כדי אכילת פרס, ולכן לא מברכים על גלידה "בורא נפשות רבות". ואם בגלידה מעורבים למטה חתיכות של עוגיות, אפילו שהם לא באו רק להעמיד את הגלידה, הנכון הוא לברך על הגלידה אפילו שמעורב בה אותם חתיכות של עוגיות "ברכת שהכל", היות שהגלידה, היא כאן העיקר. **כמו כן גם הקרמבו**, שהוא עשוי מקרם של קצפת, שמונח על חתיכת ביסקוויט שנמצאת בתחתית, שהקרם הוא כאן העיקר, לכן צריך לברך "שהכל נהיה בדברו", אפילו אם נגס קודם בכוונה תחילה על הביסקוויט, או שאכל את הביסקוויט בנפרד לאחר שאכל את הקרם, הדין שהוא נפטר כבר בברכת "שהכל נהיה בדברו", שברך על הקצפת שהיא העיקר. על כן בשביל להתחייב בברכה אחרונה "על המחיה", צריך לאכול שיעור של עשרים ושבע גרם, שזה בערך שני קרמבו ויותר, [שולחן ערוך אורח חיים סימן ריב]. **על גומי לעיסה**, נרחיב על זה יותר בשיעורים הבאים, על כל פנים טוב לשתות מים, ולכוון גם לפטור את הגומי לעיסה בברכת "שהכל נהיה בדברו". ויצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

בעניין ברכה על שוקולד, או וופל מצופה, ושקדי מרק, וקרוטונים, ועוגיות.

השוקולד נעשה מגרעינים של פולי קקאו הגדלים בעץ, לאחר שעברו תסיסה ייבוש וקליה וכולי, ומייצרים מהם אבקת קקאו וחמאת קקאו, עם תערובת של סוכר וחלב. ולכן היות והקקאו לבדו הוא מר ולא ראוי לאכילה לכשעצמו, וצריך תיקון גדול, וגם השתנה טעמו על ידי הבישול, על כן צריך לברך עליו "שהכל נהיה בדברו", אפילו אם אכל כלשהיא. על לחם שאופים בבית, וחותרים אותו לקוביות [קרוטונים], ומשקע אותו במרק, ואין שיעור כזית בכל חתיכה, צריך לברך "מזונות" גם אם אוכל כזית.

העולה מן המאמר להלכה, מרן בשולחן ערוך פסק [אורח חיים סימן ר"ג סעיף ד], שעל פירות שמוציאים אילני סרק כמו עץ הקקאו, שצריך לתקנם לאכילה, הדין הוא שצריך לברך "שהכל נהיה בדברו". ואילו לגבי ברכה אחרונה רק אם אכל שיעור כזית שהוא עשרים ושבע גרם, צריך לברך "בורא נפשות רבות". אבל אם לא לעס ורק מצץ את השוקולד לא יברך ברכה אחרונה כלל. וכמובן שצריך לדעת שאם יש בשוקולד תערובת של קמח, או ציפוי של אגוזים ושקדים, שאז הברכה יכולה להשתנות בהתאם לכמות של אותו עירוב בשוקולד, או לפי מה שלמדנו בדיון של עיקר וטפל. **לגבי וופל שהוא מצופה וממולא בשוקולד,** למדנו בגמרא ברכות [דף לו עמוד ב], שכל שיש בו מחמשת מיני דגן מברכים עליו "בורא מיני מזונות", וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ח סעיף ט], והרי כאן הוופל הוא הדבר העיקרי, ויש בו גם תערובת של קמח חיטה וכדומה, שהוא מחמשת מיני דגן, והשוקולד מוגדר כדבר טפל, לכן צריך לברך על הוופל המצופה שנקרא פסק זמן, ברכת "בורא מיני מזונות". **וגם לגבי שקדי מרק,** שהם עשויים מקמח חיטה ואפויים בתנור או מטוגנים בשמן, ברכתם "בורא מיני מזונות", גם שמניחים אותם בתוך המרק, ואם אוכלים מהם שיעור העולה על עשרים ושבע גרם בתוך שיעור כדי אכילת פרס [חמש דקות], צריך לברך עליהם ברכה אחרונה "על המחיה ועל הכלכלה", גם כאשר אוכלים אותם יחד עם המרק. ואם יש הרבה שקדים במרק והם הרוב, אז אין צריך לברך על המרק כלל. **לגבי קרוטונים שמשווקים בחנויות,** ונאפו בייצור מיוחד למטרתם, ולא קיבלו מעולם שם של לחם, וגם לא נעשו לקביעות סעודה, לכן ברכתם "בורא מיני מזונות", וזה פוטר גם את ברכת המרק, ואם אכל שיעור כזית צריך לברך לאחר האכילה "על המחיה", ואם היו מעט מאוד, יברך גם עליהם וגם על המרק את ברכתו, כך נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קסח סעיף י].

הוא הדין לגבי עוגיות, העשויים מחמשת מיני דגן שהם חיטה שעורה, כוסמת, שיבולת שועל, ושיפון. וגם כאן מברך "בורא מיני מזונות", ואפילו על אכילה כלשהיא, ואילו ברכה אחרונה על העוגיה, מברכים רק לאחר שאכל שיעור של עשרים ושבע גרם. ואם העוגיה עשויה מקמח תפוחי אדמה, או קמח תירס, צריך לברך "שהכל נהיה בדברו". נרחיב בשיעור הבא על פירוש רש"י, בגמרא מסכת ברכות [דף מא עמוד ב], שלאחר אכילה וברכת המזון היו רגילים להביא כיסנין והן מיני קליות, לפי שהם יפין ללב וכולי.

בעניין מציצה של פרי, אם נחשב לאכילה או שתייה.

למדנו במסכת ברכות [דף לו עמוד א], צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא, דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא וכולי. ונלמד שעל הפרי נקבעת הברכה, על פי מטרת הגידול שלו. הרמב"ם פוסק בהלכות ברכות [פרק ח הלכות ד, ה], הקנים המתוקים שסוחטין אותם ומבשלים מימיהן וכולי, אינו מברך עליהם בורא פרי האדמה, משום שזה לא נחשב לפרי אלא זיעה בעלמא, לכן צריך לברך על הקני סוכר ברכת "שהכל", וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רב סעיף טו]. **העולה מן המאמר להלכה**, אדם שהוא מוצץ את המשקה שבלוע בתוך הפרי, או שנסחט מתוך הפרי לכוס, ואפילו אם זה תפוז, הדין הוא שצריך לברך "שהכל". צריך להזכיר, לעניין הלכות שבת, "מלאכת מחשבת" אסרה תורה, והנידון שם הוא משום סחיטה, אז לכן אם הוא מניח את הענבים לתוך פיו, וחלקם מחוץ לפיו, ומוצץ את המשקה, ואחר כך משליך את החרצנים והזגים זה נחשב לדרך אכילה, ומברך עליהם "בורא פרי העץ", ומימלא אין לחשוש מצד סחיטה, כמו שלמדנו שזה לא נחשב למלאכת בורר, אם בורר אוכל מתוך פסולת לאלתר, כי זה נחשב דרך אכילה. על כן מי שאינו לועס את השוקולד, ורק מוצץ את המוצק לתוך פיו, ובולעו כשהוא נוזלי, אינו מברך ברכה אחרונה, כי באופן הזה זה לא נחשב בגדר אכילה אלא שתייה.

בעניין "ברכת המפיל" של קריאת שמע על המיטה.

יש כל מיני סיפורים על בעלי חלומות משונים שקמים בבוקר, ומחפשים את יוסף בעל החלומות, יש לנו להציע סגולה בדוקה מרבותינו חכמי התלמוד, להקפיד לומר "קריאת שמע" על המיטה, ואת "ברכת המפיל". קודם כל צריך להזכיר, שאם יושנים לפני חצות, קוראים את הברכה בשם ומלכות, ואם יושנים לאחר חצות אז אומרים את הברכה בלי שם ומלכות. עלינו לדעת שמה שמציל את האדם מכל מיני חיצונים של רוחות רעות ומזיקים, שמפחידים את האדם וצוחקים עליו, ונותנים לו לדמיין שהוא נופל מגובה רב, או שמרגיש שמישהו רודף אחריו, כל הדברים המוזרים והמפחידים האלה קורים בזמן שלא מקפידים לקרוא לכוון בקריאת שמע על המיטה, "וברכת המפיל". על כן תקנו לנו רבותינו לברך את הברכה הזו, כדי להודות לה" יתברך, על התועלת שיש בשינה שמרעננת ומחדשת את הגוף, וגם ששומר עלינו ה" יתברך מכל מיני מזיקים ופגעים המצויים בלילה, כמו שאנו אומרים "שתשכיבני לשלום ותעמידני לחיים טובים ולשלום".

העולה מן המאמר להלכה, הנכנס לישון על המיטה קודם חצות, צריך לברך לפני שישן "ברכת המפיל", וזהו הנוסח, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני, ותנומה על עפעפי, ומאיר לאישון בת עין, יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שתשכיבני לשלום ותעמידני לחיים טובים ולשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילנו לדבר מצוה, ואל תרגילני לדבר עבירה, ואל תביאני לידי חטא ולא לידי ניסיון ולא לידי בזיון,

וישלוט בי יצר הטוב, ואל ישלוט בי יצר הרע, ותצילני מיצר הרע ומחולאים רעים, ואל יבהילוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן המות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו". והברכה הזו היא ברכת השבח, ונתקנה על מנהגו של עולם כמו "ברכת השחר", ואפילו אם הוא לא ישן. ואף על גב שכתב הרמ"א [אורח חיים סימן רל"ט סעיף א], אין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר "קריאת שמע" אלא ישן מיד, הוא כתב רק מצד המנהג על פי הפסוק בתהילים [פרק ד פסוק ה], "אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה", וכך כתב גם הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת פקודי אות יב], מכל מקום מצד הדין מותר לדבר אחר "ברכת המפיל", ואינו דומה לברכת "המוציא", לכן מותר גם לאכול ולשתות, וגם לעסוק במשא ומתן אם באו אליו לאחר "ברכת המפיל", אם הדבר הוא נחוץ, ואין לחוש כלל משום ברכה לבטלה. וכל שכן שמות במקום של צורך, ובמקום של מצוה. כי "ברכת המפיל" היא לא ברכה על השינה, כי זה לא בידי האדם מתי הוא ירדם? "ברכת המפיל" תקנו אנשי כנסת הגדולה על מנהגו של עולם, כמו "ברכת השכיבנו", שאומרים בבית הכנסת אפילו שהוא ער עוד כמה שעות, ויש עוד ראייה מזה, שחכמים תיקנו את הברכה "לישב בסוכה", ולא תקנו את הברכה על השינה. מכל מקום מי שנכנס לישון במיטה אחר חצות הלילה, יברך "ברכת המפיל", רק בהרהור הלב בלבד. ואם נכנס לישון ביום מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, אינו מברך ברכת המפיל כלל. וגם אם יושן בישיבה, אפילו בלילה, אינו מברך "ברכת המפיל" כלל. הנשים גם מברכות את "ברכת המפיל".

עלינו לזכור שבזמן שמכוונים באמת בקריאת שמע שעל המיטה, זוכים לשינה מתוקה, בלי כדורים ובלי דמיונות. "וצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתו נראה נפלאות" אמן.

בעניין "הגומל" על הצלה ממחבלים, והחלמה מניתוח, ושחיה בים, ותפילת הדרך.

"ברכת הגומל" היא כעין זכר לקרבן תודה, כתוב בספר תהילים [פרק קז], "הודו לה" כי טוב כי לעולם חסדו" וכולי. מפורש כאן את ארבעת המקרים שבהם מברכים בזמן שאדם היה נמצא במצוקה וניצל, כמו "יורדי הים" שנקלעו למצוקה של סערה בים וכדומה. וגם אנחנו מזכירים באותו מזמור, את הנוסח שמברכים לפני הקהל, "וירוממהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו". למדנו במסכת ברכות [דף נד עמוד ב], ארבעה צריכים להודות, יורדי הים, כמו שכתוב "ויעמד רוח סערה" וכולי. הולכי מדבריות, כמו שכתוב "תעו במדבר בישימון דרך", ויגיעו עד שערי", וכולי. שהמקומות האלה הם בחזקת סכנה. וגם מי שהיה חולה ונתרפא, וגם מי שהיה חבוש בבית האסורים, בכל אופן שהוא, בין אם היה חבוש על עסקי נפשות, ובין אם היה חבוש על עסקי ממון, ובחר לשבת בכלא, ויצא לחופשי, צריך לברך "ברכת הגומל", על זה שניצל מאיבוד הגוף והנפש. כמו שכתב הרא"ש שנהגו לעשות שלוש מצות לליל הסדר, זכר "לחמי תודה", של היוצא מבית

האסורים שצריך להביא לחמי תודה. וכן פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק י הלכה ח], וכך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ריט סעיף א], שזה רמוז בתפילה בברכת ההודאה, "וכל החיים יודוך סלה", "חיים", זה ראשי תיבות, חבוש, יסורין, ים, מדבר. והאמת שחוץ מהארבעה שהזכרנו, גם מי שניצול משודדים, או מתוך בית שקרס, או אריה רדף אחריו, צריך לברך "הגומל" בשם ומלכות. ברכת הגומל היא ברכת שבח לה" על טובה שגמל ה" למברך שניצל מסכנת חיים ממש. את נוסח הברכה, מברך בשם ומלכות, ואומר "הללויה אודה ה" בכל לבב בסוד ישרים ועדה, יודו לה" חסדו ונפלאותיו לבני אדם", "ברוך אתה ה" אלוקינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות, שגמלני כל טוב". ועונים קהל שומעים, "אמן", ומוסיפים "האל אשר גמלך כל טוב, הוא יגמלך כל טוב סלה". ועונה המברך, "אמן כן יהי רצון". לומדים מכאן שהמברך מודה לה" שגומל טובות גם לחייבים, משום שמרחם עליהם, אפילו שאין להם כביכול זכויות, ולכן הקהל עונים, "האל שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה", שפירוש המילה "סלע", היא, "לנצח", "לעד", זאת אומרת, בלי שיגרם לאותו אדם שום עיכוב או הפסק לקבלת השפע של הברכה, כמו שלמדנו במסכת עירובין [דף נד עמוד א], על הפסוק בתהילים, כתוב "כאשר שמענו כן ראינו בעיר ה" צבאות בעיר אלוהינו אלוהים יכוננה עד עולם סלה", [תהילים פרק מח פסוק ט]. "ועד" דכתיב [שמות פרק טו פסוק יח], "ה" ימלוך לעולם ועד". **העולה מן המאמר להלכה**, לכתחילה צריך לברך "ברכת הגומל" תוך שלושה ימים, ובדיעבד חיוב הברכה לא פקע גם לאחר הרבה זמן. למנהג שלנו הספרדים, אם האישה יולדת, היא צריכה לברך ברכת הגומל בצניעות בפני עשרה אנשים, ואם זה לגבי שאר סיבות המחייבות אותה בברכת הגומל, אם קשה לה ללכת לבית הכנסת בשביל זה, יכולה אותה אישה לצאת ידי חובה בברכה ששומעת מבעלה, או מאח שלה או דודה. ולאחר שיברך את "ברכת הגומל", יביא לה החזן לאותה אישה, "מי שברך".

עלינו לדעת, שבכל מקום שבו יחויב הנוסע בתפילת הדרך, במקביל הוא גם מתחייב בברכת הגומל. צריך להזכיר על ברכת "תפילת הדרך" שהיא אינה פותחת בברוך, מפני שהיא בקשת רחמים, כמו תפילה בעלמא, והיות שיש בה אריכות דברים, היא חותמת בברוך. הנוסח של תפילת ברכת הדרך, "יהי רצון מלפניך ה" אלוקינו ואלוקי אבותינו, שתוליקנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים לשמחה ולשלום, ותצילנו מתאונות דרכים, מכף כל אויב ואורב בדרך, ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו, ותתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו ותשמע כל תחנונינו, כי אל שומע תפילה ותחנון אתה, ברוך אתה ה" שומע תפילה", [מסכת ברכות דף כט עמוד ב]. אם אדם נוסע דרך אפילו של פחות משבעים ושתיים דקות, דרך מדבר או יער, שיש שם סכנה מחמת השוכנים שם

חיות רעות. ואפילו גם אם נוסע מחוץ לעיר שבעים ושתיים דקות, אבל בהפסקות, שנכנס תוך כדי נסיעתו גם לערים וישובים, מכל מקום צריך לברך "ברכת הגומל" כשיגיע בשלום למקום חפצו, שכל הדרכים הם בחזקת סכנה. על כן בני הישיבות שבאים לביתם בשבת, ונוסעים שבעים ושתיים דקות או יותר מחוץ לעיר, הם צריכים לברך ברכת הגומל פעם אחת בשבת, ופעם שניה מברכים ברכת הגומל, כאשר חוזרים לישיבה. צריך לזכור שבדרך של מקום שמם, בנסיעה שהיא למעלה משבעים ושתיים דקות, שאין שם לכל אורך הדרך מושב בני אדם, זה דבר שכמעט אינו מצוי בזמנינו, שיותר היה מצוי בזמנים קדומים במדבר, שהיה שם ליסטים וחיות רעות שמרגישות שם בטוח, ומוחזקות בו, כמו שלמדנו בגמרא מסכת סוטה [דף מז עמוד א], מסופר על אלישע שקילל את הנערים שיצאו דובים ויהרגו אותם, שלא היה לא דובים ולא יער, ונעשה נס בתוך נס, ומקשה שם הגמרא למה לא נעשה נס שיהיה רק דובים, למה הוצרך גם לנס שיהיה גם יער, מתרצת הגמרא משום "דבעית", ורש"י פירש, הדובים מפחדים להתגרות בהם, שאין להם מקום קרוב לברוח ולהתחבאות, שהם יוצאים בבטחה רק כשהם קרובים ליער. מה נגיד בנידון שלנו, על אדם שהיה במקום שבו הייתה התקפת מחבלים, שאותם מחבלים לא רק שאינם מפחדים כלל, הם הולכים בשמחה להתאבד, וכל כוונתם זה לשפוך דמים, בוודאי שזה נחשב מקום סכנה גמור, ואותו אדם שניצל, צריך לברך "הגומל" בשם ומלכות. מי ששכח לומר את תפילת הדרך בתחילת נסיעתו, ונשאר לו כעשרים דקות עד שהוא מגיע למחוז חפצו, יאמר אותה, ובחתימה יהרהר את שם ה' בלבו. אנשים שיוצאים לטיול במשך כמה ימים לכמה מקומות שונים מחוץ לעיר, צריכים לומר בכל יום פעם אחת את "תפילת הדרך" בהזכרת שם ה' בחתימה. מי שהתחייב לברך "ברכת הגומל", כגון שהוא נסע מחוץ לעיר שבעים ושתיים דקות, ולא בירך את "ברכת הגומל", ובינתיים מתחייב פעם נוספת לברך אותה, כגון שהבריא מחוליו, יכול לפטור את שני החיובים שעליו בברכה אחת של "ברכת הגומל". **עלינו לדעת, לגבי ברכת "שעשה לי נס"**, הוא צריך לברך רק אם נעשה לו נס שלא בדרך הטבע, הרמב"ם [הלכות ברכות פרק י הלכה ט], וכן נפסק בשולחן ערוך [שולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ח סעיף ט].

לגבי אדם שנסע או שב בטיסה צריך לברך "ברכת הגומל" היות שהמטוס נמצא בין שמים וארץ, וכל קלקול, או מזג האוויר, יכול לסכן את חיי הנוסעים, שבדרך כלל אם חלילה זה קורה אין סיכוי להינצל, משאין כן שיש יותר סיכוי להינצל מליסטים וחיות רעות. נכון להמתין עד שלוש ימים כדי לברך במניין לאחר קריאת התורה, צריך גם להשתדל לפחות שיהיו שניים מהם תלמידי חכמים, כמו שכתוב תהילים [פרק קז פסוק לב], "וירוממהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו". אבל בדיעבד זה לא מעכב, ויכול גם לברך אפילו שעבר זמן רב. כשאין ברירה אפשר לברך את ברכת הגומל גם בלילה, משום שהיא

לא ממש קרבן תודה, והראיה שמברכים "הגומל" גם בשבת וביום טוב, אף על פי שלא מקריבים בהם קרבן תודה. כמו שהזכרנו אישה יולדת לאחר שבעה ימים ללידתה, היא כמו חולה שנתרפא שצריכה להודות, והיא יכולה לברך ברכת הגומל בעזרת הנשים, ואין לחוש משום הפסק של צורת הפתח, שהרי דין של "צירוף", זה רק לגבי דברים שבקדושה כמו בתפילה וקדיש, [שולחן ערוך אורח חיים סימן נה סעיף יג]. ואילו לגבי ברכת הגומל, זה לא אחד מהדברים שבקדושה, שצריך בשביל זה צריך עשרה, שצריך עשרה רק משום כבוד הברכה, כמו שכתוב "וירוממהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו", ולכן לא צריך שהעשרה יהיו בחדר אחד. ועל כן צריך שיהיו עשרה גברים שישמעו את האשה. ואם לא יכולה להגיע לבית הכנסת, אז בעלה יכול לברך בשבילה, כי הברכה היא דרך "שבח והודאה", ויכול להוציא גם אחרים, וכל שכן שבעלה יכול להוציא אותה בברכה, שאשתו כגופו, ולאחר מכן יעשה החזן ליולדת "מי שברך" לרפואה שלמה. **גם לגבי אדם שהחלים מניתוח**, צריך להודות ולברך "הגומל", כך למדנו בירושלמי, שכמו שכל הדרכים הם בחזקת סכנה, כך גם כל החללים הם בחזקת סכנה, וכל שכן אם ניצל מסכנה ודאית, וכך היא דעת הרשב"א בתשובה [חלק א סימן פב], שכל חולי שעלה למיטה מחמת חוליו, שזה כולל כמובן חולי של שפעת, הדין הוא שצריך לברך "הגומל". וגם מי שקיבל מכה חזקה אפילו שאין על זה חשש של סכנת נפשות, היות ומחמת זה היה מרותק למיטה ימים רבים, הוא צריך לברך "ברכת הגומל". וכך נפסק בשולחן ערוך, [אורח חיים סימן ריט סעיף ח]. וכמובן שאם אדם הבריא מחולי של עיניים, אפילו שלא נפל למשכב, צריך לברך "הגומל", גם לבני אשכנז, היות שזה חולי שיש בו סכנה, כי "שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו", [מסכת עבודה זרה דף כח עמוד ב], ועל כן צריך לחלל עליו את השבת, [שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף ט]. ונכון לברך "ברכת הגומל" גם על ניתוח של שבר או טחורים, ולפני שהוא נכנס לעשות את הניתוח יאמר, "יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חינום אתה". לאחר שהצליח הטיפול של הניתוח, יאמר, ברוך רופא חולים. **אדם שנכנס לשחות בים** או בנהר, במשך זמן של שבעים ושתיים דקות, ואין מציל במקום, דינו כמו "יורדי הים", שהרי אירעו הרבה אסונות שטבעו אנשים, שזה לא גרע יותר מאשר הולכי דרכים מעיר לעיר, שנהגו בספרד לברך כמו דין של הולכי מדבריות. על כן רק אם אותו אדם היה בסכנת טביעה, וגם במקום לא היה מציל, והוא ניצול ועלה ליבשה בשלום, נחשב ליורדי הים, וממילא גם צריך לברך "ברכת הגומל" בשם ומלכות, וגם אם צנח ממטוס ונחת בשלום, והוא הדין גם אם ניצל מאריה וליסטים, שכך פסק השולחן ערוך בסתם [אורח חיים סימן ריט סעיף ט]. בנין ותלמידים שברכו "ברכת הגומל" על הצלת אביהם או רבם, וענה הרב או האב "אמן" אחר ברכתם, וגם התכוון לצאת ידי חובת ברכת הגומל יצא ידי חובת הברכה, אף על פי שהם לא התכוונו להוציא אותו ידי חובה בברכה. "וצור ישראל יצילנו משגיאות ומתורתו נראה נפלאות", בביאת בן דוד ובבנין ירושלים.

בעניין של ברכה בזמן שיש רעידת אדמה, ועל ברכת ברק, ורעם.

למדנו במשנה מסכת ברכות [דף נד עמוד א], תנן "על הזיקין ועל הזוועות ועל הרעמים" וכולי, אומר "ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם". ופירש רש"י הקדוש [דף נט עמוד א], "ועל הזוועות", זה "רעידת הארץ". על כן אדם שחוזה רעידת אדמה, אפילו אם היא חלשה, אם עדיין לא הסתיימה הרעידה, או שלא עבר "תוך כדי דיבור" לאחר סיום הרעידה, [כמו שלמדנו לגבי ברכת הרעמים], צריך לברך בשם ומלכות, ברוך אתה ה' "עושה מעשה בראשית", וגם יברך "ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם". כך פסק הרמב"ם [הלכות ברכות פרק י הלכה יד], ומרן השולחן ערוך [אורח חיים סימן רכ"ז סעיף ב], כתב שיש עדיפות לברך קודם "עושה מעשה בראשית", מכל מקום מסתבר יותר כדעת הרמב"ם, שנתן עדיפות לברכת "ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם", משום ששורש הברכה על רעש של רעידת אדמה, מגיע מספירת הגבורה, וזה לא אחד מסדרי הטבע הרגילים, כמו שכתוב בתהילים [פרק יח פסוק ח], "ותגעש ותרעש הארץ", וגם כתוב [פרק קד פסוק לב], "המביט לארץ ותרעד". חשוב לדעת, לסגולה ושמירה בדוקה, יאמר את הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", וגם יקרא את הפסוק בישעיה [פרק ו פסוק ד], ישר וגם הפוך, "וינועו אמות הסיפים מקול הקורא והבית ימלא עשן". וגם עלינו לזכור, בזמן שיש הרבה אסונות, ומוציאים ספר תורה לקרוא בשני וחמישי, טוב שהציבור יגיד "שלוש עשרה מדות של רחמים", אבל לא לומר בשבת. ועוד דבר חשוב צריך לדעת, בפרט בזמנים שלנו "הימים הנוראים", "תשובה צדקה ותפילה מעבירין את רוע הגזרה". לגבי הברכה על הברק או הרעם, צריך להזכיר שכיום שאין ישוב הדעת בכלל, ויבואו להתבלבל ולא לכוין כראוי, בין ברכת הברק שהיא ברכת "עושה מעשה בראשית", לבין הברכה על הרעם, שהיא ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", שבאה בסמיכות מיד לאחריה, לכן טוב להורות לנהוג לברך על הברק, ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וגם להתכוון לפטור בברכה זו גם את הרעם שיבא אחריו, והמנהג הזה נכון על פי ההלכה. על רוחות שנושבות בסערה גדולה, מברך ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם". בעזרת ה' שנחתם לחיים טובים ולשלום, ונתבשר בביאת בן דוד ובבניין ירושלים, אמן.

בעניין הרואה את חורבן ירושלים, ולתקן בתוך הרחבה בכותל המערבי.

למדנו במסכת מועד קטן [דף כו עמוד א], "הרואה את ירושלים בחורבנה אומר, ציון מדבר היתה ירושלים שממה", וקורע. בית המקדש בחורבנו אומר, "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך אבותינו היה לשריפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה", וקורע. והיום אפילו שיושבין בהן ישראל, כיון שהישמעאלים מושלים עליהם מקרי בחורבן. שכיון שאנו רואין עדיין בעיר הקודש והמקדש, כנסיות של נכרים וכולי, ולצערנו אין אנו יכולים למעקר פולחנא נוכראה, ואין לך חורבן יותר גדול מזה. לגבי תיקון בכותל המערבי בתוך הרחבה, כדי

לעשות פתח שנכנסים ויוצאים. צריך לזכור את מה שלמדנו בשולחן ערוך [אורח חיים סימן קנא], שרחבת הכותל יש לה אותו דין כמו בית הכנסת, ואפילו שעל בית הכנסת שחרב וגם עלו בו עשבים, הדין הוא שלא תולשים אותם כדי שתהיה עגמת נפש לרואים, ויבקשו רחמים שיחזור לקדמותו, [הרמב"ם הלכות תפילה פרק יא הלכה יא], [שולחן ערוך אורח חיים סימן קנא] ואילו הדין של רחבת הכותל שיש לה דין כמו של בית הכנסת, ומשתמשים בו המוני בית ישראל לתפילה, ומצוה לכבד את המקום, ואדרבה זה נותן תקווה בעם ישראל לאחר חורבן של אלפיים שנה, שהתחילה להתעורר הגאולה ממילא חייבים לשפצו ולייפות אותו, לכן צריך לעקור את כל העשבים שגדלים ממנו, וגם את אבני הכותל יש לתקן, כדי להפיח תקווה בלב הכואב שלנו בתוך הגלות החשוכה הזאת, שזה כמו בחינת הנוסח של התפילה שאנו אומרים ומייחלים, "והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו", [מסכת סוכה דף מא עמוד א]. צריך לזכור כדי לעורר את הגאולה, אנחנו צריכים להתחיל בדרך של אתערותא דלתתא, ובעזרת ה' "ובא לציון גואל", ובבניין ירושלים אמן.

בעניין ברכת "שעשה לי נס במקום הזה".

יש שלושה סוגי ברכות שהם הודאה על חסדי ה' ונפלאותיו בהצילו בני אדם מסכנת נפשות, שהם "ברכת הגומל", ברכת "שעשה לי נס", ברכת "אשר יצר". אדם שניצל מיירי בזמן שכיוון אליו מחבל את הרובה, וירה לתוך הקבוצה שהיה נמצא שם, ואותו אדם ניצל לשלום, או טיל שנפל קרוב ממש ליד אדם, ואותו אדם ניצל גם מהרסיסים שהטיל פיזר, או שהבית שלו נהרס כתוצאה מפגיעה של טיל, ונוצר חלל בתוך ההריסות, וברוך ה' זה מה שגונן עליו שלא ילחץ בין הקירות.

העולה מן המאמר להלכה, הרואה מקום שנעשו בו נס לכל עם ישראל, כמו מקום שעברו בו עם ישראל בתוך ים סוף בצאתם ממצרים, או מקום שממול העיר יריחו בימי יהושע שעברו בו את הירדן ונכנסו לארץ ישראל, ועל המקום שהושלכו אבני אלגביש מהשמים, או אבן שביקש עוג לזרוק על עם ישראל, או אבן שישב עליה משה רבינו בזמן המלחמה עם עמלק, או חומת יריחו שנבלעה במקומה, צריך להודות ולשבח לה' יתברך, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה נס לאבותינו במקום הזה".

על כל המקרים האלה בימינו שהם לא מצויים, והם מחוץ לדרך הטבע, צריך לברך עליהם בשם ומלכות, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה", וגם אם הוא חוזר לביתו לאחר שלוש יום מברך שנית בשם ומלכות, "ברוך שעשה לי נס במקום הזה". אדם שהיו חיו בסכנה ונעשה לו נס נסתר, אפילו שאפשר לתלות את ההצלה בדרך של מקרה, צריך גם כן לברך "ברכת שעשה לי נס", ואם מסתפק יברך בלי להזכיר את שם ה' בפה, רק בהרהור הלב. מכל מקום אדם שהיו חיו בסכנה והתרפא, או יולדת שילדה בשלום, הם לא צריכים לברך ברכת "שעשה לי נס", אלא יברכו "ברכת הגומל".

בלבד. אדם שנעשו לו בכמה מקומות, כמה ניסים גלויים, כשיראה את אחד המקומות לאחר שלושים יום שלא ראהו, יברך "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני, ובמקום פלוני", שהוא כולל באותה ברכה גם את שאר המקומות שנעשו בו ניסים. גם בנים ותלמידים ונכדים שרואים את רבם, או אביהם, או את המקום שנעשה לו בו נס, רשאים לברך "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה נס לרבי במקום הזה". ואם זה אביו, "שעשה נס לאבי במקום הזה". וכמו שלמדנו אם ראו שוב את המקום, לאחר שעברו שלושים יום צריכים לברך שנית. **ברכת "שעשה לי נס", שייכת גם על אישה**, שצריכה לברך את אותו נוסח, בעניין ברכת הנס, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה". על פי מה שלמדנו, בדיוק כמו אצל האיש. אבל סומא לא רשאי לברך, ברכת, "שעשה לי נס" אלא אם כן הוא מברך מיד במקום, בשעה שנעשה לו אותו נס גלוי. ולמדנו שכך הוא הדין בזמן שאדם מדליק את נרות החנוכה, וכן גם הרואה את "נרות החנוכה" ולא מדליקים עליו בביתו, וגם "בקריאת המגילה" בליל פורים וביומו, צריך להודות ולשבח לה' יתברך על הניסים שעשה עם אבותינו, ועל כן צריך לברך בשם ומלכות, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". כתוב בפסוק בתורה [דברים פרק לב פסוק כה], "מחוץ תשכל חרב", אדם שניצל מהחרב אבל עדיין זה לא מספיק, כי הוא עומד בפתחה של עוד סכנה, כמו שנאמר בהמשך, "ומחדרים אימה", שזה החדרים של הלב שתוקפים ונוקפים את אותו אדם, לאחר שהוא חווה טראומה קשה, של אנשים פצועים ומתים סביבו, והוא נמצא ממש בסכנה נפשית חמורה, עד כדי כך שהוא נזקק לטיפול נפשי מיוחדים, מחשש שיאבד את עצמו לדעת, שעל זה הוא צריך להודות לה' יתברך, כמו שכתוב [תהילים פרק מא פסוק ב], "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטו ה'", שנזכה בעזרת ה' שעלינו יאמר הפסוק בתהילים [פרק לד פסוק כ], "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'", בביאת בן דוד ובבניין ירושלים, אמן.

בעניין הברכה על הרואה עבודה זרה.

הרואה מקום שעובדים בו עבודה זרה, אומר, "ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו", בלי הזכרת שם ה'. והרואה בית תפלות של ישמעאלים, אומר, "בית גאים יסח ה'". הרואה בארץ ישראל מקום שהיה בתחילה משמש לעבודה זרה, אם זה לאחר שלושים יום, אומר, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעקר עבודה זרה מארצנו". ואם הוא בחוץ לארץ אומר, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעקר עבודה זרה מהמקום הזה". ואחר כך אומר "כשם שעקרת אותה מהמקום הזה, כן תעקור אתה מכל המקומות, והשב לב עובדיה לעבדך".

בעניין הברכה על הרואה קשת בענן.

לאחר המבול הקדוש ברוך הוא כרת ברית עם נח, שלא יבוא מבול נוסף על העולם שיכלה את בני האדם, והאות שנתן ה' לקיום חלקו בברית, הוא הופעת קשת בענן, בזמן שבאים עננים להמטיר גשם על הארץ. "זאת אות הברית" וכולי, "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ" וכולי. [בראשית פרק ט פסוקים יב, יז]. חשוב להזכיר, שנראית הקשת בענן, זה סימן שהדור הוא לא זכאי, והיה כביכול ראוי להביא מבול לעולם. מכל מקום יכול לומר לכל אחד שנראית הקשת בענן, כדי שכולם יראו ויתעוררו לשוב בתשובה, ואין בזה משום "מוציא דיבה הוא כסיל", [משלי פרק י פסוק יח], כי אדרבה הם יודו לה' על חסדיו בזכירת הברית. נוסח הברכה, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם זוכר הברית, נאמן בבריתו, וקיים במאמרו". וצריך לברך אפילו אם רואה רק חלק מהקשת, היות והברכה היא לא על עצם ראיית הקשת, אלא הודאה לה' על זכירת הברית שכרת עם נח לבלתי יביא עוד מבול לעולם.

בעניין "ברכת הראיה" על בית החיים, ומי שהוא משתטח על הקבר.

מי שנכנס סמוך ורואה את בית הקברות, ולא עברו שלושים יום מזמן שראה את בית הקברות, וגם אם לא התחדש שם קבר חדש, מברך "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין, והחיה אתכם בדין, ואסף אתכם בדין, ויודע מספר כולכם, וגם עתיד להחיותם ולקיים אתכם בדין לחיי העולם הבא, ברוך אתה ה' מחיה המתים". [שולחן ערוך אורח חיים סימן רכ"ד סעיף יב]. **העולה מן המאמר להלכה**, שתקנו רבותינו את הברכה הזאת כדי לעורר ולהזכיר את האדם החי, על התוחלת של תחיית המתים לאחר המות. ומכל מקום מי שהולך להשתטח על קברות שנמצאים בבתי עלמין שונים, יברך ברכת "אשר יצר אתכם בדין", רק על בית הקברות הראשון שיראה, וגם יכוון לפטור בברכה את שאר הקברים שעתידי לראות באותו יום. אדם שהוא משתטח על קבר, יניח יד שמאל על הקבר ויאמר, "יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר", כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל", [ישעיה פרק כו פסוק יט]. חשוב להתבונן במה שאנו אומרים בנוסח הברכה בכניסה לבית העלמין, "ויודע מספר כולכם", וכי מה השבח בזה שהקדוש ברוך הוא יודע לספור?, ובכן הביאור הוא על פי מה שדרשה הגמרא במסכת סנהדרין [דף מד עמוד א], על הפסוק ביהושע [פרק ז פסוק ה], "ויכו מהם אנשי העי כשלושים וששה איש", שבאמת הם לא הרגו שלושים וששה איש ממש, אלא את "יאיר בן מנשה", שהיה שקול כנגד רובה של סנהדרין שהיו שלושים ושש, וכן מצאנו על כמה צדיקים שהיו שקולים כמו רבים. ולפי זה רק הקדוש ברוך הוא יודע לכיין את המספר של כל צדיק, על כן כשאנחנו רואים את הקברות, אנחנו משבחים את הקדוש ברוך הוא שהוא רק יודע את המספר האמיתי של כל אחד ואחד. ולכן גם כשנוסף עוד קבר

יחיד בלבד, צריך לברך שוב אפילו בתוך שלושים יום. על אותו רעיון למדנו במסכת שבת [דף קה עמוד ב], "כל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחם בבית גנזיו", שנאמר בתהילים [פרק נו פסוק ט] "שימה דמעותי בנאדך הלא בספרתך". וידוע שאדם גם בוכה על הצרות של עצמו, ולכן רק הקדוש ברוך הוא יודע להבדיל, ולספור כמה דמעות ירדו באמת על האדם הכשר. הרואה קברי עובד כוכבים אומר [ירמיהו פרק נ פסוק יב], "בושה אמכם מאוד, חפרה יולדתכם, הנה אחרית גויים, מדבר ציה וערבה".

בעניין ברכת "אשר יצר את האדם בחכמה".

למדנו במסכת ברכות [דף ס עמוד ב], הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים וכולי, כי נפיק אומר "ברוך אשר יצר את האדם בחכמה, וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יפתח אחד מהם, או אם יסתם אחד מהם, אי אפשר לעמוד לפניך וחיותם, רופא כל בשר ומפליא לעשות". וכך פסק מרן בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ז]. **העולה מן המאמר להלכה**, שלאחר כל פעם שאדם מתפנה, על עשיית צרכים בין גדולים בין קטנים, צריך להודות לה" יתברך, על החסד שעשה עמו שפתח את נקביו ויצאה הפסולת מגופו, ואפילו אם השתין רק טיפה אחת, או ששתה סם שמשלשל, צריך לברך ברכת "אשר יצר", וזו נוסח הברכה, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שאם יסתם אחד מהם או אם יפתח אחד מהם, אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת, "ברוך אתה ה' רופא כל בשר ומפליא לעשות". מכל מקום מי שכבר מתחייב לברך ברכת "אשר יצר", ולא בירך אותה מיד לאחר שיצא מבית הכסא, ונזכר לאחר שעשה שוב את צרכיו, יכול לפטור את שני החיובים בברכה אחת של ברכת "אשר יצר". **הברכה חותמת "רופא כל בשר ומפליא לעשות"**, הבורא יתברך שהוא ישתבח שמו "מקור החכמה", בנה את המערכת המתוחכמת הזאת שהיא יודעת להבחין לבד, בין הפסולת לבין המזון. ויותר מהכל, שהוא פלא עצום, שרק הקדוש ברוך הוא יכול לעשות, כדי למזג את הנפש הבהמית יחד עם הנשמה הרוחנית. למדנו גם על דרך הסוד, "אם יפתח אחד מהם, או אם יסתם אחד מהם", הכוונה לצינורות של הגבורה, שאם יפתחו יותר מדי, או שהצינורות של ספירת החסד אם יסתמו, חלילה אי אפשר להתקיים, ברוך ה' כמה שאנו צריכים להודות לקדוש ברוך הוא על החסד הגדול שעשה עמנו, לכן צריך לכוון בברכת "אשר יצר", ולומר אותה בשמחה גדולה.

בעניין ברכת "שהחיינו" במצות "מילה", "פדיון הבן", וברכת "הטוב והמטיב".
 למדנו בגמרא במסכת ברכות [דף נד עמוד א], על ברכת "שהחיינו", וברכת "הטוב והמטיב", שתקנו חכמים לברך על דברים המעוררים שמחה, אם זה על ידי ראייה או שמיעה או עשיית מעשה. ואלו הן, על "המצוות", על חבר אהוב, או על כלים, ועל בגדים חדשים, וטלית חדשה, בזמן שלובש אותם בפעם הראשונה. ועל ספרי קודש וכדומה, נהגו שלא לברך ברכת "שהחיינו", משום שעיקר ההנאה הוא בלימוד שהוא מצווה, והמצות לאו ליהנות נתנו. ועל כתיבת ספר והדפסתו, וכן מי שעלה לגדולה, יברך ברכת "שהחיינו" אבל בלי שם ומלכות. **מברך ברכת "שהחיינו" על פרי חדש** שהוא טרי ומתחדש וניכר בחידושו, שיש זמן קבוע לגידול שלו, והברכה היא על השמחה שיש בראיית הפרי בזמן האכילה. ואם שכח לברך "שהחיינו", יכול עדיין לברך כל זמן שעסוק באכילתו, ומתפעל ושמח בראייתו. ואילו בפירות יבשים, צימוקים, שזיפים, משמשים, אפילו שהם חדשים, לא מברכים עליהם ברכת "שהחיינו", ואילו לגבי ברכה ראשונה אם בירך עליהם ברכת "שהכל נהיה בדברו" יצא. ולגבי ירקות, לא מברכים עליהם ברכת "שהחיינו", היות והם נמצאים כל הזמן באדמה ולא ניכר בהם שום חידוש. על במאיה שאוכלים בתוך הסעודה, אפילו שלא מברכים עליה ברכת הנהנין, כן מברכים עליה ברכת "שהחיינו", כי ברכת "שהחיינו" לא תלויה בברכת הפרי, ופעמים שמברכים רק ברכת "שהחיינו" בלבד. ואם בישלת פרי שאין דרך לבשל אותו, אמנם לגבי ברכת הנהנין על אותו פרי, אפילו אם הוא אדמה או עץ, צריך לברך עליו ברכת "שהכל נהיה בדברו", וגם צריך לברך עליו ברכת "שהחיינו", מכון שיש עליו את התנאי שהוא מתחדש בכל שנה. על פרי שהוא בוסר שלא נגמר בישולו לא מברכים "שהחיינו".

למדנו במשנה [ברכות פרק ט משנה ג], שראוי לכל אדם לברך "שהחיינו" על קניית כלים חדשים, ובית חדש. וגם על מצוות מדברי סופרים צריך לברך ברכת "שהחיינו". וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רכ"ג סעיף ג]. ובזמנינו כיום רק הקונה בית ואין עליו עוד חובות של כספים, והבית כבר ראוי לדור בו, צריך לברך ברכת "שהחיינו". וגם הקונה ספר תורה ורוצה להקדיש אותו, צריך לברך ברכת "שהחיינו". **ברכת "הטוב והמטיב",** תיקנו חכמי הסנהדרין בתקופה ההיא, שהיו יושבים ביבנה, על הרוגי ביתר שהם הובאו לקבורה, וקבעו את נוסח הברכה בברכת המזון לאחר ברכת "בונה ירושלים", שהיא גם כן הודאה לה". ורבותינו הוסיפו ברכה זו גם על עניינים שיש בהם טובה משותפת לשני בני אדם ויותר. שאם הטובה היא רק לאדם אחד שקיבל את כל הירושה, אז הדין, שהוא מברך בתחילה "ברוך דיין האמת", ולאחר מכן, ברכת "שהחיינו". [מסכת ברכות דף נט עמוד ב], [הרמב"ם הלכות ברכות פרק י הלכה ז], וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רכב סעיף א]. על כן מברך "הטוב והמטיב", רק בזמן שהטובה משותפת לו ולחברו,

אם זה על כלים חדשים, כגון מכונית חדשה, או רהיט חדש. או על בן שנולד, שיכול הוא ואשתו לברך ברכת "הטוב והמטיב", אפילו קודם שראו את הבן. ויכולים גם סבא וסבתא לברך "הטוב והמטיב" על הולדת הנכדים שלהם, היות והם גם מרגישים תועלת וטובה בזמן שהם נולדים. מברכים ברכת "הטוב והמטיב" על שתיית שני סוגים של יין, וזה בתנאי ששניים או יותר רוצים לשתות ממנו, והם לא ברכו ברכת המזון, והם לא צריכים לברך עליו "בורא פרי הגפן", וגם בזמן שהיין האחרון משובח, ועוד, כשיש להם עדיין מהסוג של היין ששתו בתחילה. נוסח הברכה הוא, ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם הטוב והמטיב. **חייב אדם לברך את ה'**, גם על הרעה, שנאמר [דברים פרק ו' פסוק ה'], "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", "בכל לבבך", בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. "ובכל נפשך", אפילו הוא נוטל את נפשך. "ובכל מאודך", לא משנה באיזה מידה שהוא מודד לך, תמיד תודה לו. על שמועות רעות שהוא מצטער מזה היות ונגרם לו הפסד ממון, צריך לברך בשעה שהוא שומע, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם דיין האמת". ויברך בנפש חפצה ובשמחה כמו שהוא מברך על הטובה, שנאמר [תהילים פרק קא פסוק א'], "לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה". אם "חסד" אשירה, ואם "משפט" אשירה. מכאן שצריך להודות לה' כל הזמן, כי צריך לזכור שהרעה לעובדי ה', היא למעשה שמחתם וטובתם. שבכך הוא מתחזק במידת הביטחון, וזה גורם לו שמחה גדולה. אם הוא רואה אדם שנעשה קיטע או חיגר, והוא באמת מצטער בראייתו אותו, מברך על הפעם הראשונה שרואה אותו "ברכת דיין האמת". אם שמע מאדם נאמן, או הרואה בעצמו שאחד משבעה קרובים שחייבים להתאבל עליהם, נפטר לבית עולמו, דהיינו אביו ואמו, אחיו ואחותו, בנו ובתו, ואשתו. מברך מיד ברכת "דיין האמת". והמנהג לברך ביום המיתה סמוך לקריעה, שקורעים את הבגד שלובשים, וכמובן שיהיה קודם סתימת הגולל. מי ששכח ולא בירך ברכת "דיין האמת", יכול לברך כל זמן שלא עבר יום המיתה או הקבורה, כי לאחר מכן יברך אותה בלי שם ומלכות. ועל כל שאר בני אדם נהג לומר "ברוך דיין האמת" בלי שם ומלכות. חשוב לדעת שגם הברכות האלה, כמו ברכת "שהחיינו" שהם מצוות חובה על כל אדם, שיש רשות לאדם לברך אותם גם אם כבר בירך לעצמו ויצא ידי חובתו, ואפילו אם שאינו חייב בברכה כלל, מפני שצריך לקיים תנאי מסוים כדי להתחייב בה, מכל מקום הוא יכול גם לברך, כדי להוציא את חברו שאינו יודע לברך. וכמובן בתנאי שחברו שומע את הברכה ומתכוין לצאת [הרמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה י']. **ברכת "הטוב והמטיב" על ירידת גשמים.** המקורות של הדין למדנו מהגמרא לעיל, במסכת ברכות [דף נט עמוד ב], שעל אלו שיש להם שדה בשותפות, וירדו להם גשמים שיש להם בהם תועלת, והם שמחים בירידת הגשם, הם צריכים להודות לה' יתברך, ולברך ברכת "הטוב והמטיב". ומי שיש לו שדה בלי שותפות מברך רק ברכת "שהחיינו". ומי שאין להם שדה כלל, אומרים, "מודים אנחנו לך ה' אלוהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו, ואילו פינו מלא שירה כים" וכולי, עד "הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו". וחותרים "ברוך אתה ה' אל רוב ההודאות". ועלינו לדעת שכיום, כך הוא הדין

בארץ ישראל, שצריכים לברך רק בעלי שדות שמצטערים בעצירת הגשמים. ואילו בחוץ לארץ לא נהגו לברך כלל על הגשמים, מפני שיורדים שם תמיד גשמים רבים. למדנו במסכת פסחים [דף נ עמוד א], על הפסוק בזכריה [פרק יד פסוק ט], "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שעל זה אומרת הגמרא בשם רבי אחא בר חנינא, לא כעולם הזה, העולם הבא. העולם הזה על בשורות טובות אומר, "ברוך הטוב והמטיב, ועל שמיעת בשורות רעות אומר "ברוך דיין האמת". והעולם הבא, כולו הטוב והמטיב. זאת אומרת הרעיון של הדברים הוא כזה, שכמו שבעולם הזה יש יסורים וצער לאדם, ואינו רואה שום תועלת בסבל וייסורים שבאים עליו, ועל כן אין הוא מכיר בשלמות את ייחוד ה' יתברך, שהיא מידה של חסד ורחמים, ורק בעולם הבא יכיר האדם את השלמות שהכל היה לטובה, ואפילו הפורענות שבאה עליו היא רק לטובתו, בשביל להכניע את יצרו, ולזכך אותו, ולטהר את נשמתו, כדי להיטיב לו באחריתו שיקבל שכר בעולם הבא שכולו טוב. ולזה התכוון הנביא באומרו, "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". לכן אנחנו נהיה בדרגה כזו גבוהה, שנברך גם על הרע, "ברוך הטוב והמטיב".

חשוב להזכיר, מצות "מילה" שאי אפשר לקיים אותה יותר מפעם אחת בשלושים יום, שדומה למצות פדיון הבן, נוהגים אחינו האשכנזים לא לברך ברכת "שהחיינו" על מצות המילה, משום שהיא חובה על כל ישראל ולא רק על האב בלבד. אבל אנחנו הספרדים פוסקים כדעת הרמב"ם, לברך ברכת "שהחיינו" על מצות "המילה" מפני שהיא מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה. **"פדיון הבן" הוא מצוות עשה מן התורה**, כמו שכתוב [במדבר פרק יח פסוקים טו, טז], "כל פטר רחם לכל בשר" וגו', "ופדויו מבן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים" וכולי. וברמב"ם [הלכות ביכורים פרק יא], מצוה עשה לפדות את בכור הבן וכולי. וכן נפסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן שה]. הגמרא במסכת פסחים [דף קכא עמוד ב], הסתפקה מי מברך "ברכת שהחיינו" בפדיון הבן, האם הכהן מברך משום שיש לו חלק ממתנות הכהונה, ויש לו הנאה מזה שמקבל משהו, או שנאמר אבי הבן מברך משום שהוא בעצם מקיים את המצווה? למסקנא אומרת הגמרא, לגבי החלק של הכהן זה רק כמעין שכירות, וזה לא בדיוק מתנה. ולכן אבי הבן מברך "על פדיון הבן", וגם מברך "ברכת שהחיינו", אפילו שפדיון הבן זה מצוה שאין לה זמן קבוע. אדם שמינה שליח לעשות עבורו מצוה שאפשר לעשותה על ידי שליח, אף על פי שהשליח מברך את "ברכת המצוה", על מצוה שעשה לחברו, צריך לזכור שרק בעל המצווה צריך לברך "ברכת שהחיינו", על כן המוהל שמל את בן חבירו לא מברך "שהחיינו", אלא אבי הבן מברך "שהחיינו". וכך למדנו גם לגבי הדלקת נרות בליל ראשון של חנוכה.

בעניין לברך ברכת שהחיינו בפעם הראשונה על "מצוות תפילין" וכיוצא בזה.
הקונה טלית חדשה או תפילין חדשים צריך לברך "שהחיינו" [תוספתא ברכות פרק ו הלכה טו]. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ברכות [פרק יא הלכה ט]. והשולחן ערוך פסק שרק על טלית חדשה צריך לברך "שהחיינו". ודעת תוספות מסכת מנחות [דף מב עמוד ב], שמברכים ברכת שהחיינו רק על מצוה מתחדשת מזמן לזמן כמו שופר וכדומה, משאין כן בתפילין כיוון שהתחייב בפעם הראשונה, חייב שוב להניח אותם בכל יום והיא אינה מצוה מתחדשת מזמן לזמן. **העולה מן המאמר להלכה**, נער שמניח תפילין בפעם הראשונה ביום שנעשה בר מצוה, לא יברך שהחיינו על מצות הנחת תפילין. וכן הדין גם לגבי כלה שטובלת בפעם הראשונה לפני החופה, וגם מדליקה נרות שבת בפעם הראשונה בחייה, לא תברך "ברכת שהחיינו" על מצות הטבילה, וגם לא תברך "שהחיינו" על מצות הדלקת נרות שבת.

בעניין ברכת "שהחיינו" על פירות מורכבים, ועל ענבים, ועל מיץ רימונים.
כתוב בפסוק בפרק [קמז] בתהילים, "הללויה הללי נפשי את ה'", "אהללה ה' בחייו", "אזמרה לאלהי בעודי", שהם מכוונים כנגד שלוש דרגות בשבח שאנו משבחים את הקדוש ברוך הוא, "שהחיינו, וקיימנו, והגיענו", וכנגד שלוש בחינות שיש באדם, שהם "נפש רוח נשמה". כתוב בתורה [ויקרא פרק יט פסוק יט], "בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים" וכו'. למדו רבותינו בגמרא במסכת קידושין [דף לט עמוד א], מה בהמתך הרבעה של שור וחמור, אף שדך בהרכבה, שהאיסור הוא מן התורה, שהרי מה שכתוב "שדך לא תזרע כלאים", נלמד שיש איסור מן התורה של הרכבת אילן באילן אחר. ובהמשך דרשה הגמרא שהאיסור נוהג רק בארץ ישראל ולא בחו"ל. כך פסק הרמב"ם [הלכות כלאים פרק א הלכות א, ג], וכן נפסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן רצז]. מכל מקום באמת איך נברך "שהחיינו" על פרי שגדל כביכול נגד רצון הבורא? היעב"ץ מסביר שאמנם התורה אסרה לעשות מעשה של כלאים, אבל היא לא אסרה אכילה, והיות ואתה יכול לברך על הפרי ברכת הנהנין, אז במקביל אתה יכול לברך עליו גם ברכת "שהחיינו". והראיה שאנו מברכים "שככה לו בעולמו", אפילו אם רואים גוי רשע שהוא נאה ביותר. אבל דעת כף החיים [סימן רכ"ה], שלא מברכים ברכת שהחיינו על פירות מורכבים, שזה כולל גם תפוזים, שהם נכללים בפירות מורכבים, ואין הלכה כן. צריך לדעת להיזהר בפירות כלליים, שהם שילוב של אדמה ועץ. "והוא רחום יכפר עוון".

העולה מן המאמר להלכה, שאנו מברכים על פירות מורכבים ברכת "שהחיינו", שכן אנחנו נוהגים לברך בפעם הראשונה "שהחיינו", על "תפוז", אפילו שהוא מורכב מלימון חושחש, וגם מברכים על אשכולית, היות והם עונתיים. וגם עלינו לזכור שהקדוש ברוך הוא, התיר לנו לאכול מהפירות האלה, אפילו לאחר שהם נוצרו בדרך של איסור, לכן אין

בזה שום פגם, ואדרבה הקב"ה שמח בזה שאנו מתקנים את האיסור על ידי הברכה, ועל כן יש לברך ברכת שהחיינו בשמחה, בפעם הראשונה שאוכלים בשנה. למדנו שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, ואכילת הפרי, היא תדירה יותר מברכת שהחיינו, לכן היא קודמת לברכת שהחיינו, ואפילו שהיה מקום לחלק, שהכלל הזה נאמר על הקורבנות שהם חובה, כמו שכתוב [במדבר פרק כח פסוק לא], "מלבד עולת התמיד ומנחתו" וכולי. ואילו ברכת שהחיינו היא רשות, ועוד היה מקום לומר שהיות ועיקר התקנה של הברכה הייתה בראיה, וממילא הראיה קודמת לאכילה. מכל מקום צריך להקדים את ברכת הפרי לברכת שהחיינו, כמו שאנו עושים לגבי שאר המצות של שופר, לולב חנוכה, ומגילה, שמברכים "שהחיינו" לאחר ברכת המצוה. **לגבי ענבים**, פסק מרן בשולחן ערוך [סימן רכ"ה סעיף ה], אם בירך "שהחיינו" על ענבים, ולאחר מכן שתה יין חדש אינו חוזר ומברך. אפילו שהמעלה של היין גדולה יותר מהענבים, היות והכל נחשב לשמחה אחת, שבזמן שאכל את הענבים היה יודע שהיין יצא מהם. וזה נאמר על יין ששם המשקה נחשב לאכילת הפרי, וגם אם טעה ובירך על היין "בורא פרי העץ", או "בורא פרי האדמה", יצא ידי חובת הברכה. אבל בשתיית שאר פירות שאין עליהם שם של משקה, כי אינם עיקר הפרי, ונחשבים מוהל זיעה בעלמא, ולכן ברכתם "שהכל", כמו שנפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן ר"ה סעיף ג], ואפילו אם שתה מהם יברך רק "שהכל", ומברך "שהחיינו", רק כשאוכל את עיקר הפרי. ואם יש לפניו כמה מינים של פירות חדשים, ורואה אותם, ובדעתו לאכול עכשיו מכל המינים, צריך לברך פעם אחת ברכת "שהחיינו", ולפטור בה את כל המינים שלפניו. סומא אפילו שהוא לא רואה, צריך לברך "ברכת שהחיינו", בזמן שהוא אוכל מן הפרי. **ולכן לא מברכים ברכת "שהחיינו" על מיץ רימונים**, ורק אם אכל לאחר מכן רימונים, צריך לברך ברכת "שהחיינו", ואם אכל ולא בירך, אינו מברך עוד "שהחיינו" כשאוכל את הפרי. בזמנינו בארץ ישראל לא מברכים "שהחיינו" על תפוחים ואגסים, שהרי הם נמצאים כל השנה. ועל אפרסק ונקטרינה, מברכים שהחיינו על אחד מהם בלבד, מכיון שהם שווים בטעמם הרי הם נחשבים מין אחד. "וצור ישראל יצילנו משגיאות" אמן.

בעניין ברכת "שהחיינו" על בשמים.

למדנו בשיעור על דיני הבדלה, מהיכן למדו רבותינו בגמרא מסכת ברכות [דף מג עמוד ב], שמברכים על הריח? כתוב בספר תהילים [פרק קנ פסוק ו], "כל הנשמה תהלל יה הללויה", איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו הוי אומר זה הריח. לפי זה מה הדין על "ברכת שהחיינו", בבשמים שצומחים באדמה, אפילו שיש להם את התנאים המחייבים לברך ברכת "שהחיינו", משום שהם מתחדשים משנה לשנה, וגם שיש בהם הנאה של ריח. מסביר הבן איש חי [שנה ראשונה פרשת ואתחנן הלכה א], שהיות והנאה של הריח על

בשמים, היא נחשבת הנאה מועטת לגוף, ואת ברכת שהחיינו תקנו על הנאה מרובה כמו שיש באכילה, שהגוף נהנה ממנה. ועוד שאי אפשר לומר "שהחיינו וקיימנו והגיענו", על הנאת הנשמה, שהרי קיום הנשמה הוא לעד ולנצח נצחים, לכן הגמרא למדה שצריך ברכה מיוחדת על הנאת הריח. עלינו לזכור, שרק הנשמות בעולמות עליונים נהנות הנאה מרובה מהריח, היות והוא רוחני. עוד דבר חשוב לדעת, כשיש ספק על פרי מסוים, אם לברך עליו ברכת שהחיינו, צריך לזכור קודם, שאם על חיוב שהוא מעיקר הדין, אנו פוסקים ספק ברכות להקל, אז כל שכן במקום של ספק על ברכת שהחיינו, שהיא רשות ולא חובה, שאין לברך מספק.

בעניין "ברכת הבדלה" במוצאי שבת.

מי שהיה מבדיל על היין במוצאי שבת והגיע לברכת בשמים ואמר "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם" על דעת לסיים "בורא עצי בשמים" וטעה וסיים "בורא מאורי האש", אם יכול לתקן תוך כדי דיבור, ואם לא, אז יצא ידי חובת שתי הברכות מספק, ואינו יכול לחזור לברך שום ברכה מהן. צריך לזכור שזה מדובר בברכות השבח וההודאה, אבל בברכות ההנאה לפני אכילה ושתייה וריח, כגון אם אדם היה בדעתו לאכול פרי שברכתו "בורא פרי העץ" וגם פרי שברכתו "בורא פרי האדמה", ולקח בידו את הפרי שברכתו "בורא פרי האדמה" משום שחביב עליו יותר, ואמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם" ובמקום לסיים "בורא פרי האדמה", חתם "בורא פרי העץ", יצא ידי חובת ברכת "בורא פרי האדמה", ויאכל מאותו הפרי שבירך עליו, ואחר כך מברך "בורא פרי העץ" ויאכל מהפרי האחר. "וצור ישראל יצילנו משגיאיות", אמן.

בעניין ברכת "מאורי האש", שייחדו אותה להנאה מאורה בלבד, והדין בסומא.

יש לאדם הנאה מרובה וצורך גדול בבריאת האש, על כן הרעיון של מצוות ברכת "בורא מאורי האש", היא כדי להודות לה' יתברך, על החסד שעשה עמנו בבריאת האש. ולכן הרואה אש במוצאי שבת, מברך, "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם בורא מאורי האש". צריך לזכור תחילת בריאת האש היתה במוצאי שבת בראשית, ואסור לנו להשתמש באש, משום שהסחנו דעתנו מן האש במשך יום השבת, ולכן בשאר ימי השבוע ואפילו במוצאי יום טוב, אין לברך את ברכת "בורא מאורי האש". שרק במוצאי שבת תקנו לנו רבותינו להודות לה' על בריאת האש. ובמוצאי יום הכיפורים מותר לברך ברכת "בורא מאורי האש", רק על אש שנולדה לפני כניסת יום הכיפורים, שהייתה דלוקה במשך כל יום הכיפורים. אבל אם יום הכיפורים חל בשבת, אז מותר לברך ברכת "בורא מאורי האש",

אפילו על אש שנולדה במוצאי יום הכיפורים, מכיוון שזה גם מוצאי שבת, מכל מקום הרוצה להחמיר, תבא עליו ברכה. המנהג לחזר אחרי האש כדי לראותה ולברך עליה. ויכול גם על גפרור שנדלק בגופרית, לברך ברכת "בורא מאורי האש", וטוב שיצרף עוד גפרור, כדי שיגעו השלהבות זו בזו כמו אבוקה. מכל מקום מי שאין לו אש, יכול להבדיל על הכוס ולאכול, אפילו במוצאי יום הכיפורים, אף על פי שלא בירך ברכת "בורא מאורי האש". אין לברך ברכת "בורא מאורי האש", אלא אם כן ייחדו אותה להנאה מאורה בלבד, וגם צריך להיות סמוך לאש. ואין לברך ברכת "בורא מאורי האש", עם נר שהודלק לעילוי נשמת הנפטר, ולא אם הודלק לכבוד חתן וכלה, וכדומה. וגם אין לברך "ברכת מאורי האש", על אור של נורת החשמל. סומא שאינו יכול להנות מאור האש, אינו רשאי לברך ברכת "בורא מאורי האש".

בעניין הבדלה על כוס ברכת המזון, וכוס שבע ברכות, וגם השתתפות בסעודה.
 לדעת הרמב"ם [הלכות שבת פרק כט הלכה יב], שאפשר לעשות הבדלה על כוס של ברכת המזון, צריך להזכיר לשיטתו כוס של ברכת המזון היא רשות אפילו שיש עשרה, אבל כמובן שהוא מודה שזה מצוה מן המובחר, לעשות ברכת המזון על כוס של ברכת המזון, [שולחן ערוך אורח חיים סימן קפב סעיף א]. מכל מקום אין כאן איסור של "אין עושין מצות חבילות חבילות", למדנו את המקור של הדין במסכת פסחים [דף קב עמוד ב], שם מסבירה הגמרא למה אין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות, משום שנראה שרוצה להתפטר מן המצוות שהם עליו כמשאוי. למדנו בגמרא במסכת פסחים [דף קיג עמוד ב], שבין השבעה שהם מנודין לשמים, זה מי שאינו מיסב בחבורה של מצוה. ועל כן מצווה להשתתף בסעודת נישואין, שהיא מצות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים. **העולה מן המאמר להלכה**, שבנדון שלנו, היות והבדלה באה לחתום את השבת, וכוס של ברכת המזון היא גם בא להחתים את הסעודה, אז שניהם נחשבים כדבר אחת ומטרה אחת, לכן מותר לברך על כוס של ברכת המזון גם את ברכת ההבדלה. אנחנו מדברים שהתחיל את הסעודה בהיתר לפני שהחשיך, שאם לא כן צריך תחילה להבדיל, קודם הכוס של ברכת המזון. הוא הדין פוסק מרן שיהיה מותר לברך ברכת המזון על כוס של שבע ברכות, ששניהם באים על עניין אחד שזה מחמת הסעודה, שכוס של ברכת המזון בא מחמת הסעודה, וכן גם כוס של שבע ברכות, וכך נפסק בשולחן ערוך [אבן העזר סימן ס"ב סעיף ד]. האמת שזה מסתדר על כוס של הבדלה שבא לחתום את השבת, וגם בא בשביל להתחיל את השבוע, ואילו כוס של ברכת המזון שבא רק לחתום את הסעודה. כתוב בתהילים [פרק קטז פסוק יג], "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". מי שקשה לו צריך להחזיק את הכוס של ברכת המזון לפחות עד ברכת "הרחמן". אם אדם צריך ללכת לשיעור תורה וכדומה, אינו חייב לאכול באותה

סעודת מצוה, אם יש שם עשרה בלעדיו. שנזכה במהרה לביאת בן דוד ובבניין ירושלים, אמן.

בעניין אם טעם קודם שהבדיל, וגם שכח להבדיל בתפילה.

למדנו במסכת ברכות [דף לג עמוד א], על דברי הגמרא בתקנה להבדיל בין קודש לחול בתפילה, וגם על הכוס, בתחילה קבעו את ההבדלה בתפילה, העשירו, קבעו על הכוס וכולי. ולכתחילה "המבדיל בתפילה צריך גם שיבדיל על הכוס". ובהמשך הסוגיא שם, דנה הגמרא, טעה בזו ובזו מהו?, אם טעה ושכח ולא הבדיל בתפילה, וגם טעה ועשה דבר שאסור לעשות קודם ההבדלה, כמו מלאכה, אכילה או שתיה, עונה הגמרא שבמקרה הזה, אם "טעה בזו ובזו חוזר לראש", דהיינו שצריך לחזור ולהתפלל שמונה עשרה כדי להבדיל בתפילה, ולאחר מכן להבדיל על הכוס. **העולה מן המאמר להלכה**, שקנסו אותו חכמים שטעה בשתיים, הן בתפילה, והן על הכוס, כמו שכתוב, [ירמיהו פרק ב פסוק יג], "כי שתים רעות עשה עמי", שבזמן שגם אכל קודם הבדלה על הכוס, הוא יצר פגם שכבר לא יעיל לצאת בהבדלה על הכוס, ועל כן בשביל להשלים את החיסרון הזה, הוא צריך לחזור ולהבדיל בתפילה. וכן נפסק בשולחן ערוך [אורח חיים סימן רצד סעיף א], אומרים הבדלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפילתו ואינו חוזר, משום שצריך להבדיל על הכוס. ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס, צריך לחזור ולהבדיל בתפילה. "וצור ישראל יצילנו משגיאות", אמן.

בעניין הברכה על המצווה של "הפרשת חלה", והדין של לחוח וכדומה.

רבותינו הסבירו את הדמיון בין אדם הראשון לבין החלה, כתוב בתחילת ספר בראשית [פרק ב פסוק ו], "ואד יעלה מן הארץ והשקה את פני כל האדמה", ונסמך לזה "וייצר ה'" אלוקים את האדם עפר מן האדמה". למדנו מכאן שבשביל ליצור את אדם הראשון, היה צריך שלב מוקדם של, "ואד יעלה מן הארץ", מה עשה הקדוש ברוך הוא, העלה את התהום והשקה את העננים, כדי להשקות את העפר במים, וככה נברא ונוצר אדם הראשון. אותו דבר בדיוק אופן ההכנה של חלה, כי כשמכינים חלה השלב הראשון, שופכים את המים על הקמח ומגבילים ולשים את העיסה, ואחר כך אופים, ורק לאחר מכן יוצאת "חלה", הקדוש ברוך הוא ברא את האדם על אותו בסיס של רעיון, כמו אופן ההכנה של החלה. עלינו לזכור, שהחיוב על מצוות "הפרשת חלה", הוא לא רק על הנשים הוא גם על האנשים, על כן טוב שאדם פעם בכמה זמן יקיים את המצווה הזו בעצמו, ויפריש חלה בברכה, כי מצוה בו יותר מבשלוחו [מסכת קידושין דף מא עמוד א]. למדנו ברובד הנסתר

למה נשים חייבות במצוה הזאת יותר, כי האשה היא זו שהכשילה את אדם הראשון, וגרמה לאבד את אדם הראשון מגן עדן, אדם הראשון נקרא "חלתו של עולם", לכן האישה צריכה לתקן את המצוה הזאת שנקראת חלה. החיוב בחלה הוא רק מחמשת מיני דגן, שהם חיטה, שעורה, כוסמת, שיבולת שועל, ושיפון. אדם שעושה חלה של מין אורז, או מין של תפוח אדמה, אפילו שמכין חלות שלמות לא מפריש מהם חלה, וגם אם לש את העיסה במי פירות היא פטורה מחלה. לכן טוב בשביל לצאת מתורת ספק, להפריש מעיסה אחרת שכבר מחויבת, ויפריש ממנה חלה על עיסה שנילושה במי פירות. **על לחוח היות ואין לו עיסה**, כי הוא מבלילה רכה, אז מפרישים ממנו רק אחר האפיה. ואם עושים את הלחוח בעובי של עשרה סנטימטר, וגם קובעים עליו סעודה, צריך לברך עליו "המוציא". ומפרישים ממנו חלה בברכה. ואם לא קובעים עליו סעודה מברכים עליו ברכת "מזונות", ואם הלחוח הוא דק מאוד, מפרישים ממנו חלה בלי ברכה.

בענין כמות העיסה שעליה מתחייבת החלה בברכה.

למדו רבותינו ממה שציווה משה רבנו את עם ישראל בזמן שהיו במדבר, כשהעיסה שלהם הייתה "מן" שירד מהשמים, שהיו טוחנים אותו, וגם דכים אותו במדוכה, ואופים אותו ממש כמו לחם. בתורה כתוב השיעור של המן, שהיה עומר לגולגולת, ושיעור העומר, גם כתוב בתורה במפורש, [שמות פרק טז פסוק לו], "והעומר עשירית האיפה הוא", כמה זה שיעור של "איפה", זה שיעור של שלוש סאין, וסאה הוא שיעור של שישה קבין. וקב זה שיעור של ארבעה לוגין. ולוג השיעור שלו זה שישה ביצים. מכל מקום למדנו את השיעור של האיפה, שהוא שלוש סאין, והחשבון של סאה הוא שישה קבין, בשביל לדעת כמה קבים יש בתוך "איפה", שלוש סאין כפול ששה קבין, זה שמונה עשרה קבין, ואמרנו שהחשבון של הקב הוא שיעור של ארבעה לוגין, נכפיל ארבעה לוגין בשמונה עשרה קבין, נקבל שבעים ושתים לוגין שיש לנו בתוך איפה, ואמרנו שהלוג שיעורו הוא ששה ביצים, נכפיל שבעים ושתים כפול שש, זה יוצא חשבון של ארבע מאות שלושים ושתים ביצים שיש בתוך איפה. ולמדנו שבתורה כתוב את השיעור של העומר, "והעומר עשירית האיפה הוא", נחלק ארבע מאות שלושים ושתים לעשר, נקבל שיעור של ארבעים ושלוש ביצים וחומש, שזה החשבון שבו החלה חייבת בברכה, השיעור הוא לפי השיעור של הקמח, ולא לפי החשבון של הביצים, זאת אומרת קמח שנכנס במידה שמכילה נפח ולא משקל, של ארבעים ושלוש ביצים וחומש. צריך להזכיר שהמידות בתורה הם לפי נפח, ולא לפי משקל. השיעור הזה רמוז במילה "חלה", שזה גימטריה של ארבעים ושלוש, [אין גימטריה על חומש]. בשביל לעשות את החשבון בדיוק, צריך לקחת כלי מלא מים עד הסוף, ולשים מתחתיו כלי ריק, ולשים את הביצים בעדינות בתוך הכלי שמלאת אותו במים, מה שיקרה לכמות של ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה, הם יתפסו את

החלק של המים, ואותו כמות של מים שנשפך על החשבון של המקום של הביצים, זה המידה בדיוק של ארבעים ושלוש ביצים וחומש, ובזמן שנמלא את אותו כלי בנפח של הקמח, זה השיעור של "הפרשת חלה". שנזכה לברכת השפע של מצוות "הפרשת חלה", כמו שכתוב במשלי [פרק ג פסוק טז], "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד", אמן.

בעניין הברכה על "ירידת השפע" בזמן שאדם מברך על איזה "מצוה".

מובא בסידור הקדוש הרמ"ק זצ"ל שאדם בברכתו על איזה דבר מצוה או פרי, גורם להמשיך ממקור העליון אור קדוש ושפע עליון, לכן זה נקרא "ברכה", מלשון בריכה והמשכה, שאי אפשר שהאור הקדוש העליון ישכון בדבר שהוא ריק ופגום, כמו שלמדנו "אין הברכה שורה על דבר ריק", [זוהר הקדוש ח"ג ל"ד], שעל כל דבר בעולם התחתון יש שורש בשמים, וכשמברך על דבר מצוה, אם זה חפץ או פרי, נעשה הדבר הזה כלי כדי לקבל את השפע העליון, והכלי הזה רומז למלכות כנסת ישראל המקבלת את כל ההשפעות הקדושות.

בעניין תפילה בזמן שנכנס ויוצא מבית המדרש.

אדם שנכנס לבית המדרש כדי ללמוד עם תלמידים וחברים, צריך לומר בכניסתו, "יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, שלא אומר על טהור טמא, ולא על טמא טהור, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם". ובסיומו את לימודו ביציאתו מבית המדרש, יאמר, "מודה אני לפניך ה' אלוהי ששמת חלקי עם יושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי עם יושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים, ואני משכים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים, הם רצים לבאר שחת, ואני רץ לחיי העולם הבא".

בעניין הסיבה של לאריכות הגלות.

"קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה", [ירמיהו פרק לא פסוק יד]. רחל אמנו היא השכינה הקדושה, שהיא רוצה כבר לצאת מן הגלות עם כל בניה, וצועקת ואין מושיע לה, ובכן אחיי ורעי לבטח תדעו שאנו בדורות האלה, שיש תורה הרבה בישראל, ומרבים ללמוד משניות, גמרא ופוסקים, וגם ספרי קבלה, ואנחנו עדיין בגלות החשוכה

הזאת ומחכים מתי "ובא לציון גואל"? עלינו לזכור שהתכלית של הבקשה בגלות הזו, היא רק בזמן שאדם מבקש בלב שלם, ולא מן השפה ולחוץ, וכמו שכתוב בישעיה [פרק מ פסוק ו], "וכל חסדו כציץ השדה", שהפירוש הוא שהם אינם מכונים בתורה ובתפילה ובמצות, שהכל הוא רק לטובת עצמם, שזה לתועלתם האישית בלבד, וכמו שלמדנו בזוהר הקדוש, כל חסד דאינון עבדין, לגרמיהו עבדין. צריך להבין שהקדוש ברוך הוא שהוא הרואה ללבב, ולא לעיניים, ורק הוא שבאמת יודע מי באמת ראוי.

הכוח של הברכות והסוד של השם "מי אלה".

כשעם ישראל חטאו בחטא העגל, הפרידו בעוונם "מי אלה", ולזה אמרו "אלה אלוהיך", וגם ירבעם בן נבט פגם בזה, והכוונה של אותם עובדי עבודה זרה, שיגיע להם השפע על ידי ממוצע, ולא שכפרו חלילה בהשגחה העליונה. על כן לא רצה יעקב אבינו לברך את בני יוסף, כי ראה שיצא מהם ירבעם, שהוא גרם להפסק של השם הקדוש "מי אלה", ולכן אמר על בני יוסף "מי אלה", משום שהם אינם ראויים לברכה, ועל זה ענה לו יוסף "בני הם אשר נתן לי אלוהים", שעכשיו הם לא בפירוד "מי אלה", הם נמצאים באיחוד גמור בחינת אלוהים. ובכח זה ברך אותם יעקב אבינו כמו שכתוב [בראשית פרק מט פסוק כח], "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם", שרמוז בתחילת הפסוק "כל אלה", שעולה בגימטריה, "מי אלה", דהיינו שמסר להם את הכוח של התיקון בברכות האלה.

למדנו בזוהר הקדוש [בראשית דף כב], שמתחברים "מי אלה", אז נעשה תיבת "אלוהים", "מי" רומז בבינה, שהוא לא באתגליא. "אלה", מרמז על שלושת הספירות הקדושות חסד, גבורה, תפארת, וכשאנו מחברים "מי אלה", אז נעשה תיבת אלוהים, שזה למעשה תכלית הבריאה, שיהיו התיבות האלה מיוחדים לעולם, ללא פירוד חס וחלילה. כתב הרמב"ם בהלכות קריאת שמע [פרק א הלכה ד], שמסורת בידינו על הפסוק, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שאמר יעקב אבינו בזמן שקבץ את בניו, וראה שאין פסול בבניו, ולכן אנו אומרים אותו לאחר ברכה לבטלה, היות ויש בכוחו, לבטל את הכוח של הקליפה, ולסלק את החיצוניים.

כותב הרמב"ם [פרק עשירי הלכה כו], "כללו של דבר לעולם יצעק אדם על העתיד לבא, ויבקש רחמים ויתן הודיה על מה שעבר, ויודה וישבח כפי כוחו, וכל המרבה להודות את ה' ולשבחו תמיד הרי זה משובח". למדנו שהלשון "לעולם", מלמד אותנו שבכל אופן ובכל דרך אדם צריך כבר מעכשיו לצעוק על העתיד, ולבקש רחמים, כדי לקבל

סייעתא דשמיא, שאם יצטרך להתגלגל בשביל להשלים את תיקונו, על ידי מי שיבוא אחריו, שהוא משורש נשמתו, שיוכל לתקן את נשמתו אם זה על ידי המאכלים שבהם הוא יתגלגל, או על ידי לימוד התורה, או על ידי תפילה. וגם צריך להודות לה"י יתברך על גלגולים קודמים שעבר בדרך לתיקון, וכאן מוסיף הרמב"ם "כפי כוחו", שזה כפי מידת כוחו, הכוונה ביחס לתיקון שהוא צריך לעבור, בדרך לתכלית נשמתו. ואשריו של אדם שמרבה להודות ולשבח כל הזמן שזה רק מועיל לו, ומקרב אותו לייעודו.

סדר ברכת המזון - ספרד

שיר המעלות, בשוב יי את שיבת ציון
היינו כחלמים: אז ימלא שחוק
פינו ולשוננו רנה, אז יאמרו בגוים הגדיל
יי לעשות עם אלה: הגדיל יי לעשות
עמנו, היינו שומחים: שובה יי את שביתנו
כאפיקים בנגב: הזרעים בדמעה ברנה
יקצרו: הלוד ילד ובכה נשא משך הזרע,
בא יבא ברנה, נשא אלמתינו:

הסמן אומר: רבותי, מיר ויעלן בענטשן (רבותי נברך):
עדים הסמוכים: יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם:
הסמן תור: יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם:
ברשות קרן ורבנן ורבותי נברך (בעשרה אלהינו)
שאכלנו משלו:

פסוק: (מעשרה אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו:
פסוק: (מעשרה אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

יחיד אינו אומר: ברוך הוא וברוך שמו,

ברוך אתה יי אלהינו
מלך העולם, הן
את העולם כלו, בטובו בחן
בחסד וברחמים, הוא נותן
לחם לכל בשר, כי לעולם
חסדו, ובטובו הגדול תמיד
לא חסר לנו ואל יחסר לנו
מזון לעולם ועד, בעבור
שמו הגדול, כי הוא אל ון
ומפרנס לכל ומטיב לכל

ומכין מזון לכל בריותיו
אשר ברא, כאמור, פותח
את ידך ומשביע לכל חי
רצון: ברוך אתה יי, הן
את הכל:

נודה לך יי אלהינו, על
שהנחלת לאבותינו
ארץ חמדה טובה ורחבה, ועל
שהוצאתנו יי אלהינו מארץ
מצרים, ופדיתנו מבית עבדים,
ועל בריתך שחתמת בבשרנו, ועל
תורתך שלמדנו, ועל חקיך
שהודעתנו, ועל חיים חן וחסד
שחוננתנו, ועל אכילת מזון
שאתה ון ומפרנס אותנו תמיד,
בכל יום ובכל עת ובכל שעה:

ועל הנסים ועל הפרקו ועל
הנבורות ועל התשועות ועל
הנפלאות ועל הנחמות ועל
המלחמות, שעשית לאבותינו בימים
ההם בזמן הזה:

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה,
בשעמד עליהם המן הרשע,
בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל

בשבת אומרים:

רצה : והחליצנו יי אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באהבה כמצות רצונך וברצונך הניח לנו יי אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו והראנו יי אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

ובנה : ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו, ברוך אתה יי, בונה ברחמי ירושלים, אמן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, האל, אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, גואלנו, יוצרנו, קדושנו קדוש יעקב, רוענו רועה ישראל, המלך הטוב והמטיב לכל, שבכל יום ויום הוא מטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו, הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרוח, הצלה והצלחה, ברכה וישועה, נחמה, פרנסה וכלכלה, ורחמים וחיים ושלום וכל טוב, ומכל טוב לעולם אל יחסרנו: אמן

הרחמן : הוא ימלך עלינו לעולם ועד: הרחמן

היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים, ביום אחר, בשלשה עשר לה' שנים עשר הוא ח'ש אדר ושללם לבז, ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו, וקלקלת את מושבתו, והשבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ, (ועשית עמהם גם ופלא וגודה לשמך הגדול סלה):

ועל : הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך, יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: בכתוב, ואכלת ושבעת וברכת את יי אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: ברוך אתה יי, על הארץ ועל המזון:

רחם : נא יי אלהינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עלינו: אלהינו, אבינו, רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו, והרוח לנו יי אלהינו מהרה מכל צרותינו, ונא אל תצריכנו יי אלהינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם, כי אם לידך המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד:

וְנִשָּׂא בִּרְכָה מֵאֵת יי,
וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ,
וְנִמְצָא חַן וְשָׂכָל טוֹב
בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

לשבת: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִנְחִילֵנוּ יוֹם שְׂכָלוֹ שֶׁבֶת
וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִזְכֵּנוּ לִימֹת
הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי
הָעוֹלָם הַבָּא: בחול מַגְדִּיל (ביום
שִׁשׁ כו מוֹסֵף אוֹמֵר מַגְדִּיל) יְשׁוּעוֹת
מִלְכּוֹ וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ
לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֲשֵׂה
שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה
שָׁלוֹם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
וְאָמְרוּ אָמֵן:

יִרְאוּ אֵת יי קְדוֹשֵׁיוּ בִּי אֵין
מַחְסוֹר לִירְאוֹ:
בְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעְבוּ וְדוֹרְשֵׁי יי
לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב: הוֹדוּ לֵיי בִּי
טוֹב בִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ: פּוֹתַח
אֵת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן:
בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּי
וְהָיָה יי מְבִטָּחוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַם
זִקְנָתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב
וְזָרְעוֹ מִבְּקֵשׁ לָחֶם: יי עֹז לַעֲמוֹ
יִתֵּן יי יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

הוּא יִתְבָּרַךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ:
הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר וָדוֹר,
וְיִתְפָּאֵר בָּנוּ לְעַד וּלְנִצָּח נִצְחִים,
וְיִתְהַדָּר בָּנוּ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי
עוֹלָמִים: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִפְרֹנְסֵנוּ
בְּכְבוֹד: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבֵּר עֲלֵנוּ
מֵעַל צְוָאֲרֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ
קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא
יִשְׁלַח לָנוּ בִּרְכָה מְרֻבָּה בְּבֵית הָזֶה
וְעַל שְׁלֹחַן זֶה שְׂאֵבְלָנוּ עֲלֵיו:
הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ
הַנָּבִיא זְכוֹר לְטוֹב וְיִבְשֹׁר לָנוּ
בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת:
הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִבְרַךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי)
בְּעַל הַבֵּית הַזֶּה וְאֶת (אָמִי
מוֹרֵתִי) בְּעַלֹת הַבֵּית הַזֶּה, אוֹתָם
וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זֶרְעָם וְאֶת כָּל
אֲשֶׁר לָהֶם, (וְאֵם סְמוּךְ עַל שְׁלֹחַן עֲצֻמוֹ
יֹאמֶר: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִבְרַךְ אוֹתִי
(וְאָבִי וְאָמִי) וְאֶשְׁתִּי וְזֶרְעִי וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר לִי), אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר
לָנוּ, כָּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַכוּ אֲבוֹתֵינוּ
אֲבֹרָהֵם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, בְּכָל מָכַל,
כָּל, בֵּן יִבְרַךְ אוֹתָנוּ בְּלָנוּ יַחַד
בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה, וְנֹאמֵר אָמֵן:

בְּמִרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם
וְעֲלֵינוּ זְכוֹת
שֶׁתִּהְיֶה לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם,

סדר שבע ברכות

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו:	שִׁמְחָה תשמח רעים האהובים, בשמחה יצירך בגן עדן מקדם, ברוך אתה יי משמח חתן וכלה:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, יוצר האדם:	ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ונחמה, דיצה וחדוה, אהבה ואחוה, ושלום ורעות, מהרה יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחפתם ונגעים ממושתה נגינתם, ברוך אתה יי משמח חתן עם הכלה:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו מנוח בגן עדן, ברוך אתה יי יוצר האדם:	ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:
שש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:	

ברכת מעין שלש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם על

על היין: הגפן ועל פרי הגפן	על פירות מ' המינים: העין ועל פרי העין	על מזונות: המחיה ועל הכלכלה
ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבוע מטובה, רחם (נא) יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבוע מטובה ונברך עליה בקדשה ובטהרה: בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה.		

כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל

על היין פרי הגפן: ברוך אתה יי על הארץ ועל פרי הגפן: (בא"י ועל פרי גפנה):	על הפירות הפרות: ברוך אתה יי על הארץ ועל הפירות: (בא"י ועל פרותיה):	על מזונות המחיה: ברוך אתה יי על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה:

ברכת המזון נוסח עדות המזרח

למנצח בנגינת מוזמר שיר: אלהים וְהָגֵנוּ וְיִבְרַכְנוּ. יֵאָר פָּנָיו אֶתֵּנוּ סֵלָה: לְדַעַת בְּאַרְצֵנוּ דְרָכָיו. בְּכָל-גּוֹיִם יִשְׁוּעָתָיו: יוֹדוּךָ עַמּוּסֵי אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמּוּסֵי בָלָם: וְיִשְׁמְדוּ וְיִרְגְּזוּ לְאֻמִּים כִּי-תִשְׁפֹּט עַמּוּסֵי מִיִּשְׂרָאֵל. וְלְאֻמִּים בְּאַרְצֵנוּ תִּגְדֹּם סֵלָה: יוֹדוּךָ עַמּוּסֵי אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמּוּסֵי בָלָם: אֲרֵץ נִתְּנָה וְיִבְלָהָ. וְיִבְרַכְנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: וְיִבְרַכְנוּ אֱלֹהִים. וְיִירָאוּ אוֹתוֹ כָּל-אִפְסֵי-אֲרֶץ:

אַבְרָהָה אַת-יְי בְּכָל-עַתָּה. תְּמִיד תִּתְחַלְתֵּנוּ בְּפִי: סוֹף דְּבָר תִּבְלֵ נִשְׁמָעִי. אַת-הָאֱלֹהִים יִרְאָה וְאַתָּה-מִצְוָתוֹ שְׁמוֹר, כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם: תִּתְחַלֵּת יְי יִדְבָּר פִּי. וְיִבְרַךְ כָּל-בָּשָׂר שֶׁם קִדְּשׁוּ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְהֵנוּ נִבְרַךְ יְי מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּהָ: וְיִדְבָּר אֱלֹהֵי, זֶה הַשְּׁלֵחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְי:

אם מברכים בזמון המברך אומר:

חַב לָנוּ וְנִבְרַיִךְ לְמִלְכָּא עֲלֵינָא קְדִישָׁא:

המסובים עונים: שְׁמוּסֵי:

המברך אומר: בְּרָשׁוֹת מִלְכָּא עֲלֵינָא קְדִישָׁא,

וּבְרָשׁוֹת מוֹרֵי וְרִבּוּתֵי וּבְרָשׁוֹתֵיכֶם נִבְרַךְ

(בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלוֹ:

המסובים עונים: בְּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ)

שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ הָיִינוּ:

האלים ורבים ביד מעטים. ורשעים ביד צדיקים. וטמאים ביד טהורים. וזדים ביד עוסקי תורתך. לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך. וטהרו את מקדשך. והדליקו נרות בחצרות קדשך. וקבעו שמונת ימי הנזכה אלו בחלל ובחודאת. ועשית עמחם נסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה.

לפנינו: בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה. כשעמד עליהם חמן הרשע. בקש להשמיד וחרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחודש שנים עשר הוא חודש אדר ושלם לבז. ואתה ברחמך הרבים הפרת את עצתו. והשבתו לו גמולו בראשו. ותלו אותו ואת בניו על העץ. ועשית עמחם נס ופלא ונודה לשמך הגדול סלה.

ועל הכל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ וּמִבְרָכִים אֶת שְׁמֶךָ כְּאִמּוֹר וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעֵת וּבְרַכְתָּ אֶת יְי אֱלֹהֵינוּ עַל הָאֲרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: **ברוך אתה יי, על הארץ ועל המזון:**

רחם יי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ. וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וְעַל הַיְכָלְךָ. וְעַל מַעֲוֶנֶךָ. וְעַל דְּבִירְךָ. וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אֲבִינוּ רַעְנוּ וּזְנַנּוּ. פִּרְגְּסָנוּ כְּלָלָנוּ. הִרְוִיחֵנוּ הִרְחוּ לָנוּ מִהֲרָה מִכָּל-צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אֵל תַּעֲזִרְכֵנוּ יְי אֱלֹהֵינוּ לְיָדֵי מִתְּנוֹת בָּשָׂר

ברוך אתה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַזֶּה אוֹתֵנוּ וְאֵת הָעוֹלָם כָּלּוּ בְטוֹבוֹ בְּחֵן בְּהֶסֶד בְּרוּחַ וּבְרַחֲמִים רַבִּים. נָתַן לָהֶם לֶכֶל-בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם הֶסֶד: וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל תְּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאֵל יִחְסַר לָנוּ מִזֶּה מִזֶּה תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הוּא אֵל זֶן וּמִפְרָגֵם לֶכֶל וְשִׁלְחָנוּ עֲרוֹךְ לֶכֶל וְהִתְקִין מַחֲיָה וּמוֹזֵן לֶכֶל-בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרִיּוֹת חֲסִדָיו כְּאִמּוֹר. פֹּתַח אֶת-יָדְךָ. וּמִשְׁפִּיעַ לֶכֶל-חַי רִצּוֹן: **ברוך אתה יי, הזן את הכל:**

נודה לך יי אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבְוֵתֵינוּ אֲרֶץ הַמִּדְבָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּרִית וְתוֹרָה חַיִּים וּמוֹזֵן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים. וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁהִתְמַתָּ בְּבִשְׁרָנוּ. וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלִּמְדָתָנוּ. וְעַל חֲסִי רִצּוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ. וְעַל חַיִּים וּמוֹזֵן שֶׁאַתָּה זֶן וּמִפְרָגֵם אוֹתָנוּ:

בחנוכה ופורים אומרים על הניסים: ועל הניסים ועל הפרקן. ועל הגבורות. ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לחנוכה: בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול החשמנאי ובניו כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך. ואתה ברחמך הרבים עמדת להם בעת צרתם. רבת את ריבם. דנת את דינם. נקמת את ניקמתם. מסרת גיבורים ביד

וְדָם. וְלֹא לִידֵי הַלֹּאֲתָם. אֲלֵא לִידֵי הַמִּלָּאָה וְהַרְחֵבָה. הַעֲשִׂירָה וְהַפְתּוּחָה. יְהִי רִצּוֹן שְׁלֹא נִבּוֹשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֹא נִבְלָם לְעוֹלָם הַבָּא. וּמִלֻּכּוֹת בֵּית דָּוִד מִשִּׁיחָה תַּחֲוִירָנָה לְמִקּוּמָהּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ:

בשבת מוסיפים: רצה והחליצנו ה' אלקינו במצוותיך ובמצות יום השביעי, השבת הגדול והקדוש הזה, כי יום זה גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו ונגנח בו כמצות חוקי רצונך, ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו, והראנו בנחת ציון במהרה בימינו, כי אתה הוא בעל הנחמות.

בראש חודש ובחול המועד מוסיפים: אלוהינו ואלוהי אבותינו יעלה ויבוא ויגניע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר וזכוננו וזכרון אבותנו. וזכרון ירושלים עירך. וזכרון משיח בן דוד עבדך. וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובת. לחן ולחסד ולרחמים. לחיים טובים ולשלום ביום **בראש חודש:** ראש חודש הזה. **בפסח:** תג המצות הזה. **בסוכות:** תג הסוכות הזה. ביום (טוב) מקרא קדוש הזה. לרחם בו עלינו ולהושיענו. וזכרון ה' אלוהינו בו לטובת. ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים טובים. בדבר ישועת ורחמים. תום ותגנו וחמול ורחם עלינו. והושיענו כי אלקי ענינו. כי אל מלך חנון ורחום אתה:

וּתְכַנֶּנָּה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: **ברוך אתה יי, בונה ירושלים.** (בלחש: אמן):

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, לעד האל אבינו מלכנו אדירנו. בוראנו. גואלנו. קדוּשָׁנו. קדוש יַעֲקֹב. רוענו רועה ישראל. המלך הטוב והמטיב לכל. שֶׁבְּכָל-יוֹם וְיוֹם הוא מטיב לנו. הוא מטיב לנו. הוא יטיב לנו. הוא גמלנו. הוא גומלנו. הוא יגמלנו לעד חן וחסד ורחמים וריוח והצלָה וכל-טוב:

הרחמן הוא ישתבח על כבודו: **הרחמן** הוא ישתבח בשמים ובארץ: **הרחמן** הוא ישתבח בנו לדור דורים: **הרחמן** הוא קרן לעמו יריס: **הרחמן** הוא יתפאר בנו לנצח נצחים: **הרחמן** הוא יפרנסנו בכבוד ולא בכזוי בחרת ולא באסור בנחת ולא בצער: **הרחמן** הוא יתן שלום בינינו: **הרחמן** הוא ישלח ברכה רוחה והצלחה בכל-מעשה ידינו: **הרחמן** הוא יצליח את דרכינו: **הרחמן** הוא ישבור עול גלות מהרה מעל צאֲרָנוּ: **הרחמן** הוא יוליכנו מהרה קוממוֹת באֲרָנוּ:

הרחמן הוא ירפאנו רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף: **הרחמן** הוא יפתח לנו את ידו הרחבה: **הרחמן** הוא יברך כל אחד ואחד ממנו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל. בן יברך אותנו יחד ברכה שלמה. וכן יהי רצון ונאמר אמן: **הרחמן** הוא יפרוש עלינו סבת שלום: **הרחמן** הוא יטע תורתו ואהבתו בלבנו ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא. ויהיו כל-מעשינו לשם שמים:

לשבת: הרהמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים. **לראש חודש:** הרהמן, הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובת ולברכה. **לסוכות:** הרהמן הוא יוכנו לישב בסוכת עורו של ליתן: **הרהמן** הוא ישפיע עלינו שפע קדשה וטוהר משכנה אושפיוֹן עליוֹן קדישין. וזכותם תהא מגן וצנה עלינו: **לחול המועד:** הרהמן הוא יגניענו למועדים אחרים הבאים לקראתנו לשלום.

ברכת האורה: הרהמן הוא יברך את השלחן הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל מעדני עולם ויהיה כשֶׁלֶחֶם של אברהם אבינו (עליו השלום) כל רעב ממנו יאכל, וכל צמא ממנו ישתה. ואל תחסר ממנו כל טוב לעד ולעולמי עולמים: **הרהמן** הוא יברך את בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת, הוא ובניו ואשתו וכל אשר לו. בָּנִים וְיָחִידִים. וְכַנְסִים וְשִׁירָבִים. בָּרַךְ יי חילו ופעל ידיו תרצה. והיו נכסיו ונכסיו מצליחים וקרוכים לעיר. ואל ידחק לפניו ולא לפניו שום דבר הטא והרדור עין. שש ושמה כל חמים בעשר וקבוד מעתה ועד עולם. לא יבוש בעולם הזה ולא יבלם לעולם הבא. אמן בן יהי רצון:

הרחמן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא. מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ. וְעוֹשֶׂה-חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ דָּוִד וְלִזְרָעוֹ עַד-עוֹלָם: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבֻ. וְדָרְשִׁי יי לֹא-יִחְסְרוּ כָל-טוֹב: נָעַר חֵיטִי גַם-יִקְנְתִי וְלֹא-רָאִיתִי צָדִיק נִצְטָב. וְזָרְעוּ מִכֶּשֶׁשׁ-לֶחֶם: כָּל-הַיּוֹם חוֹנֵן וּמְלֹחֵת. וְזָרְעוּ לְבִרְכָּה: מִה שֶׁאֲכָלְנוּ יְהִיָּה לְשִׁבְעָה. וּמִה שֶׁשְׁתִּינוּ יְהִיָּה לְרִפּוּאָה. וּמִה שֶׁהוֹתַרְנוּ יְהִיָּה לְבִרְכָּה בְּדִכְתִּיב וְיִתֵּן לַפְּנִיָּהם וַיֵּאָכְלוּ וַיּוֹתִירוּ: בְּדָבָר יי: בְּרוּכִים אַתֶּם ליי. עוֹשֶׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ: **ברוך הגבר אשר יבטח ביי.** והיה יי מבטחו: יי עז לעמו יתן. יי יברך את-עמו בשלום: עוֹשֶׂה שְׁלֹם בְּמִרְוִיָּהוּ הוּא בְּרַחְמֵיָּהוּ יַעֲשֶׂה שְׁלֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

נא לשבור על קדושת התפילה (סעון גניזה).

סדר שבע ברכות

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, מקדם, ברוך אתה יי משמח חתן וכלה: שהכל ברא לכבודו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה רנה, דיצה וחרוה, אהבה ואהוה, ושלום ורעות, מהרה יי אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחפתם ונערים ממושתה נגינתם, ברוך אתה יי משמח חתן עם הכלה: ועונים הקהל: אמן ואחר כך אומרים: ומצליח סברי מרנן. ועונים: לחיים.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנין ערי עד, ברוך אתה יי יוצר האדם:

שש תשיש ותגל העקרה, בקבוצ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:

שמח תשמח רעים האהובים, בשמחה יצירך בגן עדן

ברכת מעין שלש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם

אכל פירות מז' מינים יאמר:
על העין ועל פרי העיןשתה יין יאמר:
על הגפן ועל פרי הגפןאכל מזונות יאמר:
על המתיקה ועל הכלכלה

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה, שרצית והנחלת לאבותינו, לאכל מפריה ולשבע מטובה. רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל הר ציון משכן כבודך, ועל מזבחך ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו, והעלנו לתוכה, ושמחנו בבנינה, ונברך עליה בקדשה ובטהרה:

בשבת ורצת והחליצנו ביום השבת הזה:

כי אתה טוב ומטיב לכל, ונודה לך (יי אלהינו) על הארץ

אכל פירות משבעת המינים:

ועל הפירות. על של א"י ועל פרותיה. ברוך אתה יי על הארץ ועל הפירות. על של א"י ועל פרותיה.

אם שתה יין יאמר:

ועל פרי הגפן. על של א"י ועל פרי גפנתה. ברוך אתה יי על הארץ ועל פרי הגפן. על של א"י ועל פרי גפנתה.

אם אכל מזונות יאמר:

ועל המתיקה ועל הכלכלה. על של א"י ועל מתיקתה ועל כלכלתה. ברוך אתה יי על הארץ ועל המתיקה. על של א"י ועל מתיקתה.

הקדמה

אמר רבי, כל העוסק בפרק שירה בעולם הזה, זוכה ללמוד וללמוד, לשבור ולעשות ולקיים, ותלמודו מתקיים בידו, ונצול מפגע רע, ומציל ממצר הרע, ומפגע רע, ומזבזבז הקבר, ומדינה של גיהנום, ומזבזבז של משיו, ומאריך ימים, וזוכה לימות המשיח, ולחיי העולם הבא:

תנא אמר רבי אליעזר, כל האומר שירה זו בעולם הזה, זוכה ואומרו לעולם הבא, שנאמר או ישיר משה, שר לא נאמר אלא ישיר אותו לעתיד לבוא:

תנא רבי אליעזר הגדול אומר, כל העוסק בפרק שירה זה בכל יום, מעיד אני עליו שהוא בן העולם הבא, ונצול מפגע רע, ומציל ממצר הרע, ומדין קשה, ומשטן, ומכל מיני משינות ומזיקין. גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת דרכי ולשמוע מצותי ונזקתי. נצור תורתך בכלבך ונגד עיניך תהיה יראתי. שמוך פיה וקשונך מכל וזקא ואשמה, ואני אהיה עמך בכל מקום שתלך, ואלמךך שכל ובינה מכל דבר. והוי יודע שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו כי אם לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

אמרו רז"ל על דוד מלך ישראל, בשעה שנים ספר תהלים וזה דעתו עליו ואמר לפני הקדוש ברוך הוא, יש בריה שבראת בעולמך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני. באותה שעה נודמנה לו צפרדע אותה, ואמרה לו, דוד אל תזוז דעתך עליך, שאני אומרת שירות ותשבחות יותר ממך. ולא עוד אלא כל שירה שאני אומרת ממשיכה עליה שלשת אלפים משלים, שנאמר וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו וזמשה ואסף. ולא עוד אלא שאני עוסקת במצוה גדולה, וזו היא המצוה שאני עוסקת בה, יש בשפת הים מין אגוז שאין פרנסתו כי אם מן המים, ובשעה שהוא רעב נוטלני ואוכלני. זו היא המצוה. לקיים מה שנאמר אם רעב שונאך האכילהו לחם, ואם צמא השקהו מים, כי גוזלים אתה וזוהי על ראשו, ויי שלם לך. אל תקרי ישלם לך אלא ישלימו לך:

פרק ראשון

שנים אומרים. השמים, מספרים כבוד אלו, ומעשה ידיו, מגיד תרקייע: (תהלים יט ב)

ארץ אומרת. ליהוה הארץ ומלואה; תביל, וישבי בה: (תהלים פרק כד א) ואומר. מכנף הארץ ומרת שמענו צבי לצדיק: (ישעיהו כד טז)

מִן עֶרֶן אוֹמֵר. עוֹרֵי צֶפֶן וּבֹאֵי תִיֶבֶן, הַפִּיּוּזִי גָּנִי וְכֹל בְּשָׁמַיִם; וְבֹא דוֹדֵי לָגֶנּוּ, וַיֹּאכֵל
פָּרִי מִגְדֵּיּוֹ: (שיר השירים ד טז)

וַיִּהְיֶה אוֹמֵר. כִּי הִשְׁבִּיעַ נָפֶשׁ שִׁקְקָהּ; וְנָפֶשׁ רָעָה מִלֹּא טוֹב: (תהלים קז ט)

מִדְּבַר אוֹמֵר. יִשְׁעוּם מִדְּבַר וְצִיָּה; וְתִגַּל עֶרְבָה וְתַפְרוּז כְּנוֹבְצָלָת: (ישעיהו לה א)

שִׁדּוֹת אוֹמְרִים. יְהוָה, בְּנוֹכְמָה יֶסֶד אֶרֶץ; כּוֹנֵן שָׁמַיִם, בְּתַבּוּנָה: (משלי ג יט)

מִיָּם אוֹמְרִים. לִקְוֹל תִּתּוּ הַמּוֹן מִיָּם בְּשָׁמַיִם, וַיַּעַל נְשָׂאִים מִקְצֵה אֶרֶץ (ירמיה נא
טז)

יָמִים אוֹמְרִים. מִקְלֹת מִיָּם רַבִּים, אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם; אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה:
(תהלים צג ד)

נִהְרֹת אוֹמְרִים. נִהְרֹת יִמּוֹנָאוּ כָּף; יוֹד, הָרִים יִרְגְּנוּ: (תהלים צו וז)

מַעֲיִנֹת אוֹמְרִים. וְשָׁרִים כּוֹזְלִים כָּל מַעֲיָנֵי בָּר: (תהלים פז ז)

פֶּרֶק שִׁנִּי

יוֹם אוֹמֵר. יוֹם לְיוֹם יִבִּיעַ אִמֵּר; וְלִיָּלָה לְלִיָּלָה, יוֹנוֹה דָּעַת: (תהלים יט ג)

לִיָּלָה אוֹמֵר. לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר וּזְסִדָּה; וְאִמּוֹנֶתָהּ, בְּלִילֹת: (תהלים צב ג)

שָׁמֶשׁ אוֹמֵר. שָׁמֶשׁ יֵרֶוּ עֲמֹד זָבֵלָה; לְאוֹר וּזְצִיף יִהְלֹכוּ, לְנֶגַהּ בָּרֶק וּזְצִיף:
(וזבוק ג יא)

יֵרֶוּ אוֹמְרֵת. עֲשֵׂה יֵרֶוּ לְמוֹעֲדִים; שָׁמֶשׁ, יָדַע מְבֹאֵאוֹ: (תהלים קד יט)

כּוֹכָבִים אוֹמְרִים. אֵתָה הוּא יְהוָה לְבָרָךְ, אֵתָה עֲשִׂיתָ אֵת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
וְכָל צָבָאָם, הָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, וְאֵתָה מוֹנִיָּה אֵת כָּלָם;
וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּנּוּנוֹת: (נחמיה ט ו)

עֲלִיָּם אוֹמְרִים. יֵשֶׁת וּזְעָף סִתְרוֹ, סְבִיבוֹתָיו סִתְנוּ; וּזְעָכָת מִיָּם, עָלֵי שְׁוֹזְקִים:
(תהלים יז יב)

עֲנָנֵי כְבוֹד אוֹמְרִים. אֵף בְּרִי יִטְרִינֵי עָב; יִפִּיץ, עֲנָן אֹרֹחַ: (איוב לו יא)

רווח אומר. אמר לצפון תני, ולתימן אל תכלאי; הביאי בני מרוזוק, ובנותי מקצה הארץ: (ישעיה מג ו)

ברקים אומרים. ברקים למטר עשה; מוצא רווח מאוצרותיו: (תהלים קלח ז)

טל אומר. אהיה כטל לישראל, ופרו כשושנה; ויה שרשיו כלבנון: (הושע יד ו)

שמים אומרים. שם נדבות תניף אלהים; ונולתה ונלאה, אתה כוננתה: (תהלים סח י)

פרק שלישי

אילנות שבשדה אומרים. אז ירננו עצי היער; מלפני יהוה, כי בא לשפוט את הארץ: (דברי הימים א טז לג)

פן אומרת. כה אמר יהוה, כאשר ומצא התירוש באשכול, ואמר אל תשוזתהו, כי ברכה בוי כן אעשה למען עבדי, לבילתי השוזית הכול: (ישעיה סה וז)

תאנה אומרת. נצר תאנה יאכל פריה: (משלי כז יז)

רמון אומר. כפלו הרמון רקתה, מבעד לצמתה: (שיר השירים ד ג)

תמר אומר. צדיק בתמר יפרו; כארץ כלבנון ישנה: (תהלים צב יג)

תפוח אומר. כתפוח בעצי היער, כן דודי בין הבנים; בצל ומדתי וישבתי, ופרו מתוך לחיבי: (שיר השירים ב ג)

שבילת זטים אומרת. שיר המעלות; ממצמקים קראתיה יהוה: (תהלים קל א)

שבילת שעורים אומרת. תפלה לעני כי יעטף; ולפני יהוה, ישפך שיוחו: (תהלים קב א)

שאר השבולים אומרים. לבשו כרים הצאן, ועמקים יעטפו בר; יתרועעו, אף ישירו: (תהלים סה יד)

ירקות שבשדה אומרים. תלמיה רוח נות גודיה; ברכיבים תמנגנה, צמחה תברך: (תהלים סה יא)

דשאים אומרים. יהי כבוד יהוה לעולם; ושמחו יהוה במעשיו: (תהלים קד לא)

פרק רביעי

תרנגול אומר. בשעה שבא הקדוש ברוך הוא אצל הצדיקים בגן עדן, זולפים כל איכלי גן עדן בשמים, ומרגלים ומשכונים, ואז גם הוא מתעורר ומשבח:

בקול ראשון אומר. שאו שערים ראשיכם והנשאו פתווי עולם, ויבוא מלך הכבוד: מי זה מלך הכבוד יהוה עוז וגבור יהוה גבור מלומדה: (תהלים כד ז-ו)

בקול שני אומר. שאו שערים ראשיכם, ושאו פתווי עולם, ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד יהוה צבאות, הוא מלך הכבוד סלה: (תהלים כד ט-י)

בקול שלישי אומר. עמדו צדיקים ועסקו בתורה, כדי שיהיה שחרכם כפול לעולם הבא:

בקול רביעי אומר. לישועתך קויתי יהוה: (בראשית מט יז)

בקול חמישי אומר. עד מתי עצל תשכב, מתי תקום משנתך: (משלי ו ט)

בקול שישי אומר. אל תאבה שנה פן תרשי; פקו עיניך שבע ליום: (משלי כ יג)

בקול שביעי אומר. עת לעשות ליהוה; הברו, תורתך: (תהלים קיט קכו)

תרנגולת אומרת. נתן ליום לכל בשר; כי לעולם חסדו: (תהלים קלו כה)

יונה אומרת. כסוס עגור בן אצפזף, אהגה ביונה; דלו עיני למרום, אדני עשקה לי ערבני: (ישעיה לז יד)

אומרת יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, יהיו מוונותי מרורים כוית בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש, על ידי בשר ודם:

נשר אומר. ואתה יהוה אלהים צבאות אלהי ישראל, הקיצה, לפקד כל הגוים; אל תוון כל בגדי און סלה: (תהלים נט ו)

עגור אומר. הודו ליהוה בכנור; בגבל עשור, זמרו לו: (תהלים לג ב)

פרק שירה - Perek Shira

Page | 5

צפור אומר. גם צפור מצאה בית, ודרור קן לה אשר שנה אפרוניה, את
מזבזותיה יהיה צבאות מלכי ואלהי: (תהלים פד ד)

סוגית אומרת. למען יזמרך כבוד ולא ידם; יהיה אלהי לעולם אודך: (תהלים
לז יג)

טסית אומרת. עזרי מעם יהוה; עשה, שמים וארץ: (תהלים קכא ב)

ציה אומרת. אור זרע לצדיק, ולישרי לב שמחה: (תהלים צו יא)

רצפי אומר. נזמו נזמו עמי; יאמר אלהיכם: (ישעיה מ א)

וסידה אומרת. דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה, כי נרצה
עונה; כי לקחה מיד יהוה, כפלים בכל וטאתיה: (ישעיה מ ב)

עורב אומר. מי כין לערב, צידו כי ילדו (ילדיו) אל אל ישועו: (איוב לז מא)

זרזיר אומר. נודע בזוים זרעם, וצאצאיהם בתוך העמים; כל ראייהם יכירום, כי
הם זרע ברך יהוה: (ישעיה סא ט)

אזו שבבית אומרת. הודו ליהוה קראו בשמו; הודיעו בעמים, עלילותיו: שירו לו
זמרו לו; שיוו, בכל נפלאותיו: (תהלים קה א-ב)

אזו הבר המשוטטת במדבר. כשרואה את ישראל עוסקים בתורה אומרת. קול
קורא במדבר, פנו דרך יי, ישרו בערבה מסלה לאלהינו: (ישעיה מ ג) ועל
מציאות מזונותיה במדבר אומרת. ארור הגבר אשר יבטון באדם, ברוך הגבר
אשר יבטון בני והיה יי מבטונו: (ירמיה יז ה-ו)

פרוגיות אומרים. בטויו ביהוה עדי עד; כי ביה יהוה, צור עולמים: (ישעיה כו ד)

רוחמה אומרת. אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים; ורבו כמו רבו: (זכריה י ו)

צפרת קרבים אומרת. אשא עיני אל ההרים; מאין, ובא עזרי: (תהלים קכא א)

וסיל אומר. יהוה אלהי אתה, ארוממך אודה שמך, כי עשית פלא; עצות מרוזוק
אמונה אמן: (ישעיה כה א)

שממית אומרת. הללוהו בצלצלי שבע; הללוהו, בצלצלי תרועה: (תהלים פרק
קז ה)

זבוב אומר. בשעה שאין ישראל עוסקים בתורה, קול אמר קרא, ואמר מה אקרא; כל הבשר וזר, וכל חסדו כצין השדה: יבש וזר, וכל צין, ודבר אלהינו יקום לעולם: (ישעיה פרק מ ו-ז): בורא גב שפתים; שלום שלום לרוח ולקרוב אומר יהוה ורפאתיו: (ישעיה פרק נז יט)

תנינן אומרים. הללו את יהוה מן הארץ; תנינן, וכל תהמות: (תהלים פרק קמז ו)

ליתן אומר. הודו ליהוה כי טוב; כי לעולם חסדו: (תהלים פרק קלו א)

הגים אומרים. קול יהוה, על המים אל הכבוד הרעים; יהוה, על מים רבים: (תהלים פרק כט ג)

צפרדע אומרת. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

פרק חמישי

בהמה דקה טהורה אומרת. מי כמכה באלם יהוה, מי כמכה נאדר בקדש; נרא תהלת עשה פלא: (שמות פרק טו יא)

בהמה גסה טהורה אומרת. הרנינו לאלהים עוננו; הריעו, לאלהי יעקב: (תהלים פרק פא ב)

בהמה דקה טמאה אומרת. היטיבה יהוה לטובים; ולישרים, בלבבותם: (תהלים פרק קכה ד)

בהמה גסה טמאה אומרת. גיע כפיה כי תאכל, אשריה וטוב לה: (תהלים פרק קכז ב)

גמל אומר. יהוה ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו, ישאג על גוה: (ירמיה פרק כה ל)

סוס אומר. הגה כעיני עבדים אל יד אדוניהם, כעיני שפחה אל יד גברתה בן עיניו אל יהוה אלהינו; עד, שיוצנו: (תהלים פרק קכג ב)

פרד אומר. יודוה יהוה כל מלכי ארץ; כי שמעו, אמרי פיה: (תהלים פרק קלז ד)

פרק שירה - Perek Shira

Page | 7

וזמור אומר. קח יהוה העדלה והגבורה והתפארת והגזון וההוד, כי כל בשמים ובארץ; קח יהוה הממלכה, והמתנשא לכל לראשי: (דברי הימים א, כט יא)

שור אומר. אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה, ויאמרו לאמר; אשירה ליהוה כי גאה גאה, סוס ורכבו רמה בים: (שמות פרק טו א)

וזיות השירה אומרים. ברוך הטוב והמטיב:

צבי אומר. ואני אשיר ענה וארנן לבקר, וחסדך כי היית משגב לי; ומנוס, ביום צר לי: (תהלים פרק נט ז)

פיל אומר. מה גדלו מעשיך יהוה; מאד, עמקו מוזשבתיה: (תהלים פרק צב ו)

אריה אומר. יהוה כגבור יצא, כאיש מלחמות יעיר קנאה; ריע אף יצריז, על איביו יתגבר: (ישעיה פרק מב יג)

הב אומר. ישאו מדבר ועריו, ויצרים תשב קדר; ירצו ישיבי סלע, מראש הרים יצוו; ושימו ליהוה כבוד; ותהלתו באיים יגידו: (ישעיה פרק מב יא יב)

זאב אומר. על כל דבר פשע על שור על זמור על שנה על שלמה על כל אבדה, אשר יאמר כי הוא זה, עד האלהים, יבא דבר שניהם; אשר ירשיען אלהים, ישלם שנים לרעהו: (שמות פרק כב וז)

שועל אומר. הוי בנה ביתו בלא צדק, ועליותיו בלא משפט; ברעהו יעבד וזגם, ופעלו לא יתן לו: (ירמיה פרק כב יג)

זריר אומר. רגזו צדיקים ביהוה; לישירים, גאון תהלה: (תהלים פרק לג א)

וזתול אומר. ארדוף אויבי ואשיגם, ולא אשוב עד כחותם: (תהלים יוז לז)

פרק ששי

שרצים אומרים. ישמוז ישראל בעשיו; בני ציון, יגילו במלכם: (תהלים פרק קמט ב)

אלים שבשרצים אומרים. אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בנץ כשתלי זיתים; סביב, לישלוןך: (תהלים פרק קכז ג)

פרק שירה - Perek Shira

Page | 8

נזוּשׁ אומר. סומך יהיה לכל הנפלים; וזוקף, לכל הכפופים: (תהלים פרק קמה יד)

עקרב אומר. טוב יהיה לכל; ורחמי, על כל מעשיו: (תהלים פרק קמה ט)

שכלול אומר. כמו שכלול תמס יהיה; נפל אשת, כל וזו שמיש: (תהלים פרק נז ט)

נמלה אומרת. כל אל נמלה עצל; ראה דרכיה וזכס: (משלי פרק ו 1)

עכבר אומר. ואתה צדיק, על כל הבא עלי; כי אמת עשית ואני הרשעתי: (נחמיה פרק ט לג)

זלזלה אומרת. כל הנשמה תהלל יה, הללויה: (תהלים קנ 1)

כלבים אומרים. באו נשתווה ונכרעה; נכרעה, לפני יהיה עשנו: (תהלים פרק צה 1)

אז"כ יאמר אלו הפסוקים: #

רבי ישעיה תלמידו של רבי וזינא בן דוסא התענה וזמש ושמונים תעניות, אמר כלבים שכתוב בהם והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה יזכו לומר שירה. וענה לו מלאך מן השמים, ואמר לו ישעיה עד מתי אתה מתענה על זה הדבר, שבועה היא מלפני המקום ברוך הוא מיום שגלה סודו לזבוק הנביא לא גלה דבר זה לשום בריה בעולם, אלא בשביל שתלמידו של אדם גדול אתה, שכוונתי מן השמים לזדקק אליה, ואמרו כלבים כתיב בהם ולכל בני ישראל לא יזרץ כלב לשונו, ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתם, שכותבין בהם תפלין ומזוזות וספר תורה, על כן יזכו לומר שירה. ומה ששאלת וזוור לאוזוריה ואל תוסיף בדבר הזה עוד, כמו שכתוב עומר פיו ולשונו עומר מצרות נפשו:

ברוך יי לעולם אמן ואמן. ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה. ברוך יי אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו. וברוך יי כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן: